

LAFCADIO HEARN

KVAİDAN

TUHAF ŞEYLERE DAİR ÖYKÜLER

Çeviri: ZEYNEP AVCI

LAFCADIO HEARN

KVAİDAN

TUHAF ŞEYLERE DAİR ÖYKÜLER

Binlerce Japon ve Amerikalı için durum aynıdır: Lafcadio Hearn adı onlara büyüü bir şey ifade eder. Çok uzun bir geçmişten günümüze ulaşan, gerçekdışı bir yaşama dair olsalar da, ruhsal gerçekliğin ürpertici duygusunu aktaran, kırılan, saydam, hayaletlerle dolu öykülerin sihridir bu. Kvaidan, "tuhaf öyküler" demektir. Bu konu, bu türün üstadı Edgar Allan Poe'nun başını çektiği sayısız büyük yazarın da yüreğini ve düşgücünü ele geçirmiştir. Japonya'yı ziyaret etmeye karar verip ardından da bu ülkeye yerleşmeden önce de, Lafcadio Hearn'ün gerçekdışı olayları yazma deneyimi olmuştı. Kısmi körlüğüyle bir türlü içinden atamadığı karanlık korkusu, onu hüznü bir yaşama, tuhaf işler peşinde koşmaya sürüklemiştir. Yazarın bu alana olan merakının belirgin izlerini, Kvaidan'dakine benzer öyküleri barındıran Bazı Some Chines Ghosts (Çin Hayaletleri) adlı kitabında da bulmak olası.

Kwaidan: Stories and Studies of Strange Thigs, Lafcadio Hearn

© 2009, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2009

2. basım: Haziran 2013, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

e-Kitap: SAM

Yayına hazırlayan: Ayça Sabuncuoğlu

Kapak tasarımı: Act Creative

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,
Topkapı, İstanbul

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: 0(212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks:
0(212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 10758

LAFCADIO HEARN

KVAİDAN
TUHAF ŞEYLERE DAİR ÖYKÜLER

İngilizce aslından çeviren
Zeynep Avcı

LAF CADIO HEARN, 1850'de Yunanistan'ın Lefke adasında doğdu. Babası İngiliz ordusunda görevli İrlandalı bir cerrah, annesi ise Lefkeli bir ailenin kızıydı. Henüz iki yaşındayken İrlanda'ya, 19 yaşındayken ABD'ye gitti, çeşitli gazetelerde çalıştı. 1877'de New Orleans'a geçti ve on yıl kadar yaşayacağı bu kentte yayın dünyasında saygın bir yer edindi. *Harper's* dergisi için röportajlar yapmak üzere 1890'da Japonya'ya gidişi, yaşamında bir dönüm noktası oldu. Bir samurayın kızıyla evlendi ve 1896'da Kobe'de yaşarken Japon vatandaşlığına geçti, Tokyo Kraliyet Üniversitesi'nde ders verdi. 1904'te Vaseda Üniversitesi'nde ders vermeye başlayan Hearn, altı ay sonra kalp krizi sonucu 54 yaşında öldü. Japon "tuhaf öykülerini" derlediği *Kvaidan* (1904), Bilinmeyen Bir Japonya'ya Bakışlar (1894), Doğu'dan Dışarı, Kokoro, Hayaletli Japonya'da (1899), Gölgelekler (1900), Bir Japon Çeşitlemesi (1900) ve Japonya: Bir Yorum Girişimi (1904) en önemli yapıtlarıdır.

ZEYNEP AVCI, 1947'de doğdu. ODTÜ'de İdari Bilimler ve İÜ'de Sosyoloji okudu. 1966-1975 yılları arasında *Cumhuriyet*, *Yeni İstanbul*, *Hürriyet*, *Kelebek*, *Milliyet* gazetelerinde, Sipa Press ajansında çeşitli görevler üstlendi. *Kötü Bir Yaratık* (1983), *Ahşap Köşkün Hanımefendisi* (1986), *Aşk Meleğinin İşleri* (1998) adlı öykü kitapları, *Bir Kadının Güncesinden Sayfalar* (1989) adlı bir deneme kitabı bulunan Avcı'nın *Abelard ve Heloise* adlı oyun çevirisi Avni Dilligil En İyi Çeviri Ödülü'ne değer görüldü.

Sunuş

Binlerce Japon ve Amerikalı için durum aynıdır: Lafcadio Hearn adı onlara büyümlü bir şey ifade eder. Çok uzun bir geçmişten günümüze ulaşan, gerçekdışı bir yaşama dair olsalar da, ruhsal gerçekliğin ürpertici duygusunu aktaran, kırılan, saydam, hayaletlerle dolu öykülerin sihridir bu.

Kvaidan "tuhaf öyküler" demektir. Bu konu, bu türün üstadı Edgar Allan Poe'nun başını çektiği sayısız büyük yazarın da yüreklerini ve düş güçlerini ele geçirmiştir. Japonya'yı ziyaret etmeye karar verip ardından da bu ülkeye yerleşmeden önce Lafcadio Hearn'ün gerçekdışı olayları yazma deneyimi olmuştu. 1880'de bir New Orleans gazetesinde "Fantastics" adlı dizisi yayımlandığında, gerçekdışı olaylara meraklı okurlar bu yazarla ilgilenmeye başlamıştı. Bu tarihten önce de kısmi körlüğü ile bir türlü içinden atamadığı karanlık korkusu, bunlara ek olarak asla baş edemediği aşağılık duygusu, onu hüzünlü bir yaşama, tuhaf işler peşinde koşmaya sürüklemişti. Yazarın bu alana olan merakının belirgin izlerini, *Kvaidan*'dakine benzer öyküleri barındıran ve 1887'de yine Amerika'da yayımlanan *Bazı Çin Hayaletleri* adlı kitabında da bulmak olası.

Kvaidan kitabı iki bölümden oluşur. Birincisi olan ve kitaba adını veren "Kvaidan" bölümünde, kimi üç-dört sayfalık, kimiyse on sayfayı aşan on yedi öykü bulunur. İkinci bölüm ise "Böcekler Üstüne Çalışmalar" adını taşır. Burada yer alan ve yazarın kendi ağzından yazılmış öykülerde kelebekler, sivrisinekler ve karıncalar anlatılır. Yazar yine tuhaf bir

anlatımı yeğlerken, bu üç türün özellikleriyle birlikte Japon kültüründeki yerlerinin tanımlarında Zen Budizmi temellerine yaslanır.

ZEYNEP AVCI

Önsöz

Birazdan okuyacağınız *Kvaidan* ya da Tuhaf Öyküler'in birçoğu, *Yaso-Kidan*, *Bukkyo-Hyakkva-Zenşo*, *Kokon-Çomonşu*, *Tama-Sudare*, *Hyaku-Monogatari* gibi eski Japon kitaplarından alınmıştır. Bazıları Çin kökenli olabilir; örneğin dikkate değer öykülerden biri olan "Akinosuke'nin Düşü" kaynağını kesinlikle Çin'den almış olmalı. Fakat öyküleri anlatan kişiler, her seferinde, ellerine geçen malzemeyi yeniden biçimlendirip ona yeni renkler katarak doğallığını korumak isterler. Acayip öykülerden birini, "Yuki-Onna"yı, Musaşi eyaletinden Çofulu bir çiftçi olan Nişitama-gori, doğduğu köyün öykülerinden biri olarak bana aktarmıştı. Japonca olarak kaleme alınıp alınmadığını bilmiyorum; ama kayda geçirdiği olağanüstü inanç Japonya'nın birçok yerinde, değişik biçimlere bürünerek ortaya çıkardı. "Riki-Baka" vakası ise kişisel bir deneyimdi ve olayın hemen ardından, yalnızca Japon anlatıcının sözünü ettiği ailenin adını değiştirerek, olduğu gibi yazdım.

LAFCADIO HEARN

Tokyo, Japonya, 20 Ocak 1904

MİMİ-NAŞİ-HOİÇİ’NİN ÖYKÜSÜ

Bundan yedi yüz yıl kadar önce Şimonoseki Boğazındaki Dan-no-ura’da, Heike ya da Taira diye bilinen kabile ile Genci ya da Minamoto denen kabile arasında, nicedir sürüp giden çatışmaların sonuncusu olarak, bir deniz savaşı yapılmıştı. Bu savaşta Heike kabilesi, çoluk çocuk, kadın erkek, başlarında çocuk yaştaki imparatorları Antoku Tenno ile birlikte yok olup gitti. O deniz ve o kıyı da neredeyse yedi yüz yıl boyunca hortlaklı yerler olarak bilindi. Bir kez daha belirtmiş olduğum gibi, oralarda yaşayan tuhaf bir yengeç türüne Heike yengeci denir; çünkü sırtlarında insan çehresini andıran çizgiler vardır ve Heike savaşçılarının ruhlarını taşıdıklarına inanılır.¹ O kıyı boyunca görülecek ya da işitilecek tuhafıklar bununla da kalmaz. Karanlık gecelerde kumsalda ya da dalgaların üstünde, hayaletler gibi binlerce ateş ya da balıkçıların *Oni-bi*, yani "şeytan ateşleri" dedikleri solgun ışıklar belirir ve rüzgâr çok şiddetli estiğinde denizden bir savaşın seslerini andıran bağırtilar gelir.

Önceki yıllarda Heikeler şimdi olduğundan çok daha fazla huzursuzdular. Geceleri, seyretmekte olan gemilerin karşısına çıkıp onları batırmaya uğraşırlar, gün boyunca da denizde yüzenleri yakalayıp derinlere çekmeye çalışırlardı. İşte bu ruhları biraz olsun yatıştırabilmek için Akamagaseki’de² bir Budist tapınağı olan Amidaci inşa edildi. Yakınlarına, kumsalın kıyısına da bir mezarlık yapıldı.

Mezarlığa anıtlar dikilerek üstlerine, suya dökülen kabilenin üyeleriyle imparatorlarının adları işlendi. Burada, ölenlerin ruhlarını huzura kavuşturmak için düzenli olarak Budist ayinleri yapılıyordu. Tapınağın inşaatı bittikten, mezar taşları da dikildikten sonra Heikeler çevrelerine daha az huzursuzluk verir olmuşlardı, ama yine de, tümüyle huzura kavuşamadıklarını belli edercesine, arada bir tuhaf şeyler yapmayı sürdürüyorlardı.

Birkaç yüz yıl önce Akamagaseki’de Hoiçi adında, *biva*³ çalısındaki üstün yeteneğiyle tanınan kör bir adam yaşardı. Bu çalgıyı öğrenmeye çocukluğunda başlamış, bu sanatı ona öğreten ustaları çoktan aşmıştı. Profesyonel bir çalgıcı ve destanları dile getiren *biva-hoşi*, yani "saz üstadı" olarak, özellikle Heike ve Genci tarihini anlatan ezgileriyle ün yapmıştı. Hatta, Dan-no-ura Savaşı’nı anlatan şarkıyı çalıp söylediğinde *kicinlerin*⁴ bile kendilerini tutamayıp gözyaşları döktükleri" söylenirdi.

Ünlü olmasına ünlüydü, ama yoksul bir adamdı Hoiçi; yine de kendisine yardım edecek bir dost bulmuştu. Amidaci’nin başrahibi şiir ve müzik meraklısı olduğundan, çalıp söylemesi için Hoiçi’yi sık sık tapınağına davet ediyordu. Derken, adamın olağanüstü yeteneğinden pek etkilenen Rahip, Hoiçi’ye tapınağı mesken edinmesini önerdi. Bu öneri karşı taraf için sevindirici bir haber olmuş ve hemen kabul görmüştü. Böylece Hoiçi'ye tapınak içinde bir oda tahsis edildi. Barınma ve beslenme karşılığında yalnızca bazı gecelerde rahip için çalıp söylemesi bekleniyordu; geri kalan zamanda istediğini yapmakta özgürdü.

Bir yaz gecesi idi. Rahip, ölen birine Budist ayin yapmak üzere çağırılmış ve kalkıp gitmişti. Yardımcısını yanına almış, Hoiçi’yi tapınakta yalnız bırakmıştı. Sıcak bir geceydi; bu yüzden de kör adam biraz serinleyip sonra odasına çekilmek niyetiyle verandaya çıktı. Veranda tapınağın arkasındaki küçük bahçeye bakıyordu. Hoiçi orada rahibin dönmesini beklemeye koyuldu; bir yandan da yalnızlığını untabilmek

için *biva*'sının tellerine dokunuyor, bir şeyler çalıyordu. Gece yarısını geçmiş, ama Rahip ortalıkta görünmemişti. Hava hâlâ kapalı bir yerde uyumaya olanak tanımayacak kadar sıcaktı; bu yüzden de Hoiçi dışarıda kalmayı yeğliyordu. Derken arka taraftaki bahçe girişinden tapınağa yaklaşan ayak sesleri duydu. Biri bahçeyi geçti, verandaya doğru ilerledi, kör adamın tam önünde durdu. Ama bu gelen Rahip değildi. Boğuk bir ses, bir samurayın yamağına seslenmesi gibi, buyurgan ve fütursuz bir tavırla kör adamın adını söyledi:

"Hoiçi!"

Hoiçi pek şaşırmıştı, bu yüzden de hemen yanıt veremedi. Bunun üzerine aynı ses yeniden duyuldu. Bu kez emir verir gibiydi:

"Hoiçi!"

"*Hai!*" diye yanıtladı kör adam; sesteki tehdit onu bayağı korkutmuştu. "Ben körüm! Kimin seslendiğini göremiyorum!"

Daha yumuşak bir sesle, "Korkacak bir şey yok," dedi yabancı, "bu tapınağa sana bir mesaj iletmek için uğradım. Şimdiki efendim çok önemli mevkide olan biridir. Şu sıralarda, beraberindeki birçok soylu kişiyle Akamagaseki'yi ziyaret ediyor. Dan-no-ura savaş alanını görmek istediğinden bugün oraya gitti. Senin savaşın öyküsünü nasıl çalıp söylediğini öğrenince de huzurunda bir gösteri yapmanı buyurdu. Yani, şimdi *biva*'nı alıp benimle geleceksin. Bir an önce, soylu meclisin toplandığı eve gitmemiz gerekiyor."

O günlerde, bir samurayın buyruğuna karşı koymak olanakdışı sayılırdı. Hoiçi sandaletlerini ayağına geçirdi, *biva*'sını aldı ve yabancıyla birlikte yola koyuldu. Yabancı, kör adamın ilerleyişine becerikli bir biçimde yardım ederken acele etmeleri için ısrarı da elden bırakmıyordu. Onu yönlendiren el demirdendi; zırhından gelen seslerden anlaşıldığına göre, bu savaşçı tepeden tırnağa silahlanmış bir haldeydi. Görev başındaki saray muhafızlarından biri olmalıydı. Hoiçi'nin ilk korkusu geçmişti; hatta yabancıнын

söylediklerini anımsayınca, talihin yüzüne güldüğünü bile düşünüyordu: "Çok önemli mevkide olan biri..." Birazdan çalıp söyleyeceklerini dinleyecek beyefendinin yüksek sınıftan bir *daimyo*⁵ olduğundan kuşkusu kalmamış gibiydi. Derken samuray durdu; o zaman Hoiçi büyük bir kapının önünde olduklarını fark etti. Meraka düşmüştü; çünkü kentin bu kısmında Amidaci'den başka hiçbir yapının böylesi büyük bir kapısı olduğunu sanmıyordu. "*Kaimon!*"⁶ diye bağırdı samuray; ardından da demirlerin açıldığı duyuldu. İki de içeri girdiler, geniş bir bahçeden geçtiler ve bir girişin önünde durdular. Saray muhafızı sert bir sesle bağırdı: "İşte burada! Hoiçi'yi getirdim!" Ardından telaşlı ayak sesleri, çekilen sürgüler, açılan kepenkler, kadınların mırıltıları duyuldu. Kadınların konuşmalarından Hoiçi soylu bir evin hizmetkâr dairesinde olduğunu anlamıştı, ama yine de hangi eve getirildiğini bir türlü çıkaramıyordu. Bunu tahmin edebilmesi için ona pek az zaman tanındı. Birkaç basamak çıkmasına yardım edildikten sonra, son basamakta sandaletlerini çıkarmasını söylediler. Bir kadın onu elinden tutup parlatılmış parkelerin üstünde, sayamadığı kadar çok sütunu ve şaşırtıcı genişlikte halıları geçerek uzunca bir süre yürüttü ve çok geniş bir salonun ortasına getirdi. Kalabalık bir topluluk olmalıydı salonda; ipeklerin hışırtısı koca bir ormandaki yaprakları anımsatıyordu kör adama. Bir yandan da değişik tonlarda mırıltılar duyuluyordu; konuşulanlar da saraylara yakışır şeylerdi.

Hoiçi'ye rahat etmesi söylendi. Hemen önüne bir diz yastığı yerleştirilmişti. Üstünde yerini aldıktan ve çalgısını ayarladıktan sonra, *Roco*, yani baş kadın hizmetkâr olduğunu tahmin ettiği bir kadın ona seslenerek şunları söyledi:

"Şimdi Heike tarihinin *biva* eşliğinde söylenmesi arzu ediliyor."

Bunu başından sonuna söylemek birkaç gece sürebilirdi; bu yüzden de Hoiçi şu soruyu sordu:

“Öykümü hemen anlatıp bitiremeyeceğime göre, şimdi hangi bölümü söylememi emrederler soylu efendiler?”

Kadın sesi soruyu yanıtladı:

“Dan-no-ura Savaşı’nı anlat; çünkü olup biten her şeyin en derin acısı oradadır.”

Bunun üzerine Hoiçi sesini yükseltti ve hırçın denizde geçen çatışmanın şarkısını söylemeye başladı; öyle güzel aktarıyordu ki savaşı, *biva*’sının telleri suya çarpan küreklerin, sağa sola saldıran gemilerin vızıldayan ve tıslayan okların, bağırان, haykıran savaşçıların, çeliğin miğferlere çarpmasından çıkan gürültülerin ve oluk gibi akan kanların yankılarını dile getiriyordu. Şarkının yapısı gereği arada bir durduğunda, sağdan soldan mırıldanan sesler geliyordu kulağına: “Ne olağanüstü bir sanatçı!”, “Bizim buralarda böyle çalıp söyleyen hiç duyulmadı!”, “Tüm imparatorlukta Hoiçi gibi bir şarkıcı yoktur!” Böylece yeniden yüreklenen sanatçı daha da güzel söylemeye başladı; sanatına duyulan hayranlık bir kat daha arttı. Ama sonunda, çaresiz ve masum insanların korkunç kaderlerine - kadınların ve çocukların hazin ölümlerine- sıra geldiğinde, Nii-no-Ama’nın kucağında minik veliahtla nasıl öldürüldüğünü söylerken, tüm dinleyiciler hep bir ağızdan öylesine kederli, öylesine uzun bir çığlık attılar, ardından da öyle uzun, öyle yırtınarak, dövünerek ağıladılar ki, kör adam üzüntülerinin dehşeti karşısına korkuya kapıldı. Ağlayışlar, hıçkırıklar, iç çekişler uzun bir süre devam etti. Yas ortamı yavaş yavaş yatışıp da ortalığa bir sessizlik hâkim olduğunda, *Roco* olduğunu tahmin ettiği kadının sesi yeniden duyuldu: “Çok yetenekli bir çalgıcı, çok da başarılı bir şarkıcı olduğun bize söylenmiş olsa da, bu gece seni dinledikten sonra, senin kadar üstün yetenekli birinin daha bulunamayacağına karar verdik. Efendimiz seni uygun bir ödüle layık gördüğünü söyleyerek hoşnutluğunu dile getiriyor. Ama ancak bundan sonra, altı gece boyunca daha buraya gelmen koşuluyla. Ondan sonra soylu efendimiz dönüş yolculuğuna çıkmak zorunda. Bu yüzden yarın gece

aynı saatte yine buraya geleceksin. Bu gece karşılaştığın muhafız gelip seni alır. Sana söylemem emredilen bir şey daha var. Senden, Efendimiz'in Akamagaseki'de bulunduğu sürece, buraya yaptığın ziyaretler hakkında kimseye bir şey anlatmaman isteniyor. Efendimiz tanınmak istemediğinde kılık değiştirerek yolculuk yapıyor, şimdi de burada bulunduğunun bilinmesini arzu etmiyor. Artık tapınağa dönebilirsin."

Hoiçi dilinin döndüğü kadar şükranlarını arz etmeye çalıştıktan sonra, bir kadın onu elinden tutarak çıkışa götürdü. Orada da muhafız bekliyordu. Muhafız tapınağın arka bahçesine bakan verandaya kadar ona eşlik etti ve vedalaşarak gitti.

Hoiçi döndüğünde şafak sökmek üzereydi; ama tapınakta yokluğu fark edilmemişti; çünkü Rahip, geç bir saatte dönmüş, onun uyuduğunu düşünerek odasına çekilmişti. Gün boyunca Hoiçi biraz dinlenmeye çalışırken, garip macerasından kimseye söz etmedi. Ertesi gece yansı samuray yine gelip soylu meclise kadar ona eşlik etti. Hoiçi orada bir kez daha çaldı, söyledi ve bir önceki gösterisi kadar başarılı oldu. Ama ikinci ziyareti sırasında, tapınakta yokluğu kazara fark edilmişti. Sabah döndüğünde Rahip onu karşılariken nazik bir sesle şunları söyledi:

"Senin için çok endişe ettik, dostum Hoiçi. O kadar geç bir saatte, kör halinle tek başına çekip gitmek tehlikelidir. Neden bize haber vermeden gittin? Yanına bir hizmetkâr verirdim. Hem, neredeydin sen?"

Hoiçi kaçamak yanıt verdi:

"Özür dilerim, sevgili dostum. Özel bir işim vardı. Başka zamanım da yoktu."

Rahip, Hoiçi'nin ketum tavrı karşısında incineceği yerde şaşırmişti. Durum hiç de olağan görünmüyordu ve bu da kuşku vericiydi. Kör adamın büyülenmiş ya da kötü ruhların eline geçmiş olduğundan korkmuştu. Daha fazla soru sormadı, ama erkek hizmetkârları çağırıp onlara kesin talimatlar vererek Hoiçi'nin her hareketine dikkat etmelerini,

hava karardıktan sonra tapınağı bir kez daha terk etmeye çalışırsa peşine takılıp nereye gittiğini öğrenmelerini istedi.

Ertesi gece Hoiçi'nin tapınaktan çıktığını gören hizmetkârlar, fenerlerini yaktıkları gibi peşine düştüler. Ama yağmurlu bir geceydi, üstelik çok karanlıktı; tapınağın adamları yola ulaşmadan Hoiçi gözden kaybolmuştu bile. Belli ki çok hızlı yürüyordu. Bu da garipti; çünkü kör haliyle çamurlu yolda koşarak gitmesi hiç mümkün görünmüyordu. Adamlar sokaklarda koşuşmaya başladılar. Karşılarına çıkan her eve girip Hoiçi'yi soruyorlardı; ama kimsenin ondan haberi yoktu. Sonunda, tam kıyı yolundan tapınağa dönmeye karar vermişlerdi ki, Amidaci Mezarlığından gelen ve coşkuyla çalınan bir *biva'nın* nağmelerini duyarak şaşırdılar. Karanlık gecelerde sık sık beliren hayalet ışıkların dışında, her şey karanlığa gömülmüş görünüyordu. Yine de adamlar mezarlığa yöneldiler ve orada, fenerlerinin yardımıyla, Hoiçi'yi yağmur altında Antoku Tenno'nun mezarı başında oturmuş, *biva* sini çalıp yüksek sesle Dan-no-ura Savaşı'nın şarkısını çığırırken buldular. Arkasında, tüm çevresinde ve tüm mezar taşlarının tepelerinde ölümlerin ateşleri mumlar gibi yanıyordu. O güne kadar ölümlü insanların gözleri bunca *Oni-bi'yi* bir arada hiç görmemişti.

"Hoiçi-San! Hoiçi-San!" diye seslendi hizmetkârlar. "Büyülenmişsin sen! Hey! Hoiçi-San!"

Ama kör adam seslerini duymuş gibi görünmüyordu. Bütün gayretiyle *biva'sını* tıngırdatmayı sürdürüyor ve giderek daha coşkulu bir halde Dan-no-ura Savaşı'nın şarkısını söylüyordu. Adamlar onu tutup silkelediler ve kulağına haykırdılar:

"Hoiçi-San! Hoiçi-San! Hemen bizimle eve dönmelisin!"

Ama o paylamasına konuştu onlarla:

"Böyle soylu bir meclisin önünde işime müdahale etmeniz başışlanır şey değil."

Durumun tuhaflığına karşın hizmetkârlar gülmekten kendilerini alamadılar. Mutlaka büyülenmiş olmalıydı. Mademki öyleydi, onu yakalayıp ayağa kaldırmaktan ve

zorla tapınağa sürüklemekten başka çareleri yoktu. Rahibin emriyle ıslak giysileri hemen çıkarıldı, kuru giysiler giydirildi, yiyip içmesi sağlandı. Sonra da Rahip onu karşısına alıp dostunun şaşırtıcı davranışlarının nedenini açık açık anlatması için ısrar etti.

Hoiçi uzun süre konuşmak istemedi. Ama sonunda, yaptıklarının iyi yürekli rahibi hem ciddi bir endişeye sürüklediğini hem de kızdırdığını anlayınca tutumunu değiştirmeye karar vererek samurayın ilk ziyaretinden başlayıp her şeyi bir bir anlattı.

Rahip dedi ki:

"Hoiçi, zavallı dostum benim, büyük bir tehlike içindesin! Bütün bunları bana daha önce anlatmamış olman ne talihsizlik! Müzikteki olağanüstü yeteneğin seni korkunç bir tehlikeye atmış, besbelli. Artık bilmelisin ki, sen bir malikâneye gitmiyordun, bütün geceyi mezarlıkta, Heike mezarlarının arasında geçiriyordun. Bu gece adamlarım seni yağmur altında, Antoku Tenno'nun mezarı önünde otururken bulmuşlar. Gördüklerin yalnızca bir sanrıydı; ama ölülerin seni çağırmış olmaları gerçeğini de kabul etmemiz gerek. Onlara bir kez boyun eğdin mi, kendini güçlerine bırakmış sayılırsın. Bir kez daha boyun eğersen, şu olan bitenlerden sonra seni paramparça ederler. Zaten er ya da geç seni mahvedeceklerdi. Artık yanında kalamayacağım, çünkü bir ayin için çağrıldım. Ama ben gitmeden önce, gövdeneye kutsal dualar yazarak seni korumamız gerekiyor."

Güneş batmadan önce Rahip ile yardımcısı Hoiçi'yi tepeden tırnağa soydular ve yazı fırçalarıyla göğsüne, sırtına, kafasına, yüzüne, boynuna, bacaklarına, kollarına, ellerine, ayaklarına, hatta ayak tabanlarına, kısacası gövdesinin her yerine kutsal *sutra*'yı, *Hannya-Şin-Kyo*'yu yazdılar. Bu iş bittikten sonra, Rahip, Hoiçi'ye sıkı sıkı tembih etti:

"Bu gece, ben gider gitmez, verandada otur ve bekle. Çağrılacaksın. Ama ne olursa olsun asla yanıtlama, yerinden de kımıldama. Ağzını açmayacak, meditasyon yapar gibi

hareketsiz oturacaksın. Kimildar ya da herhangi bir ses çıkarırsan, halin haraptır. Korkma ve sakın yardım istemeye kalkışma, çünkü sana hiç kimse yardım edemez. Dediklerimi aynen yaparsan, tehlikeyi atlatırsın ve korkulacak bir şey kalmaz.”

Karanlık bastıktan sonra Rahip ile yardımcısı gittiler; Hoiçi de verilen talimatlara uydu ve verandaya gidip oturdu. *Biva*’sını yanındaki kalasın üstüne koydu, meditasyon yapar gibi hareketsiz, suskun bekledi. Öksürmeye, hatta soluk almaya bile çekiniyordu. Saatlerce bu durumda kaldı.

Derken, yoldan yaklaşan ayak sesleri duydu. Sesler kapıdan geçti, bahçeyi aştı, verandaya yaklaştı ve tam önünde durdu.

Boğuk bir ses, "Hoiçi!" diye seslendi. Ama kör adam soluğunu tutup kimildamadı.

Aynı ses, "Hoiçi!" diye homurdandı ikinci kez. Sonra vahşileşerek üçüncü kez bağırdı:

"Hoiçi!"

Hoiçi taş gibi donup kalmıştı. Ses yine homurdandı:

"Yanıt yok! Olamaz! Bakalım, neredeymiş bu adam..."

Ağır adımların verandaya çıktığı duyuldu. Adımlar yavaş yavaş yaklaştı ve yanında durdu. Hoiçi’nin, tüm gövdesinin titreyişini, yüreğinin deli gibi atışını dinlediği, hiç bitmeyecekmiş gibi gelen bir sessizlikten sonra, boğuk ses yine, bu kez çok yakından duyuldu:

"İşte, *biva* burada. Ama *biva*’yı çalanın yerinde yalnızca iki kulak görüyorum. Neden beni yanıtlamadığı da böylece anlaşılıyor. Yanıtlayamaz, çünkü ağzı dili yok! Ondan geriye yalnızca şu iki kulak kalmış. Şimdi şu kulakları alıp Efendim’e götürüyüm de, emirlerine uyduğum anlaşılsın bari..."

O anda Hoiçi kulaklarının demir parmaklar tarafından kavrandığını ve koparıldığını hissetti. Acısı ne kadar şiddetli olsa da bağırmadı. Ağır adımlar verandayı geçti, bahçeye indi, yola doğru uzaklaştı. Kör adam başının iki yanından

akan kanların ılık ılık süzüldüğünü hissediyordu, ama ellerini kımıldatmaya cesaret edemiyordu.

Şafaktan önce Rahip geri döndü. Doğru verandaya geldiğinde yapışkan bir şeyin üstüne basıp kayınca dehşet dolu bir çığlık attı, çünkü fenerin ışığında, bastığı yapışkan şeyin kan olduğunu görmüştü. Sonra da Hoiçi'nin oracıkta, yaralan hâlâ kanar halde, meditasyon yapar gibi oturduğunu fark etti.

“Zavallı Hoiçi!” diye bağırdı. “Ne oldu böyle? Yaralandın mı?”

Dostunun sesini duyunca kör adamın içi rahat etmişti. Hıçkırıklara boğularak, gözyaşları içinde gecenin macerasını anlattı.

“Zavallı, ah, zavallı Hoiçi!” diye haykırdı Rahip. “Hepsi benim kabahatim! Benim büyük kabahatim! Kutsal dualar gövdenin her yerine yazılmıştı, ama kulaklarına yazılmamış... Yardımcıma güvenmiştim bu işi bitirir diye, ama yanılmışım. Bakmalıydım, emin olmalıydım! Neyse, artık elimizden bir şey gelmez. Seni tedavi edip acını mümkün olduğu kadar hafifletmemiz gerek. Keyiflen artık, dostum. Tehlike geçti. O ziyaretçiler artık seni rahatsız edemezler.”

İyi bir hekimin yardımıyla Hoiçi'nin yaraları kısa süre içinde kapandı. Tuhaf macerası ise dilden dile dolaşarak ta uzaklara ulaştı ve bir süre sonra ona büyük ün kazandırdı. Birçok soylu kişi Akamagaseki'yi ziyaret ederek onu dinlemek istedi. Ona paralar, armağanlar verdiler; böylece varlıklı bir adam oldu. Ama bu maceradan sonra adı değişmiş, artık *Mimi-naşi-Hoiçi*, yani “Kulaksız Hoiçi” olmuştu.

OŞİDORİ

Şahiniyle birlikte dolaşan Sonco adında bir avcı vardı. Mutsu eyaletinin Tamura-no-Co denen bölgesinde yaşırdı. Bir gün yine ava çıktı, ama vuracak hiçbir şey bulamadı. Eve dönerken, Akanuma denen yerde, geçmek üzere olduğu nehirde yan yana yüzen bir çift *oşidori*'yle¹(mandarin ördeği) karşılaştı. *Oşidori* öldürmek hiç iyi bir şey değildir; ama Sonco'nun karnı pek acıkmıştı. Bu yüzden onlara nişan aldı. Attığı ok erkek ördeğe saplanmış, dişisi ise nehrin karşı kıyısına kaçıp sazlıkların arasında gözden kaybolmuştu. Sonco ölü kuşu alıp eve götürdü, pişirip yedi.

O gece kasvetli bir rüya gördü. Rüyasında güzel bir kadın odasına giriyor, gelip başucunda duruyor, ağlamaya başlıyordu. Öylesine acı acı ağlıyordu ki, Sonco onu dinlerken yüreğinin paramparça olduğunu hissediyordu. Kadın ağlarken ona şunları söylüyordu: "Ah, onu neden öldürdün? Ne günahı vardı onun? Akanuma'da ne kadar mutluyduk biz! Ve sen onu öldürdün! Onun sana ne kötülüğü dokundu? Ne yaptığının farkında mısın? Ne zalimce, ne haince bir şey yaptığını biliyor musun? Keşke beni de öldürseydin... Çünkü ben kocam olmadan yaşayamam. Sana bunları söylemeye geldim." Sonra yine yüksek sesle ve insanın iliklerine işleyen bir acı içinde ağlarken, şu şiiri okudu:

"Hi kurureba

Sasoeşi mono vo

Akanuma⁸ no
Makomo no küre no
Hitori-ne zo uki!"

("Gün batarken ona, benimle gel, demiştim. Şimdi, Akanuma sazlıklarının gölgesinde yapayalnız uyumak... Ah! Nasıl da anlatılamaz bir perişanlıktır bu!")

Bu dizeleri söyledikten sonra dedi ki: "Ah, bilemezsin! Ne yaptığının farkında bile değilsin! Ama yarın Akanuma'ya gittiğinde, göreceksin sen. Evet, göreceksin!" Böyle söyleyerek ve acınacak bir halde ağlayarak çekip gitti.

Sonco sabah uyandığında, gördüğü düşü öylesine canlı anımsıyordu ki, kendini çok rahatsız hissetti. Sonra kadının sözleri aklına geldi: "Ama yarın Akanuma'ya gittiğinde, göreceksin sen. Evet, göreceksin!" Bir an önce oraya gitmeye karar verdi, böylece gördüklerinin yalnızca bir düş olup olmadığını anlayabilecekti.

Akanuma'ya giderek doğruca nehir kıyısına vardı. Orada dişi oşidon nin tek başına yüzdüğünü gördü. Kuş da aynı anda Sonco'yu görmüştü, ama ondan kaçacağı yerde, gözlerini garip bir bakışla adamın gözlerine dikmiş, yüzerek doğruca üstüne geliyordu. Sonra ansızın gagasıyla kendi gövdesini deşmeye başladı ve avcının gözleri önünde ölüp gitti.

Sonco saçlarını kazıtıp rahip oldu.

O-TEİ'NİN ÖYKÜSÜ

Çok eskiden, Eçizen eyaletine bağlı Niigata kentinde Nagao Çosei adında genç bir adam yaşardı.

Bir hekimin oğlu olan Nagao baba mesleğini sürdürmek üzere eğitim görüyordu. Çok küçük yaşlarda, babasının arkadaşlarından birinin kızı olan O-Tei'le sözlenmişti; iki aile Nagao'nun eğitimi biter bitmez düğün yapılması konusunda anlaşmıştı. Fakat O-Tei'nin sağlığının iyi olmadığı ortaya çıktı; on beş yaşındayken genç kızın ölümcül bir verem hastası olduğu anlaşılmıştı. Ölümünün yaklaştığını anlayınca, Nagao'ya haber gönderip vedalaşmak istediğini bildirdi.

Genç adam yatağının yanında diz çöktüğünde, O-Tei ona şöyle dedi:

“Nagao-Sama,⁹ sevgili sözlüm, çocukluğumuzdan beri birbirimizle sözleşmiştik; bu yılın sonunda da evlenecektik. Ama ben ölmek üzereyim artık; tanrılar ikimiz için de en hayırlısının ne olduğunu bilirler. Birkaç yıl daha yaşayabilsem bile, başkaları için dert ve üzüntü kaynağı olmaktan başka işe yaramayacağım. Bu cılız gövdeyle iyi bir eş olamazdım zaten. Senin iyiliğini düşünerek yaşamak da istemezdim; bunu istemek çok bencilce olurdu. Ölmeye razı olduğuma eminim artık; ardımdan yas tutmayacağına ilişkin bana söz vermeni diliyorum. Ayrıca, sana yeniden karşılaşacağımızı da söylemek isterim...” “Elbette yine

karşılaşacağız," dedi Nagao içtenlikle. "Saf Ülke'de¹⁰ ayrılık acısı da olmayacak."

Genç kız tatlı bir sesle, "Hayır, hayır!" diye yanıt verdi, "Saf Ülke'den söz etmiyorum ben. Yarın gömülecek olsam bile, kaderimizde bu dünyada yeniden karşılaşmanın yazılı olduğuna inanıyorum."

Nagao şaşkınlıkla ona baktı ve şaşkınlığı karşısında genç kızın gülümsediğini gördü. Genç kız nazik, rüyada konuşur gibi bir sesle devam etti:

"Evet, Nagao-Sama, bu dünyadan, şimdiki yaşamımızdan söz ediyorum. Tabii, sen de istiyorsan... Ancak, bunun olabilmesi için yeniden bir kız olarak dünyaya gelmem, kadınlığa ulaşincaya kadar büyümem gerek. Yani epeyce bekleyeceksin. On beş-on altı yıl kadar. Bu da uzunca bir süre. Ama sevgili sözlüm, sen henüz on dokuz yaşındasın..."

Ölüm döşeğindeki genç kızı rahatlatmak isteyen genç adam nazik bir yanıt verdi:

"Sevgili sözlüm, seni beklemek görevden çok bir zevk olacaktır benim için. Birbirimize yedi yaşam boyunca birlikte olmak için söz vermedik mi zaten?"

Genç kız onu dikkatle süzerek, "Ama bu dünyaya yeniden geleceğimden kuşkun var mı?" diye sordu.

Genç adam ise, "Ah, sevgilim!" diye yanıtladı, "yalnızca, eğer bana bir işaret vermezsen, başka bir bedene bürünmüşken, başka bir adla seni tanıyacağımdan kuşkuluyum..."

Genç kız, "Bunu yapamam," dedi. "Nerede, nasıl karşılaşacağımızı tanrılar ve Buddhalardan başka kimse bilemez. Oysa eminim, hem de çok eminim ki, beni kabul etmemek dileğinde değilsen, sana geri dönmem mümkün olacak. Bu sözlerimi de hep hatırla."

Genç kız artık konuşmadı; gözleri kapandı. Ölmüştü.

* * *

O-Tei'ye içtenlikle bağlanmıştı Nagao; bu yüzden de acısı çok derindi. Bir mezar taşı yaptırdı, genç kızın

zokumyo'sunu¹¹ üstüne yazdırıp bu taşı kendi *butsudan*'ına¹² yerleştirdi ve bu taşın önüne her gün adaklar koydu. Ölümünden önce O-Tei'nin ona söylediği tuhaf şeyleri, genç kızın ruhunu rahatlatmayı umarak, başka bir bedende dönebilirse onunla evleneceğine ilişkin verdiği sözü uzun uzun düşündü. Verdiği sözü bir kâğıda yazmıştı, bu kâğıdı mühürleyip O-Tei'nin mezar taşının bulunduğu *butsudaria* koydu.

Yine de, evin tek erkek çocuğu olan Nagao'nun evlenmesi gerekiyordu. Kısa bir süre sonra ailesinin arzularına boyun eğerek, babasının seçtiği bir eşi kabul etmek zorunda hissetti kendini. Evlendikten sonra O-Tei'nin taşı önüne adaklar koyarken onu şefkatle anımsamayı da ihmal etmedi; ama zaman geçtikçe belleğinde genç kızın hayali giderek solgunlaşmaya başlamış, zorlukla anımsanan bir rüyaya dönüşmüştü. Böylece yıllar geçti.

Bu yıllar boyunca başına bir sürü talihsiz olay geldi. Önce anne ve babasının kayıbyla sarsıldı, ardından da karısı ve biricik evladı öldü. Böylece kendini bu dünyada yapayalnız buluverdi. Issızlaşan evini terk ederek, dertlerini unutmak umuduyla uzun bir yolculuğa çıktı.

Bir gün, seyahatinin duraklarından birinde, kaplıcalarıyla ve çevresindeki güzel manzaralarla ünlü bir dağ köyü olan İkao'ya ulaştı. Konaklamak üzere köyün hanına girdiğinde onu bir genç kız karşıladı. Genç kızın yüzüne bakar bakmaz, kalbi daha önce hiç olmadığı kadar hızla çarpmaya başladı. Kız O-Tei'ye öyle tuhaf bir biçimde benziyordu ki, adam rüyada olmadığına inanmak için kendini çimdiklemek zorunda kaldı. Yakacak, yiyecek bir şeyler getirmek ya da konuk odasını hazırlamak için girip çıktıkça genç kızın her tavrı, her hareketi, adama gençliğinde söylendiği kızı anımsatıyordu. Genç kızla konuştu; o da eski günlerin hüznünü anımsatarak yeni hüznülere yol açan yumuşak, duru sesiyle yanıtlar verdi.

Derken, şaşkınlık içindeki adam genç kızı sorgulamak için şöyle dedi:

“Ablacığım,[13](#) uzun zaman önce tanımış olduğum birine o kadar benziyorsun ki, şu odaya girdiğin anda şaşkına döndüm. Bu yüzden beni bağışla; doğduğun yeri ve adını sorabilir miyim?”

Genç kız, ölü kızın unutulmayan sesiyle yanıt vermekte hiç gecikmedi:

“Adım O-Tei; sen de Eçigo’da yaşayan Nagao Çosei’ sin, yani kocam olmaya söz veren adam. Ben on yedi yıl önce, Niigata’da öldüm; sen de o zaman, hem de yazılı olarak, bu dünyaya bir kadın bedeninde dönersem benimle evleneceğine söz verdin. Bu sözünü yazdığın kâğıdı mühürledin ve *butsudan*’da, üstünde benim adım bulunan mezar taşının yanında sakladın. İşte bu yüzden ben de geri geldim.”

Son sözlerini söyler söylemez genç kız kendinden geçip düştü, bayıldı.

Nagao onunla evlendi ve mutlu bir evlilikleri oldu. Fakat sonraları, Nagao’nun sormuş olduğu soruya ne yanıt verdiğini de, daha önceki yaşamında olan bitenleri de asla anımsayamadı. Karşılaştıkları sırada, daha önce dünyaya gelmiş olduğunu nasıl da gizemli bir biçimde anımsamış olduğu sorusuna ise hiçbir yanıt bulunamadı.

UBAZAKURA

Üç yüz yıl önce, İyo eyaletinin Onsengori bölgesinde bulunan Asamimura köyünde Tokubei adında seçkin bir adam yaşırdı. Bu Tokubei yalnızca bölgenin en varlıklı adamı değil, aynı zamanda *muraosa*’ydı, yani köyün reisiydi. Birçok konuda şanslı bir adam sayılsa da, kırk yaşına gelmiş olmasına karşın baba olmanın mutluluğunu tadamamıştı. Bu yüzden de karısıyla birlikte, evlat sahibi olamamalarının acısıyla, Asamimura’da bulunan ünlü Saihoci Tapınağı’nın kutsal efendisi Fudo Myo O’ya dualar edip yakarıyorlardı.

Duaları nihayet duyulmuş olmalı ki, Tokubei’nin karısı bir kız çocuğu doğurdu. Çocuk çok güzeldi ve ona O-Tsuyu adı verildi. Annesinin sütü yetersiz kalınca, küçük kıza O-Sode adında bir sütanne tutuldu.

O-Tsuyu büyüyüp çok güzel bir kız olmuştu, ama on beş yaşına geldiğinde hastalanıp yatağa düştü; öyle hastaydı ki, doktorlar öleceğinden korkuyorlardı. Bu sırada, O-Tsuyu’yu bir anne şefkatiyle seven bakıcısı O-Sode, Saihoci Tapınağı’na giderek kızcağızın iyileşmesi için Fudo-Sama’ya hararetle yakarmaya başladı. Yirmi bir gün boyunca, her gün tapınağa gidip dua etti; sonunda O-Tsuyu beklenmedik biçimde, hem de tümüyle iyileşiverdi. Bunun üzerine Tokubei’nin evini büyük bir sevinç dalgası kapladı; adam bu mutlu olayı kutlamak için tüm dostlarını çağırarak büyük bir ziyafet verdi. Fakat ziyafet gecesi bakıcı O-Sode ansızın hastalandı; ertesi sabah ona bakması için çağrılan doktor kadının ölmek üzere olduğunu açıkladı.

Bu durumda büyük bir üzüntüye kapılan aile ona veda etmek için yatağının çevresinde toplandı. Fakat kadın onlara dedi ki:

“Artık size bilmediğiniz bir şeyi açıklamanın zamanı geldi. Dualarım kabul oldu. O-Tsuyu yerine benim ölmeme izin verilmesi için Fudo-Sama’ya yakarmıştım; bu yüce lütuf nihayet bana bağışlandı. Bu yüzdendir ki, ölüyorum diye yas tutmamalısınız. Ama sizden bir dileğim olacak. Şükran adağı olarak ve bu olayın anısına Saihoci’ nin bahçesine bir kiraz ağacı dikeceğime Fudo-Sama’ya söz verdim. Oysa şimdi ağacı oraya kendim dikemeyeceğim. Dolayısıyla, yalvarırım size, bu adağımı yerine getirin. Floşçakalın, sevgili dostlar; O-Tsuyu uğruna öldüğüm için mutlu olduğumu da sakın unutmayın.”

O-Sode’nin cenazesinden sonra O-Tsuyu’nun annesi ile babası en güzel kiraz ağacı fidanını arayıp bularak Saihoci’nin bahçesine diktiler. Ağaç büyüdü, gelişti ve ertesi yılın ikinci ayının on altıncı gününde, yani O-Sode’ nin ölümünün yıldönümünde, görkemli bir biçimde çiçeklendi. Böylece, iki yüz elli dört yıl boyunca hep ikinci ayın on altıncı gününde çiçek açmayı sürdürdü. Pembe beyaz çiçekleri tıpkı kadınların meme uçlarına benziyordu ve süt verir gibi nemliydi. Bu ağaca *Ubazakura*, yani “Sütannenin Kiraz Ağacı” adı verildi.

DİPLOMASİ

İnfazın *yaşiki*¹⁴ bahçesinde yapılması emredilmişti. Bu yüzden adamı oraya götürdüler, kumla kaplı, ortasından Japon bahçelerinde sık rastlandığı gibi bir dizi *tobişi*, yani bahçe taşları geçen bir meydancıkta diz çöktürdüler. Elleri arkasından bağlandı. Muhafızlar maşrapalarla su getirdiler, diz çökmüş adamın çevresine içi çakıl dolu piring çuvalları dizdiler. Böylece kımıldaması mümkün olmayacaktı. Derken Efendi gelip yapılanları inceledi. Hoşnut kalmış olmalı ki, hiçbir şey demedi.

Ansızın, mahkûm edilen adam ona bakarak bağırdı: "Saygıdeğer Efendim, işlediğim suçu isteyerek yapmadım. Tek kabahatim, inanılmaz derecede aptal oluşumdur. Aptal doğmuşum ben. *Karmam* böyle! Durmadan yanlış yapıyorum, elimde değil. Yine de aptallık yüzünden adam öldürmek çok kötü. Bunun cezasını çekmeliyim. Öte yandan, siz beni öldürdüğünüzde intikam alınmış olacaksa da, öldürülmek yüzünden ortaya çıkan öfke yeni bir intikam nedeni doğuracaktır. Kötülük kötülükle cezalandırılıyorsa, bu böyledir..."

Eğer biri intikam duyguları içinde öldürülürse, ruhunun kendisini öldüren den mutlaka intikam alacağına inanılır. Samuray bunu iyi biliyordu. Bu yüzden de gayet yumuşak bir sesle, neredeyse şefkatli bir tavırla yanıt verdi:

"Öldükten sonra bizi istediğin kadar korkutmana izin vereceğiz. Ama söylediklerine inanmak doğrusu pek zor.

Söyle bakalım, kafan kesildikten sonra intikam duygularını kanıtlamak için bize bir işaret verebilir misin?"

"Elbette veririm," diye yanıtladı adam.

"İyi o zaman," dedi samuray ve uzun kılıcını çekti. "Birazdan kelleni uçuracağım. Tam önünde bir bahçe taşı var. Kafan kesildikten sonra o taşı ısirmaya çalış. Öfkeli ruhun bunu yapmana yardım edebilirse, içimizden bazıları fena halde korkacaktır. Taşı ısırmayı deneyecek misin?"

"Isıracağım!" diye haykırdı öfkeli adam. "Elbette ısıracağım! Mutlaka ısıracağım!"

Sonra kılıç şimşek hızıyla hareket etti, ısıklık çalarak indi ve tok bir ses duyuldu: Pirinç çuvallarının üstüne yığılmış olan gövdenin boynundan kan fışkırıyordu. Kafa ise kumların üstünde yuvarlandı, yuvarlandı, birden sıçrayarak taşın üst kısmını dişleri arasına alıp hırsıyla ısırıldı. Bir an öylece kaldı, sonra hareketsizleşti.

Kimseden çıt çıkmadı; ama muhafızlar dehşet içinde efendilerine bakıyorlardı. O ise aldırmıyor gibiydi. Soğukkanlı bir biçimde kılıcını en yakındaki muhafıza uzattı; o da tahta bir kova içindeki suyu kılıca dökerek kanları temizledi, ardından da yumuşak bir kâğıtla kılıcı kuruladı. Böylece olayın törensel kısmı sona ermişti.

Bu olaydan sonra muhafızlarla hizmetkârlar aylar boyunca kesintisiz bir hayalet korkusu içinde yaşadılar. Aralarında hortlağın intikam alacağından kuşku duyan tek bir kişi bile yoktu; bitmeyen korkuları yüzünden de olmadık hayaller görüyorlardı. Bambuları sertçe sallayan rüzgâr, hatta bahçedeki gölgeler bile dehşete kapılmalarına yol açıyordu. Sonunda, bir araya gelip efendilerine başvurmaya, intikam peşindeki ruhun yatıştırılması için bir *Segaki* ayini¹⁵ istemeye karar verdiler.

Başmuhafız ortak dileklerini iletğinde, "Hiç gerek yok," dedi samuray. "Ölmüş adamın intikam arzusunun sizi ürküttüğünü biliyorum. Ama bu vakada korkulacak bir şey görmüyorum."

Muhafız, efendisine merak dolu bakışlarla bakıyor, ama neden bu denli kendinden emin konuştuğunu sormaya cesaret edemiyordu.

Dile getirilemeyen kuşkuyu sezinleyen samuray, “Nedeni çok basit,” diye açıkladı. “Bu adamın ölmeden önceki niyeti gerçekten tehlikeli olabilirdi. Ondan bir işaret vermesini istediğimde, zihnini yalnızca o işarete yoğunlaştırmasını sağladım. Ölürken, o taşı ısırabilmekten başka bir şey istemiyordu, bu arzusunu da yerine getirdi. Geri kalan her şeyi unuttu. Dolayısıyla, bu konuda korkulacak bir şey kalmadı.”

Gerçekten de ölü adam onları asla rahatsız etmedi. Hiçbir şey olmadı.

BİR AYNA VE BİR ÇAN HAKKINDA

Bundan sekiz yüz yıl önce, Totomi eyaletindeki Mugenyama rahipleri tapınaklarını büyük bir çanla süslemek istiyorlardı. Bu amaçla, çanın malzemesini toplamak için, çevredeki kadınlardan eski bronz aynalarını bağışlamalarını dilediler.

(Günümüzde bile bazı Japon tapınaklarının avlularında, aynı amaçla bağışlanmış eski bronz ayna yığınları görebilirsiniz. Bu türden gördüğüm en büyük koleksiyon, Kyuşu'nun Hakata köyündeki Codo mezhebi tapınağının avlusundaydı; bağışlanan aynalar kullanılarak Amida'nın on metrelik bronz bir heykeli yapılmıştı.)

O sıralarda Mugenyama'daki bir çiftçinin karısı olan genç bir kadın da, çana malzeme olsun diye aynasını tapınağa bağışlamıştı. Fakat sonra yaptığına pişman oldu. Annesinin aynayla ilgili söyledikleri aklına gelmişti. Aynanın sadece annesine değil, onun da annesine ve büyükannesine ait olduğunu hatırlamış, yansıttığı mutlu gülümsemeleri düşünmüştü. İstese, aynanın yerine rahiplere bir miktar para verir, aile mirasını geri alabilirdi. Fakat o kadar parası yoktu. Ne zaman tapınağa gitse, avludaki parmaklıkların arkasından bakıyor, yığılmış duran diğer yüzlerce ayna arasında kendi aynasını da görüyordu. Aynasını arkasındaki *Şo-Çiku-Bai* kabartmalarından tanıyordu. Çam, bambu ve erik çiçeği kabartmalarıydı bunlar ve daha minicik bir kızken annesi aynayı ona ilk kez gösterdiğinde, gözlerini nasıl da şenlendirdiğini dün gibi hatırlıyordu. Aynayı çalıp saklamak

için fırsat kollamaya başladı. Böylece onu sonsuza kadar kendi hâzinesi olarak muhafaza edebilirdi. Ama bu fırsatı bir türlü yakalayamayınca pek mutsuz oldu, hayatının bir parçasını başkalarına kaptırdığı için kendini aptal gibi hissediyordu. Eski bir deyiş gelmişti aklına: “Ayna kadının ruhudur.” (Çince’de ruhu simgeleyen bir işaretle anlatılan bu gizemli deyiş birçok bronz aynanın arkasında yazılıdır.) Bu eski deyişin, zannettiğinden daha da farklı bir gerçeklik taşıdığı fikri onu pek korkuttu. Yine de üzüntüsünü kimseyle paylaşmaya cesaret edemiyordu.

Mugenyama anının yapılmasına yetecek kadar ayna toplandığında, hepsi birden dkmhaneye gönderildi. Ama döküm işçileri aynalardan birinin erimediğini fark ettiler. Tekrar tekrar eritmeyi denedilerse de, tüm çabalarına karşın, ayna erimemekte direniyordu. Anlaşılan, aynayı tapınağın bağışlayan kadın onu verdiğine pişman olmuştu. Kadının bağışını bütün gönlüyle yapmaması yüzünden bencil ruhu aynaya bağı kalmıştı; işte bu ruh aynayı kaynar ateşin ortasında sert ve soğuk tutabiliyordu.

Tabii ki bu olanlar herkesin kulağına gitmişti. Çok geçmeden, bir türlü eritemeyen aynanın kime ait olduğı anlaşıldı. Zavallı kadın sırrının herkes tarafından öğrenildiğini anlayınca hem çok utandı, hem de içi öfkeyle doldu. Sonunda bu utanca dayanamadı ve bir veda mektubu yazdıktan sonra kendini suya atarak öldü. Mektupta şunlar yazılıydı:

Ben öldükten sonra aynayı eritip ana katmak zor olmayacaktır. Ama o çanı alarak kıran kişiye benim ruhum bir servet sunacaktır.

Öfke içinde ölen ya da intihar eden kişinin son dileğinin ya da sözünün doğauşt bir güce sahip olduğuna inanılır. Ölen kadının aynası eritilip an yapıldıktan sonra insanlar o mektuptaki sözleri hatırladılar. Mektubu yazan kişinin ruhunun çanı kıran kişiye bir servet sunacağına hemen inandıklarından, an tapınağın avlusuna konur konmaz onu almak için akın ettiler. Bütün gleriyle çanı salladılsa da,

an pek sağlam çıkarak bu saldırılara kahramanca gėė gerdi. Ne var ki, insanlar kolay vazgemiyorlardı. Rahiplerin azarlamalarına kulak asmadan, günün her saatinde çanı öfkeyle almaya devam ettiler. Artık bu alma meselesi bir salgın haline gelince, dayanamayan rahipler çanı sktkleri gibi tepeden ağağı, bir bataklığın içine yuvarladılar. Bataklık yle derindi ki çanı yuttu. Bu da çanın sonu demekti zaten. Geriye yalnızca efsanesi kaldı. İşte o efsanede bu an *Mu-gen-Kane* ya da Mugen'in çanı olarak anılır.

* * *

Eski Japon inançları arasında, *nazoraeru* fiiliyle ifade edilen ve açıklanması mümkün olmasa da ruhsal eylemlerin gücüne karşı duyulan garip bir güven vardır. Hem taklitçilik büyüsüyle ilgili birçok konuda hem de birçok dinsel eylemle bağlantılı kullanıldığından, bu sözcüğün dilimizde tam karşılığı yoktur. Sözlüklere bakarsak “taklit etmek”, “karşılaştırmak”, “benzetmek” gibi karşılıklar bulabiliriz; oysa bu sözcüğün gizli anlamı “insanın, bir cismi ya da eylemi, sihirli ya da mucizevi sonuçlar doğurması amacıyla, hayalinde bir başka cismin ya da eylemin yerine koyması” diye açıklanabilir.

Örneğin, bir Budist tapınağı yaptırmaya paranız yetmiyor, diyelim. Paranız olsaydı yaptıracağınız tapınağın yerine, aynı dinsel duygularla davranarak Buddha heykelinin önüne bir çakıl taşı koyabilirsiniz. Böylece akıl taşının sunumu, tapınak yaptırmamanın anlamına neredeyse eşdeğer bir anlam kazanmış olur. Altı bin yedi yüz yetmiş bir cilt süren Budist metinlerini okuyamazsınız; fakat onun yerine, içinde tüm ciltleri taşıyabilen döner bir kitaplık yaptırıp ciltleri baştan sona okuma şevkini yaşayarak onu dndrrseniz, onları okumuş olmanın size vereceği keyfe ve değere ulaşabilirsiniz... *Nazoraeru* sözcüğünün dinsel anlamlarını açıklamak için bu kadar örnek yeterlidir sanırım.

Sihirle ve büyüyle ilgili kavramlar birçok örnek vermeden kolay kolay anlatılmaz; ama şimdi vereceğim örnek belki de başlangıç olarak yeterli olacaktır. Diyelim ki, samandan bir

adamcık yaptınız, tıpkı Rahibe Helen' in yaptığı balmumu adam gibi ve bunu 12-13 santimi geçmeyen çivilerle, Öküz Saati'nde¹⁶ bir tapınak korusundaki bir ağacın üstüne çaktınız; derken, hayalinizde saman adamcığın temsil ettiği kişi bir süre sonra acılar ve öfke içinde ölüp gitti. İşte bu bir *nazoraeru* belirtisidir. Ya da farz edelim, gece yarısı evinize hırsız girip tüm değerli şeylerinizi çaldı. Eğer bahçenizde o hırsızın ayak izlerini bulursanız ve hiç vakit kaybetmeden her birinin içinde büyük bir *moxa*¹⁷ yakarsanız, hırsızın tabanları sürekli yanacak, bu acı bahçeye dönene, yani kendini insafınıza teslim edene kadar geçmeyecektir. Bu da taklitçilik büyüüne ilişkin bir *nazoraeru* örneğidir.

Bir üçüncü tür de Mugen-Kane'yle ilgili çeşitli efsanelerde anlatılır.

Çan bataklığına atıldıktan sonra, birinin çıkıp da onu kıracak kadar güçlü çalması olasılığı doğal olarak ortadan kalkmıştı. Bu şansı değerlendirememiş olmanın hayal kırıklığıyla yaşayan insanlar, çanın yerine simgesel nesnelere vurup onları kırmayı sürdürerek bunca belanın sorumlusu olan ayna sahibinin ruhunu hoşnut etmeye çalıştılar. Bu insanlardan biri de, Heike kabilesinin bir savaşçısı olan Kacivara Kagesue'yle ilişkisi sayesinde Japon efsanelerinde adı geçen Umegae adında bir kadındı. Birlikte seyahat ettikleri günlerden birinde Kacivara beş parasız kaldığını, hemen para bulması gerektiğini fark etti; bunun üzerine Umegae, Mugen'in Çanı'nı hatırlayarak eline çanı temsilen bronz bir leğen aldı ve "Üç yüz altın isterim!" diye bağırıp paramparça edene kadar leğene vurdu. O gece çiftin kaldığı handaki başka bir konuk bu gürültünün ve bağırıışların nedenini merak edip olan biteni öğrenince, cebinden üç yüz altın *ryo*¹⁸ çıkarıp Umegae'ye verdi. Bu olayın ardından Umegae'nin bronz leğeni hakkında bir şarkı bestelendi; bu şarkı günümüzde bile dansçı kızların dilindedir.

Umegae no çozubaçi tataite

O-kane ga deru naraba,

Mina San mi-uke vo
Sore tanomimasu.

(“Eğer Umegae’nin leğenine vurarak onurumla para kazanabilseydim, tüm kız yoldaşlarımın özgürlüğü için pazarlığa girişirdim.”)

Bu olaydan sonra Mugen-Kane’nin ünü iyice arttı ve bir sürü insan aynı şansa sahip olma umuduyla Umegae’nin yolunda ilerledi. Bu insanların arasında, Mugenyama yakınlarında, Oigava’nın kıyısında yaşayan hovarda bir çiftçi vardı. Varını yoğun serserilik yaparak harcayıp bitirince, bahçesindeki çamurdan Mugen-Kane’nin bir örneğini yapıp zenginlik dilekleri çıkararak onu kırdı.

Derken, önündeki topraktan, elinde kapalı bir kavanozla, saçları havada uçuşan, beyaz kaftanlı bir kadın çıkıp ona şöyle dedi: “Şevk dolu dualarına yanıt vermeye geldim; çünkü bunu hak ediyorsun. İşte, şu kavanozu al.” Bunu söyledikten sonra kavanozu çiftçiye vererek ortadan kayboldu.

Mutluluktan uçan çiftçi doğruca eve koşup karısına iyi haberi duyurdu. Oldukça ağır olan kavanozu onun önüne koydu ve birlikte açtıklarında bir de baktılar ki, ağzına kadar dolu... Dolmuş da taşıyor. Hem de şeyle...

Ama hayır! Neyle dolu olduğunu size söyleyemem ki...

CIKININKI

Günün birinde, bir Zen rahibi olan Muso Kokuşı, Mino eyaletinin dağlık bölgesinde tek başına gezerken yolunu kaybetti. Ortalıkta yol sorabileceği kimse de yoktu. Uzun bir süre umarsızca dolaştı. Geceyi geçirecek bir yer bulma konusunda umudunu kaybetmek üzereydi ki, tepenin ucunda güneşin son ışıklarının aydınlattığı, münzevi rahiplerin yaşaması için yapılan ve *ancitsu* denilen küçük kulübelerden birini gördü. Telaşla oraya yöneldi. Harabe halindeki kulübede yaşlı bir Rahip yaşıyordu. Muso ondan geceyi geçirmek için sığınak diledi. Yaşlı Rahip kaba bir tavırla bu talebi reddederek Muso'yu yiyecek ve yatacak bir yer bulabileceği, komşu vadideki köye yolladı.

Muso bir düzineyi geçmeyen çiftlik evinden oluşan küçük köye vardığında, köyün en saygıdeğer kişinin evine buyur edildi. Muso eve girdiğinde, içeride kırk-elli köylü toplanmıştı; ama onu aralarına almayıp doğruca küçük bir odaya buyur ettiler ve hemen yatağını hazırlayıp önüne yemek koydular. Çok yorgun olduğundan erkenden yattı; fakat henüz gece yarısı olmamıştı ki, yan odadan gelen ağlama sesleriyle uykusu bölündü. Derken odasının sürme kapıları usulca açıldı; elinde gaz lambası olan genç bir adam kapıdan girerek onu saygıyla selamladı ve şöyle dedi:

"Saygıdeğer Rahibimiz, bu evin reisinin artık ben olduğumu size söylemek benim için acı verici bir görev. Oysa dün bu evin en büyük oğluydum yalnızca. Köyümüze geldiğinizde, bizi rahatsız ettiğiniz duygusuna kapılmayın

diye, babamın birkaç saat önce öldüğünü söylemedik size. Yan odada karşılaştığınız insanlar bu köyün ahalisidir. Burada ölüye saygılarını sunmak için toplandılar, ama az sonra birkaç kilometre uzaktaki başka bir köye gidecekler. Çünkü geleneklerimize göre, birinin öldüğü gece kimse köyde kalamaz. Gerekli duaları edip armağanlarımızı sunduktan sonra köyü terk eder, ölüyü yalnız bırakırız. Ölünün kaldığı evde her sefer garip olaylar olur. Bu yüzden bizimle öteki köye gelmeniz sizin için daha iyi olabilir. O köyde size de yatacak yer buluruz. Tabii siz rahip olduğunuz için iblislerden, şeytani ruhlardan korkmuyorsanız ve bir ölüyle yalnız kalmak sizi rahatsız etmeyecekse fakirhanemiz size açıktır. Yine de, bir rahipten başka kimsenin bu gece burada kalmaya cesaret edemeyeceğini bilmelisiniz.”

Muso ona şöyle yanıt verdi:

“İyi niyetinize ve konukseverliğinize teşekkür ederim. Fakat babanızın öldüğünü geldiğimde söylemediğinize üzıldüm. Her ne kadar yorgun olsam da, rahiplik görevimi yerine getirirdim. Eğer zamanında söyleseydiniz, siz gitmeden görevimi yapar bitirirdim, oysa artık ancak siz gittikten sonra bunu yapacağım, sabaha kadar ölünün başında kalacağım. Burada yalnız kalmanın ne gibi tehlikeler taşıdığını anlamış değilim, ama o dediğiniz hortlaklardan ya da iblislerden korkmam ben; o yüzden, lütfen benim için endişelenmeyin.”

Bu sözlerle yüreğine su serpilen genç adam, özenle seçilmiş sözcüklerle şükranlarını sundu. Ardından ailenin diğer fertleri ve yan odada toplanmış köy halkı da rahibin bu davranışı karşısında teşekkür etmek için birer birer geldiler. Sonra evin reisi şunları söyledi:

“Saygıdeğer Rahip Efendi, sizi yalnız bırakmak hiç hoşumuza gitmiyor, ama artık burayı terk etmek zorundayız. Köyümüzün törelerine göre hiçbirimiz gece yarısından sonra burada kalamayız. Size yalvarırız, saygıdeğer konuğumuz, biz yanınızda değilken kendinize dikkat edin. Biz yokken

garip bir şeyler görür ya da duyarsanız, sabah döndüğümüzde bunları bize anlatmanızı rica ediyoruz.”

Sonra, ölünün odasına geçen Rahip dışında herkes evi terk etti. Ölünün yanına, her zaman yapıldığı gibi, armağanlar ve adaklar bırakılmıştı, küçük bir de Budist lambası -*tomyo*-yanıyordu. Rahip görevine başlayarak cenaze töreni kurallarını birer birer yerine getirdikten sonra meditasyona geçti. Birkaç saatini derin derin düşünerek sessizlik içinde geçirdi. Tümöyle terk edilmiş olan köyde çıt çıkmıyordu. Derken, gecenin sessizliği doruk noktasına ulaştığı sıralarda, dev cüsseli bir karaltı odaya girince Muso’nun eli ayağı tutuldu, sesi soluğu kesildi. Karaltının cesedi elleriyle tutup kaldırdığını ve kedinin fareyi yutuşundan bile hızlı yutuverdiğini gördü. Kafasından başlayıp aşağı doğru her şeyi, saçlarını, kemiklerini ve hatta kefeni bile yiyişini seyretti. Canavarımsı karaltı, cesedi bitirdikten sonra armağanlara yönelip onları da yedi. Ardından, geldiği gibi gizemli bir biçimde kaybolup gitti.

Sabah olup da köylüler döndüklerinde, rahibi evin kapısında kendilerini beklerken buldular. Onu sırayla selamladıktan sonra hep birlikte eve girdiler ve çevrelerine bakındılar. Cesetle armağanların ortadan kaybolmuş olması onları şaşırtmışa benzemiyordu. Ama evin reisi Muso’ya dönüp şöyle dedi:

“Saygıdeğer Rahip, büyük olasılıkla gece boyunca rahatsız edici şeyler gördünüz. Hepimiz sizin için endişelendik. Ama şimdi sizi canlı olarak karşımızda görmek bizi memnun etti. Aslında elimizde olsaydı, dün gece sizinle kalırdık. Ama size dün akşam da söylediğim gibi, köyümüzün âdetleri bir ölümün ardından köyü terk etmemizi ve ölüyü yalnız bırakmamızı uygun görüyor. Bu kuralı ne zaman çiğnediysek, başımıza büyük talihsizlikler geldi. Öte yandan, bu kurala uyduğumuz her sefer, bırakıp gittiğimiz ceset ve yanındaki armağanlar bir gece içinde ortadan kayboldu. Belki siz bunun neden böyle olduğuna tanıklık etmişsinizdir.”

Bunun üzerine Muso, köylülere gece vakti ölü evine girerek cesetle armağanları yiyen kocaman, korkunç karaltıyı anlattı. Anlattıkları kimseyi şaşırtmamıştı. Evin reisi şöyle dedi:

“Bize anlattıklarınız eski zamanlardan bizlere kadar ulaşan efsanelerle tıpatıp örtüşüyor, Saygıdeğer Rahip Efendi.”

Sonra Muso ona sordu:

“Ya tepede yaşayan Rahip? O sizin cenaze işlerinizle hiç ilgilenmez mi?”

“Ne rahibi?” diye sordu genç adam.

“Beni dün gece bu köye yollayan Rahip,” diye yanıtladı Muso. “Tepeye doğru yürürken *ancitsu*'suna rastladım; beni ağırlamayı reddederek buraya gönderdi.”

Dinleyenler şaşkınlık içinde birbirlerine baktılar; sonra bir sessizlik oldu. Evin reisi şöyle dedi:

“Saygıdeğer konuğumuz, tepede ne bir rahip ne de bir *ancitsu* vardır. Zaten birkaç kuşaktır buralara yerleşip aramızda yaşayan bir rahip asla olmadı,” dedi.

Muso konunun üstünde fazla durmadı; çünkü bu kibar ve konuksever insanlar onun *kicin*'ler gördüğünü sanabilirdi. Yine de, yol hakkında gerekli bilgileri edindikten sonra, köylülerle vedalaşıp yürümeye başladığında, tepedeki *ancitsu*'ya bir kez daha göz atmaya karar verdi. Böylece hayal görüp görmediğini anlayacaktı. Kulübeyi eliyle koymuş gibi buldu; yaşlı ev sahibi bu kez onu içeri davet etti. İçeri girdiklerinde yaşlı adam büyük bir alçakgönüllülükle genç rahibin karşısında secde edip konuştu ve şunları söyledi: “Ah! Utanç içindeyim! Çok utanıyorum! Ama çok utanıyorum!”

Muso ise, “Bana kalacak bir yer sunmadığınız için utanmamalısınız; ayrıca gönderdiğiniz köyde bana çok iyi davrandılar. Yaptığınız iyilik için size teşekkür ederim,” dedi.

“Ben evimde kimseyi ağırlayamam,” diye yanıtladı münzevi. “Zaten utanıp sıkılmam bu yüzden değildir. Utanıyorum; çünkü benim gerçek yüzümü gördünüz. Dün gece gözlerinizin önünde ölüyü ve armağanları yutan o

korkunç yaratık bendim. Artık anlamış olmalısınız ki, ben bir *cikininki*'yim;¹⁹ yani insan etiyle besleniyorum. Bu yüzden halimi mazur görün ve beni bu duruma düşüren günahı itiraf ederken bana anlayış gösterin."

"Çok uzun zaman önce ben bu ıssız yörede rahiplik yapıyordum; bölgede yaşayan başka rahip de yoktu. Bu nedenle, o sıralarda çok uzaklarda ölen kişileri de bana getirirlerdi. Ben de cenaze hizmetlerini yapardım. Fakat onlara bu hizmeti verirken aklımda ölüye bağışlanan armağanlarla yemeklere el koymaktan başka bir şey olmazdı. Sonuçta, işlediğim bu bencil günahın cezasını, öldükten sonra bir *cikininki* olarak yeniden doğarak ödemiş oldum. O günden beri, buralarda ölen insanların cesetleri ile onlara bağışlanan her şeyi tüketme zorunluluğuy la yaşıyorum. Dün gözlerinizle gördüğünüz gibi, önüme çıkan cesedi de armağanları da yemek zorundayım. Ve şimdi, saygıdeğer meslektaşım, sizden benim için bir *Segaki* ayini düzenlemenizi rica ediyorum: Dualarınızla bana yardımcı olun da, bu dehşet dolu varoluş biçiminden kurtulabileyim."

Münzevi bunları söyler söylemez kulübesiyle birlikte ortadan kayboldu ve Muso Kokuşi kendini çayır lığın ortasında, yosun tutmuş eski bir *go-rin-işi*²⁰ tarzı mezar taşının dibinde diz çökmüş halde buldu. Bir rahibin mezar taşıydı bu.

MUCİNA

Tokyo'daki Akasaka Sokağı üstünde, Kii Yöresi Yokuşu anlamına gelen Kii-no-kuni-zaka adlı bir yokuş vardır. Buraya neden Kii Yöresi Yokuşu denildiğini bilmiyorum. Bu yokuşun bir yanında eski bir hendek görürsünüz; derin ve çok geniştir; yanındaki yeşil tümsekler bahçelerin eteklerine doğru yükselir. Yolun öteki yanında ise bir imparatorluk sarayının yüksek ve geniş duvarları uzanır. Bir zamanlar, sokak lambaları ve çekçek arabaları henüz ortaya çıkmadan önce, karanlık bastığında bu mahalle pek ıssızlaşırdı. Bu yüzden de evlerine geç kalanlar günbatımından sonra yalnız başlarına Kii-no-kuni-zaka'yı çıkmak yerine uzun yoldan gitmeyi tercih ederlerdi.

Bunun tek nedeni de oralarda dolaşan bir Mucina'ydı.[21](#)

Mucina'yı son gören, Kyobaşi Mahallesi'nden yaşlı bir tüccardı. Adam otuz yıl önce ölmüş, ölmeden önce de çevresindekilere şu öyküyü anlatmış:

Bir gece, geç bir saatte hızlı hızlı Kii-no-kuni-zaka'yı çıkarken, hendeğin kıyısında tek başına oturup acı acı ağlayan bir kadın görmüş. Kendini hendeğe atacağından korkarak durup kadına yardımcı olmak, ona biraz cesaret vermek istemiş. Görünüşe bakılırsa, kadın narin ve zarif biriymiş. Üstü başı tertemizmiş; saçları da iyi ailelerin genç kızlarına yakışır bir biçimde yapılmışmış. Tüccar, "O-coçu!"[22](#) diye seslenerek genç kadının yanına yaklaşmış. "O-coçu, lütfen böyle ağlamayın! Derdiniz neyse, söyleyin

bana. Size elimden geldiğince yardımcı olabilirsem şeref duyarım.” (Gerçekten de içinden gelenleri söylüyormuş; çünkü çok iyi bir adammış.) Ama genç kadın yüzünü giysisinin uzun yenlerinden biriyle gizleyerek ağlamayı sürdürmüştü. Adam elinden geldiğince nazik bir tavırla, “*O-coçu,*” demiş tekrar, “lütfen, lütfen beni dinleyin! Gecenin bu vaktinde genç bir hanımın böyle bir yerde bulunması hiç doğru değil! Yalvarırım, ağlamayın! Söyleyin bana, size nasıl yardım edebilirim?” Bunun üzerine kadın yavaş yavaş ayağa kalkmış, ama ona sırtını dönmüş ve yüzünü giysisinin yenine gizleyerek ağlayıp hıçkırmalarını sürdürmüştü. Adam elini usulca kadının omzuna koyarak yalvarmış: “*O-coçu! O-coçu! O-coçu!* Ne olur biraz dinleyin beni! *O-coçu! O-coçu!*” Derken, *O-coçu* adama doğru dönüp yenini indirmiş ve eliyle yüzünü sıvazlamış. O zaman adam bir de bakmış ki, ne gözleri, ne burnu ne de ağzı var.²³ Zavalıcık gördükleri karşısında dehşete kapılıp çılgınlık atarak oradan kaçmış.

Kii-no-kuni-zaka’dan yukarı, karanlığın ve boşluğun içine doğru, koşmuş, koşmuş... Hiç durmaksızın koşarken de geri dönüp bakmaya asla cesaret edememiş. Sonunda, ta uzaklarda, ateşböceği gibi parlayan bir fener ışığı görünce oraya yönelmiş. Meğer bu ışık, tezgâhını yol kıyısına koymuş dinlenen gezgin bir *soba*²⁴ satıcısının fenerinden geliyormuş. Yaşadıklarından sonra bir insanla karşılaşmaktan çok memnun olan adamcağız kendini *soba* satıcısının ayakları dibine atarak, “Ah! Ah!” diye inlemiş.

“*Kore! Kore!*”²⁵ diye kabaca söylenmiş *soba* satıcısı.

“Dur bakalım! Neyin var senin? Biri sana kötülük mü yaptı?”

Soluk soluğa kalmış olan tüccar, “Kimse bir şey yapmadı bana,” demiş. “Yalnızca... Ay! Ay! Aman!”

Gezgin satıcı, “Yalnızca korkutmuşlar seni, ha?” diye sormuş sevimsiz bir tavırla. “Haydutlar mı?”

Dehşete düşmüş olan adam, “Haydutlar değil, haydutlar değil,” diye yanıtlamış soluk soluğa. “Ben şey gördüm... bir

kadın. Hendeğin kıyısında. Sonra bir şey gösterdi bana...
Ayyy! Ne gösterdiğini asla söyleyemem!” “He! ²⁶ Sana
gösterdiği BÖYLE bir şey miydi?” diye bağırmış *soba* satıcısı
ve eliyle yüzünü şöylece sıvazlayıp bir de dönmüş ki, suratı
yumurta kabuğu gibi dümdüz oluvermiş. Aynı anda da
fenerin ışığı sönmüş.

ROKUO-KUBİ

Bundan beş yüz yıl kadar önce, Kyuşu Derebeyi Ki-kuci'nin emrinde çalışan İsoğai Heidazaemon Taketsura adlı bir samuray vardı. Bu İsoğai, kendi gibi cengâver olan atalarına benzerdi, yani askerî talimlere doğuştan yatkındı ve olağanüstü güçlüydü. Henüz küçük bir oğlanken kılıç sallamakta, ok atmakta, mızrak kullanmakta öğretmenlerini bile geçmiş, cüretli, becerikli bir asker olarak tüm yeteneklerini sergilemişti. Daha sonra, Eikyo²⁷ Savaşı sırasında dikkat çekerek birçok ödülle onurlandırılmıştı. Fakat Kikuci ölüp de hanedanı dağılınca İsoğai kendini sahipsiz kalmış buluverdi. O zaman başka bir *daimyo*'nun hizmetine kolaylıkla girebilirdi, ama hiçbir zaman yalnızca kendini düşünerek yaşamamıştı, üstelik yüreğinde hep eski efendisine sadık kalacaktı, bu yüzden dünyaya küstü. Böylece saçlarını kazıttı, bir Budist adı olan Kvairyo'yu alarak gezgin bir rahip oldu.

Fakat giydiği rahip feoromo'sunun²⁸ altında Kvairyo' nun samuray yüreği sıcaklığını hep korudu. Eskiden bir tehditle karşılaştığında güler geçerdi; hâlâ da her türlü tehlikeyi küçümseyebiliyordu. Mevsimlere ve havanın nasıl olduğuna aldırmadan, başka hiçbir rahibin gitmeye cesaret edemeyeceği yerlere gidip iyiliğin yasaları hakkında vaazlar vermek üzere uzun yolculuklar yaptı. Zira dönem şiddetin, kargaşanın kol gezdiği dönemdi; yollarda yalnız dolaşan biri, rahip olsa bile, asla güvende sayılamazdı.

İlk uzun yolculuğunda Kvairyo'nun yolu Kai eyaletine düşmüştü. Bir gece bu eyaletin dağlarında yolculuğunu sürdürürken iyice ücra, en yakın köyden bile çok uzakta bir bölgede karanlık basıverdi. O da yolculuğuna ara verip geceyi yıldızlar altında geçirerek dinlenmeye karar verdi. Yol kıyısında, yatmaya elverişli görünen bir çimenlik bulup üstüne uzandı, uyumaya hazırlandı. Rahatsız yerlere her zaman uyum sağlayabilirdi; daha iyisini bulamazsa, onun için çıplak bir kaya rahat bir yatak, çam kökü de güzel bir yastık olabilirdi. Gövdesi demir gibiydi; çiy, yağmur, don ya da kar onu etkilemezdi.

Henüz yeni uzanmıştı ki, yoldan gelen bir adam göründü; bir balta ve yeni kesilmiş bir yığın odun taşıyordu. Bu oduncu, Kvairyo'nun toprağın üstünde yattığını görünce durakladı ve kısa bir süre onu izledikten sonra şaşkınlıkla konuşmaya başladı:

"Siz nasıl bir adamsınız ki, sevgili Efendim, böyle bir yerde tek başınıza yatmaya cesaret edebiliyorsunuz? Buralarda hortlaklar vardır, hem de sürüyle. Yoksa siz Tüylü Şeylerden korkmaz mısınız?"

Kvairyo, "Sevgili dostum," diye neşeyle yanıtladı, "ben gezgin bir rahibim yalnızca; hani derler ya: 'Bulut ve Su Konuğu', *Unsui-no-ryokaku*. Ayrıca, tilki *kicin*'leri ya da porsuk *kicin*'leri gibi yaratıkları kastediyorsan, öyle Tüylü Şeylerden zerrece korkum yok benim. Issız yerlere gelince... Severim öyle yerleri. Meditasyon için pek uygundur. Açık havada uyumaya da alışığım; hayatım hakkında asla endişelenmemeyi öğrendim üstelik."

Köylü, "Gerçekten yürekli bir adam olmalısınız, Saygıdeğer Rahip," diye yanıt verdi, "burada yattığınıza göre! Bu yerin adı kötüye çıkmıştır, hem de çok kötüye. Ama atalarımızın dediği gibi, *Kunşi ayayuki ni çikayora-zu* ('Üstün insan, çok gerekmedikçe kendini tehlikeye atmaz'); ama sizi temin ederim ki, Efendim, burada uyumak gerçekten çok tehlikelidir. Bu yüzden, her ne kadar saz damlı, yıkık dökük bir kulübe de olsa, evime gelmeniz için size yalvarmama izin

verin lütfen. Yiyecek olarak size sunabileceğim hiçbir şey yok; ama hiç olmazsa bir dam altına girersiniz, o zaman da bir tehlikeyle karşılaşmadan uyuyabilirsiniz.”

Adam içtenlikle konuşmuştu; onun tavrından hoşnut kalan Kvairyo da bu alçakgönüllü öneriyi kabul etti. Oduncu dar bir patika boyunca ona yol gösterirken anayoldan ayrılıp dağı kaplayan ormanın içinde biraz tırmandılar. Çetin ve tehlikeli bir patikaydı bu; kimi zaman uçurumların kıyısından geçiyor, bazen sivri kayalıkların üstünden ya da arasından kıvrılıyordu; bazen de insan ayak basmak için ağ gibi yayılmış kaygan köklerden başka bir şey bulamıyordu. Ama sonunda, dolunay tepelerinde pırıl pırıl parlarken Kvairyo kendini bir tepe üstündeki bir düzlükte buldu; önünde, içinden neşeli bir aydınlık süzülen, saz damlı küçük bir kulübe gördü. Oduncu onu kulübenin ardındaki sundurmaya götürdü. Burada iki adam, yakındaki bir akarsudan bambu borularla getirilmiş suyla ayaklarını yıkadılar. Sundurmanın gerisinde bir sebze bahçesi ile sedir ve bambu ağaçlarının oluşturduğu bir koru uzanıyor, ağaçların ardında ise çok yükseklerden dökülen ve ay ışığında uzun, beyaz bir giysi gibi dalgalanan bir şelalenin parıltısı görünüyordu.

Kvairyo rehberiyle birlikte kulübenin içine girdiğinde erkekli kadınlı dört kişilik bir grup gördü; orta odadaki *ro*'nun [29a](#) içinde yanan küçük ateşte ellerini ısıtıyorlardı. Rahibin karşısında eğilerek onu son derece saygılı bir tavırla selamladılar. Kvairyo, yaşamlarını böylesine ıssız bir yerde sürdüren, üstelik çok yoksul görünen bu insanların nezaketle selamlaşma usullerinden nasıl haberleri olduğunu merak etti. Kendi kendine, "Bunlar iyi insanlar," diye düşündü. "Belli ki yol yordam bilen biri onlara nezaket kurallarını öğretmiş." Sonra Kvairyo onu ağırlayan kişiye, diğerlerinin dediği gibi *aruci*'ye, yani ev sahibine dönerek şöyle dedi:

"Konuşmanızın zarıflığından ve beni evinizde ağırlayış biçiminizden anladığım kadarıyla, ömrünüz boyunca

odunculuk yapmış olamazsınız. Belki eskiden üst sınıfa mensup biriydiniz, öyle mi?"

Oduncu gülümseyerek yanıt verdi:

"Yanılmıyorsunuz, Efendim. Şimdi beni böyle yaşarken buldunuz; ama bir zamanlar ben seçkin biriydim. Hayatımın öyküsü, kendi hataları yüzünden mahvolmuş birinin öyküsüdür. Bir *daimyo*'nun hizmetinde çalışırken yüksek bir mevki sahibiydim. Fakat şarabı da kadınları da pek severdim, tutkularımın etkisiyle kötü davranışlara saptım. Bencilliğim yuvamı felakete sürüklediği gibi, birçok kişinin de hayatına mal oldu. Cezalandırılmam için peşime düştü ve uzun zaman kırlarda kaçak yaşadım. Şimdi ise, işlediğim günahların kefareтини ödeyebilmek, atalarımın bana kalan yuvamı yeniden hayata döndürmek için dua edip duruyorum. Ama korkarım, bunu yapmak için bir fırsatım asla olmayacak. Yine de, günahkâr kaderimi içten bir pişmanlıkla yenmeye çalışırken talihi yaver gitmeyen insanlara da elimden geldiğince yardımcı olmaya gayret ediyorum.

Kvairyo iyi niyetli bir azmi yansıtan bu açıklamadan pek hoşnut kalmıştı ve *aruci*'ye dedi ki:

"Dostum, gençken çılgınlık yapmaya eğilimli olsalar da, yıllar geçtikten sonra doğru yola sapmak için büyük çaba gösteren birçok insanı yakından izleme olanağı buldum. Kutsal sutra'larda yazılı olduğu gibi, günah işlemeye büyük eğilimleri olan kişilerin, iyi niyetle hareket etmeye karar verirlerse doğru yola girme eğilimleri de aynı derecede büyük olur. İyi yürekli biri olduğundan hiç kuşku yok; umarım bundan böyle talihin yaver gider. Bu gece senin adına *sutra*'lar okuyacak, geçmişte seni günaha sokan kaderini yenmek üzere kuvvet toplaman için dua edeceğim."

Onu böyle teselli ettikten sonra Kvairyo, *aruci*'ye iyi geceler diledi; ev sahibi de onu yandaki küçük bir odaya götürdü; odadaki yatak hazırlanmıştı bile. Sonra, Rahip dışındaki herkes yatıp uyudu. Rahip ise kâğıt fenerin ışığında *sutra*'ları okumaya koyuldu. Geç saatlere dek

okuyup dua etmeyi sürdürdü, sonra küçük yatak odasındaki pencereyi açıp yatmadan önce manzaraya bir kez daha bakmak istedi. Çok güzel bir geceydi; gökyüzünde tek bulut bile yoktu. Esintisiz havada ayın güçlü ışığı bitkilerin kara gölgelerini keskinleştiriyor, bahçedeki çiy damlalarının üstünde parıltıyordu. Cırcırböcekleri ile *Suzu-muşî*'lerinin^{29b} bir müzik kargaşası yaratan tiz sesleri duyuluyor, gecenin derinliklerinden şelalenin uğultusu geliyordu. Suyun sesini dinlerken Kvairyo susadığını hissetti. Evin arkasındaki, bambudan yapılmış kanalları anımsayınca uykudaki ev ahalisini rahatsız etmeden oraya gidip su içebileceğini düşündü. Odasını evin orta odasından ayırmakta olan sürme kapıları yavaşça kaydırınca lambanın ışığında ne görsün? Boylu boyunca uzanmış yatan, ama kellesi olmayan beş tane gövde!

Bir cinayet işlenmiş olduğunu düşünerek bir anda donup kaldı. Ama hemen ardından, ortada bir damla bile kan olmadığını, kellesiz boyunların hiç de kesilmiş gibi durmadığını fark etti. Sonra kendi kendine şöyle düşündü: "Bu durum ya *kitin*'lerin bir aldatmacasıdır ya da ben tuzağa düşürölüp bir Rokuro-Kubi'nin³⁰ sığınağına getirildim. *Soşinki* kitabında³¹, kellesi olmayan bir Roku-ro-Kubi gövdesi bulunduğunda, gövde olduğu yerden alınıp başka bir yere götürölürse kellenin boyunla bir daha asla buluşamayacağı yazılıdır. Ayrıca kitap der ki, kelle dönüp de gövdeyi bıraktığı yerde bulamayınca kendini yere vurarak üç kez top gibi zıplar, büyük bir öfkeye kapılıp dehşet saçar, sonra da ölür. Yani şimdi ben Rokuro-Kubilerle karşı karşıyaysam, hakkımdaki niyetleri hiç de hoş olmasa gerek; demek ki kitabın dediklerini uygularsam hiç de yanlış yapmış olmam."

Aruci'nin gövdesini bacaklarından tutarak pencereye sürükleyip dışarı attı. Sonra arka kapıya yöneldi; ama kapı sıkıca kilitlenmişti. Kellelerin, duman çıkması için tavanda açılmış baca deliğinden girip çıktıklarını tahmin etti. Kapının

kilidini usulca açıp bahçeye çıktı, büyük bir dikkatle ağaçların arasında ilerlemeye başladı. Ağaçların arasından konuşmalar geliyordu; bir gölgelikten ötekine gidip saklanarak gizli bir köşeyi keşfedene kadar seslerin geldiği yöne doğru yürüdü. Derken bir ağaç gövdesinin ardındaki kelleleri gördü. Beşi de bir aradaydı. Bir yandan oradan oraya uçuşuyor, bir yandan gevezelik ediyorlardı. Ağaçların arasında, yerde buldukları solucanları, böcekleri yiyorlardı. Birden arari'nun kellesi durakladı ve şunları söyledi:

"Ah, bu gece gelen o gezgin Rahip var ya... Ne tombul bir gövdesi var! Onu yiyince karnımız iyice doycak. Keşke aptallık edip de öyle konuşmasaydım; benim için *sutra*'lar okumaya dalmasından başka işe yaramadı! Dualar okunurken yanına gitmek zor olur; üstelik dua sırasında ona dokunamayız. Eh, artık sabah olmak üzere; belki de uykuya dalmıştır bile. Aranızdan birileri eve gidip adamın ne yaptığına baksa..."

Genç bir kadına ait olan başka bir kelle hemen harekete geçip bir yarasa hafifliğiyle eve doğru uçuştı. Birkaç dakika sonra geri döndüğünde boğuk bir sesle, büyük bir telaş içinde bağıırıyordu:

"Gezgin Rahip evde değil! Gitmiş! Ama beteri var: Aruri'mizin gövdesini de yerinden kaldırmış; nereye koyduğunu bilmiyorum."

Bu açıklama üzerine *aruci*'nin kellesinin nasıl korkuya kapıldığı ayın aydınlığında belirgin bir biçimde görülebiliyordu: Gözleri faltaşı gibi açılarak canavarca bakmaya başladı; saçları diken diken oldu; dişleri fena halde gıcırdadı. Derken dudaklarının arasından bir çığlık çıktı; öfkesinden ağlıyor, bir yandan da bağıırıyordu:

"Gövdem yerinde olmadığına göre, ona kavuşmam da mümkün değil! O zaman ölmem gerekecek! Hepsi de o rahibin marifeti! Ölmeden önce o rahibi elime geçireceğim! Onu paramparça edeceğim! Bir çırpıda yalayıp yutacağım onu! Bakın! İşte orada! Şu ağacın arkasında! Ağacın arkasına saklanmış! Gördünüz mü? Ödleğ şişko seni!"

Aynı anda *aruci*'nin kellesiyle peşindeki dört kelle Kvairyo'ya doğru harekete geçti. Ama güçlü kuvvetli Rahip önlemini almış, genç bir ağaçtan kopardığı dalla silahlanmıştı bile. Kelleler yanına geldiğinde onlara dalla vurmaya başladı; büyük bir güçle sallayıp duruyordu dalı. Dört kelle hemen kaçışverişdi. Ama defalarca vurduğu halde, *aruci*'nin kellesi durmadan sıçrayarak rahibe çılgınca saldırıyordu; sonunda rahibin giysisinin sol yanından ısırıverdi. Yine de Kvairyo, tepesindeki saçlardan yakalayıp sopasıyla defalarca vurmaya başlamıştı. Kelle tuttuğu kumaşı bir türlü bırakmıyordu, ama uzun uzun inledikten sonra mücadele etmeyi bıraktı. Ölmüştü. Ama dişleri hâlâ yine kilitlenmiş duruyordu; Kvairyo bütün gücüyle uğraşsa da, çeneleri ayırmayı başaramadı.

Yeninde sallanan kelleye birlikte eve döndü. Orada diğer dört Rokuro-Kubi'nin, gövdelerine kavuşmuş olan kafaları yara bere içinde, her tarafından oluk oluk kan boşanarak birbirlerine sokulmuş, çömelmiş oturduklarını gördü. Fakat onun arka kapıdan girdiğini görünce hepsi birden çığlıklar atmaya başladı: "Rahip! Rahip geldi!" Sonra da öteki kapıdan fırlayıp koruluğa daldılar.

Doğu yönünden hava aydınlanmaya başlamıştı bile; gün doğmak üzereydi. Kvairyo *kirin*'lerin gücünün karanlıkla sınırlı olduğunu biliyordu. Yenine asılmış sallanan, her yanı kanlı köpüklere, toza toprağa bulanmış kelleye bakarak kendi kendine, "Böyle de *miyage*³² olur mu? Bir *kirin* kellesi!" diye düşünerek kahkahalarla güldü. Sonra da birkaç parça eşyasını topladı, yolculuğuna devam etmek üzere dağdan aşağı neşeli bir yürüyüş tutturdu.

Böylece gide gide Şinano'daki Suva kentine ulaştı. Suva'nın ana caddesinde vakur bir edayla yürürken, kelle dirseğinden aşağı sallanıp duruyordu. Derken kadınlar düşüp bayıldılar; çocuklar çığlıklar atarak kaçıp uzaklaştılar; çevresinde dehşetli bir kalabalık oluştu ve o tarihlerde *torite* denen polisler olay yerine yetişip rahibi tutuklayarak hapse

atana dek büyük bir yaygara koptu. Çünkü herkes, cinayete kurban giden bir adamın tam da öldüğü sırada katilinin giysisine dişlerini geçiriverdiğini sanmıştı. Kvairyo ise sorgulandığı sırada yalnızca gülümsemiş ve tek kelime etmemişti. Hapiste bir gece geçirdikten sonra bölge yargıçlarının önüne çıkarıldı. O zaman da, onun gibi bir rahibin nasıl olup da giysisinin yenine yapışmış bir adam kellesiyle yakalandığını, üstelik halinden utanmaksızın halkın gözleri önünde hangi cüretle dolaştığını açıklaması emredildi.

Kvairyo bu sorular karşısında uzun kahkahalar attıktan sonra şunları söyledi:

“Efendiler, o kelleyi yenime yapıştıran ben değilim ki; istemesem de o geldi, kendi kendine yapıştı. Ayrıca ben hiçbir suç işlemedim; çünkü bu kelle bir insana değil, bir cine aittir. Cinin ölümüne neden olduysam, bunu kan dökme arzusuyla değil, yalnızca kendi güvenliğimi sağlama amacıyla önlem alırken yaptım.” Ardından da tüm macerasını anlatmaya koyuldu. Beş kelleye nasıl karşılaştığını anlatırken yine kendini tutamayıp kahkahalara boğulmuştu.

Oysa yargıçlar gülmüyorlardı. Onun azılı bir suçlu olduğuna, üstelik anlattığı hikâyenin onları aptal yerine koymak için uydurulduğuna karar verdiler. Aralarındaki çok yaşlı bir yargıç dışında hepsi, daha fazla sorgulamaya gerek görmeyip hemen idam edilmesi konusunda aynı fikirdeydi. Yaşlı yargıç ise yargılama sırasında hiç ses çıkarmamıştı, ama meslektaşlarının fikirlerini öğrendikten sonra ayağa kalkarak şu konuşmayı yaptı:

“Önce şu kelleyi iyice bir inceleyelim. Galiba henüz yapmadık bunu. Rahip doğruyu söylediyse, kellede buna ilişkin kanıtlar bulacağımızı sanıyorum. Getirin bakalım kelleyi!”

O zaman, dişleri hâlâ *koromo*’ya saplanmış duran kelle getirildi, yargıçların önüne konuldu. Bunu yapabilmek için Kvairyo’nun *koromo*’yu çıkarması gerekmişti. Yaşlı yargıç

evirip çevirerek kelleyi dikkatle inceleyince, boynunun üstünde garip kırmızı harfler bulunduğunu fark etti. Meslektaşlarını çağırarak onlara da gösterdi ve boynun kesiklerine dikkatlerini çekti. Bunlar herhangi bir silahla ya da kesici aletle yapılmış gibi görünmüyordu. Tam tersine, kesikler daldan kopup düşen kuru bir yaprak ucu gibiydi, yumuşak hatlar içeriyordu. O zaman yaşlı yargıç fikirlerini söylemeye başladı:

“Bu Rahip’in bize yalnızca doğruyu anlattığından hiç kuşum yok. Bu bir Rokuro-Kubi kafası olsa gerek. Ayrıca *Nan-ho-i-butsu-şi* kitabında, gerçek bir Rokuro-Kubi’nin boynunda bunlar gibi kırmızı harfler görülebileceği yazılıdır. İşte, şu harflere bakın. Gördüğünüz gibi, buraya yazılmış değiller. Derinin altından yüzeye çıkmışlar. Dahası, çok eski devirlerden beri bu *kicin*’lerin Kai eyaletinin dağlık bölgelerinde dolaştıkları gayet iyi bilinir... Size gelince, Efendim,” diyerek Kvairyo’ya döndü, “ne yürekli bir rahipmişsiniz siz... Hiçbir rahibin cüret edemeyeceği şeyler yapabildiğinizden hiç kuşumuz yok. Zaten rahipten çok askere benzeyen bir haliniz var. Belki bir zamanlar samuray olarak görev yapıyordunuz... Öyle mi?”

Kvairyo, “Doğru tahmin ettiniz, Efendim,” diye yanıtladı. “Rahip olmadan önce uzun süre silahlı biriydim ben. O günlerde ne insandan korkum vardı ne de şeytandan. O sırada Kyuşulu Isogai Heidazaemon Taketsura adıyla bilinirdim; belki aranızdan birileri beni anımsar.”

Adını söyleyince, mahkeme salonunda hayranlık belirten mırıltılar dolaştı; çünkü aralarından birçoğu bu adı unutmamıştı. Derken Kvairyo ansızın kendini yargıçların değil, büyük bir nezaketle ona hayranlıklarını açıklayan dostların arasında buluverdi. Onu ağırlayacak olan *daimyo*’nun evine kadar eşlik ettiler, *daimyo* onun şerefine bir ziyafet düzenledi; hatta gitmesine izin vermeden önce güzel bir armağan bile hazırlamıştı. Kvairyo, Suva’yı terk ederken, bu fani dünyada yaşamasına izin verilen bir rahip kendini nasıl mutlu hissederse, aynen o hislerle doluydu.

Kelleye gelince, onu yanına almıştı. Bir *miyage* olarak götürdüğünü söyleyerek bırakmamakta ısrar etmişti.

Artık o kellenin başına neler geldiğini anlatmanın sırasıdır.

Suva'dan ayrılmasından bir-iki gün sonra, Kvairyo'nın karşısına bir haydut çıktı. Adam تنها bir yerde yolunu kesip onu soymaya kalkıştı. Kvairyo hemen *koromo*'sunu çıkardı, soyguncuya uzattı. Haydut yende sallanan kelleyi hemen fark etmişti. Yol keserken cesur geçiniyor olsa da, kelleyi görünce neye uğradığını şaşırmişti. Giysiyi yere atıp geriye sıçradı. Sonra da, "Hey! Ne biçim rahipsin sen!" diye bağırdı. "Sen benden de beter olmalısın! Adam öldürdüğümü inkâr edemem; ama birinin kellesini koluma asıp dolaşmadım hiç. Pekâlâ, Rahip Efendi, anlaşılan ikimiz de aynı yolun yolcusuyuz. Doğrusu sana hayran olduğumu itiraf ederim. Şu elindeki şey benim çok işime yarar, onunla insanları korkutabilirim. Satar mısın bana? Cüppene karşılık paltomu alabilirsin. Kelle için de sana beş *ryo* öderim."

Kvairyo ise şunları söyledi:

"İstersen kelleyi de cüppemi de alabilirsin. Ama sana söylemeliyim ki, bu bir insan kafası değildir, bir cine aittir. Satın aldıktan sonra başın belaya girerse, seni kandırmaya çalışmadığımı hatırlarsın umarım."

"Ne hoş bir rahipsin sen!" dedi haydut. "Adam öldürüyorsun, yine de şaka yapmaktan geri kalmıyorsun! Ama ben ciddiylim. Al, işte paltom, bu da paran. Ver bakalım kelleyi. Şakayı da bir yana bırakalım..."

"Al bakalım," dedi Kvairyo. "Ama ben şaka yapmıyordum. Ortada bir şaka varsa, o da senin bir cin kafası için para ödemendir herhalde." Sonra da kahkahalar atarak yürüyüp gitti.

Böylece haydut, rahip cüppesini de kelleyi de aldı. Yol kesip cinli rahip rolü yaparak soygunlarına bir süre devam etti. Ama bir gün yolu Suva'ya düştü ve oradaki halktan kellenin gerçek öyküsünü dinleyince, Rokuro-Kubi'nin ruhunun başına dert açacağından korkmaya başladı. Bunun üzerine kelleyi geldiği yere götürmeye, gövdesiyle

buluşturup ikisini birden gömmeye karar verdi. Kai dağlarında yolunu zorlukla bulup kulübeye ulaştığında ortada kimsecikler yoktu. Gövdeyi de bulamadı. Bu yüzden tek başına kelleyi kulübenin arkasındaki koruluğa gömmek zorunda kaldı. Mezarın üstüne de küçük bir taş koydu ve Rokuro-Kubi'nin ruhu için oracıkta bir *Segaki* ayini yaptı. Rokuro-Kubi'nin Mezar Taşı diye bilinen bu taş (Japon masal anlatıcısının söylediğine göre) hâlâ aynı yerde durmaktaymış; isteyen gidip görebilirmiş.

ÖLÜNÜN SIRRI

Uzun zaman önce Tamba eyaletinde İnamuraya Gen-suke adında zengin bir tüccar yaşıyordu. Bu tüccarın O-Sono adında bir kızı vardı. Hem çok güzel hem de çok zeki olduğu için sıradan kasaba okullarında kızına yazık olacağını düşünen babası onu Kyoto'ya, güvendiği kişilerin yanına göndererek başkentteki seçkin genç kızlara öğretilen dersleri almasını sağlamaya karar verdi. Genç kız bu eğitimi bitirdikten sonra, babasının bir aile dostu olan Nagaraya adlı bir tüccarla evlenerek kocasıyla birlikte dört yıla yakın bir süre mutlu bir yaşam sürdürdü. Yalnızca bir çocukları olmuştu, bir oğlan. Ama evliliklerinin dördüncü yılında O-Sono hastalanıp yatağa düştü, çok geçmeden de öldü.

O-Sono'nun cenazesinin ertesi akşamında minik oğlu annesinin geri geldiğini, üst kattaki odada olduğunu söyledi. Onu görünce gülümsemiş, ama konuşmamıştı; çocuk da korkup kaçmıştı. Bunun üzerine aile bireylerinden birkaçı yukarıya, O-Sono'nun odasına çıktığında, cenazeye saygı olarak yanık bırakılan küçük lambanın ışığında ölü annenin görüntüsüyle karşılaşarak şaşkına döndü. İçinde takıları, giydiği şeyler, süsleri hâlâ duran bir *tansu'nun*, yani çekmeceli bir dolabın önündeydi. Başıyla omuzları net olarak görülebiliyordu, ama belden aşağısının görüntüsü giderek siliniyor gibiydi. Suyu düşmüş bir gölgeye benzeyen bu görüntü genç kadının eksik kalmış bir yansımasıydı sanki.

Bu durum herkesi çok ürkütmüştü; hemen odayı terk ettiler. Aşağı inip konuyu tartışmaya başladıklarında, O-Sono'nun kayınvalidesi şöyle bir açıklama yaptı: "Kadınlar kullandıkları ıvır zıvıra pek düşkündür. O-Sono da kendi eşyasına düşkündü. Belki de onlara bir göz atmak için dönmüştür. Eşyaları tapınağa bağışlanmadıkça bazı ölümlerin böyle şeyler yaptıkları duyulmuştur. O-Sono'nun giysileriyle takılarını tapınağa verirsek belki ruhu da böylece huzura erebilir."

Bir an önce bunu yapmaya karar verdiler. Ertesi sabah tüm çekmeceler boşaltıldı, O-Sono'nun tüm takıları ve giysileri tapınağa götürüldü. Fakat kadın ertesi gece yine gelip aynen daha önce yaptığı gibi dikkatle *tansu*'ya bakmaya başladı. Ondan sonraki gece de geldi, daha sonraki gece de... Her gece gelen ruh yüzünden ev korkunç bir yere dönüşmüştü.

Bunun üzerine O-Sono'nun kayınvalidesi tapınağa giderek olan biteni başrahibe anlattı, ona hayaletle ilgili neler yapılabileceğini sordu. Bu bir Zen tapınağıydı, Daigen Oşo adındaki başrahibi de yaşlı, bilge bir adamdı. Rahip, "O *tansu'nun* içinde ya da yakınında onu tedirgin eden bir şey bulunduğunu sanıyorum," dedi. "Ama tüm çekmeceleri boşalttık," diye yanıt verdi yaşlı kadın, "içlerinde bir şey kalmadı ki..." Daigen Oşo, "Öyleyse," dedi, "bu gece evinize geleceğim ve o odada olup bitenleri gözleyerek neler yapabileceğimize bakacağım. Ben çağırmadıkça odaya kimsenin girmemesi için emir vermeniz gerekir."

Daigen Oşo günbatımından sonra eve gittiğinde, odanın kendisi için hazırlanmış olduğunu gördü. Burada Fare Saati³³ biraz geçene kadar hiçbir şey olmadı. Derken O-Sono'nun hayal gibi silueti dolabın önünde beliriverdi. Yüzünde şiddetli bir arzunun ifadesi vardı; bakışları da çekmeceli dolaba takılıp kalmıştı.

Rahip bu durumlar için uygun olan kutsal duayı okumaya başladı, ardından da O-Sono'nun ölüsünün görüntüsüne *kaimyo*'suyla hitap ederek, "Buraya sana yardım etmek için

geldim," dedi. "Galiba şu tansu'nun içinde seni rahatsız eden bir şey var. Onu bulup da seni rahatlatmamı ister misin?" Ölüñün gölge gibi görüntüsü yavaşça başını sallayınca Rahip yerinden kalktı, üstteki çekmeceyi çekti. Çekmece boştu. Ardından sırayla ikinci, üçüñcü, dördüñcü çekmeceleri çekerek arkalarında ve altlarında bir şey bulabilmek için dikkatle bakındı. Dolabın içini de iyice araştırdı. Hiçbir şey bulamamıştı. Oysa hayalet az önceki kadar büyük bir istekle dolaba bakıyordu. "Acaba ne istiyor olabilir?" diye düşündü Rahip. Ansızın, çekmecelerin dibine serilmiş kâğıtların altına bir şey saklı olabileceğİ geldi aklına. Birinci çekmecedeki kâğıdı kaldırdı. Hiçbir şey yoktu. İkinci ve üçüñcü çekmecelerin kâğıtlarını da kaldırdı, yine bir şey bulamadı. Ama en alttaki dördüñcü çekmecenin kâğıdının altından bir mektup çıktı. "Seni rahatsız eden bu muydu?" diye sordu. Kadının görüntüsü yavaşça ona doğru döñdü, bakışları bu kez mektuba kenetlenmişti. Rahip, "Bunu yakıp yok etmemi ister misin?" diye sordu. Hayalet rahibin önünde eğildi bu kez. "Hemen bu sabah tapınakta yakacağım onu," diye söz verdi, "ve bu mektubu benim dışımda hiç kimse okumayacak." Bunu üzerine kadın gülümsedi ve ortadan kayboldu.

Rahip merdivenlerden inip ailenin endişeyle bekleyen bireylerinin karşısına geçtiğinde, gün ağarmak üzereydi. "Artık endişe etmeyin," dedi onlara, "bir daha hiç görünmeyecek." Gerçekten de hiç görünmedi.

Mektup yakıldı. O-Sono'nun Kyoto'da eğitim gördüğü yıllarda ona yazılmış bir aşk mektubuydu. Ama içinde ne olduğunu yalnızca Rahip biliyordu; o öldüğünde sır da onunla birlikte gömüldü.

YUKI-ONNA

Musaşı eyaletinin köylerinden birinde Mosaku ve Minokiçi adında iki oduncu yaşırdı. Sözüünü edeceğim olayın geçtiği sıralarda Mosaku yaşlı bir adamdı, Minokiçi de onun on sekiz yaşındaki çırağıydı. Her gün, köylerinden yedi-sekiz kilometre uzaktaki bir ormana odun kesmeye giderlerdi. Ormana giden yolda geçmeleri gereken geniş bir nehir, bu nehirde de gidip gelen bir tekne vardı. Birkaç kez bu teknenin yerine bir köprü yapılmış, fakat coşup taşan nehir her seferinde köprüyü yıkıp götürmüştü. Nehir coştığı zaman hiçbir köprü akıntıya karşı koyamıyordu.

Mosaku ve Minokiçi soğuk bir akşamüstü köylerine dönerlerken pek sert bir kar fırtınasına yakalandılar. İskeleye vardıklarında, teknecinin tekneyi nehrin karşı yakasında bırakmış olduğunu gördüler. Yüzmek için hiç de uygun bir gün değildi; o yüzden oduncular teknecinin yattığı kulübeye sığınıp başlarını sokacak bir yer bulduklarına şükrettiler. Kulübede ne ateş yakacak bir şömine ne de bir ocak vardı. Tek kapılı, iki hasırlık³⁴ bir yerdi. Bir tek penceresi bile yoktu. İki oduncu kapıyı sıkıca kapatıp yağmurluklarını üstlerine örterek dinlenmeye çalıştılar. Önceleri fazla üşümüyor, fırtınanın kısa bir süre içinde dineceğini sanıyorlardı.

Yaşlı adam hemen uykuya daldıysa da, delikanlıyı uzun süre uyku tutmadı. Kapıyı kamçılayan kar tanelerini ve korkunç rüzgârı dinledi. Nehir kükredikçe küçük kulübe de

denizdeki bir çöp gibi sallanıp atırdıyordu. Korkunç bir fırtınaydı; hava giderek soğuyor, Minokiçi yağmurluğunun altında tir tir titriyordu. Ama sonunda o da uykuya yenik düştü, buz gibi soğuğa rağmen gözleri kapanıverdi.

Suratına arpan kar taneleriyle uyandı. Kulübenin kapısı zorla açılmıştı ve *yuki-akari* denen kar ışığıyla aydınlanmış odada bir kadın görünüyordu. Beyazlar içinde bir kadındı bu. Kadın yaşlı Mosaku'nun üzerine eğilmiş, adamın suratına beyaz, parlak bir dumana benzeyen soluğunu üflüyordu. Neredeyse aynı anda Minokiçi'ye dönüp ona doğru yürüdü. Minokiçi bağırarak istedi, ama bir de baktı ki ağzından hiçbir ses çıkmıyor. Beyazlı kadın onun üzerine eğildi, eğildi ve neredeyse suratına değecek kadar yaklaştığında, Minokiçi onun çok güzel bir kadın olduğunu gördü. Ama bakışları genç adamı dehşete düşürmüştü. Kadın kısa bir süre onu seyrettikten sonra gülümseyerek şöyle fısıldadı: "Aslında şu adama ne yaptıysam sana da aynen onu yapacaktım. Ama öyle gençsin ki, içim elvermedi, sana acıdım. Sen pek sevimli bir çocuksun, Minokiçi; şimdilik canını yakmayacağım. Ama bu gece olanlardan herhangi birine, hatta öz annene bile söz edersen, mutlaka öğrenip seni öldürürüm. Bu sözlerimi de sakın unutayım deme!"

Bunları söyledikten sonra beyazlı kadın arkasını döndü, kapıdan çıkıp gitti. Minokiçi neden sonra kımıldayabildiğini hissetti, yerinden fırlayıp dışarı baktı. Ama kadın görünürlerde yoktu. Kar öfkeyle kulübenin içine yağıyordu. Minokiçi kapıyı kapatarak birkaç tahta parçasıyla iyice sıkıştırdı. Rüzgâr mı kapıyı açmıştı acaba? Bir rüya görmüş ve eşikteki kar ışığının pırıltısını beyazlı bir kadın sanmış olabileceğini düşündü, ama pek de emin değildi. Mosaku'ya seslenince korkudan ne yapacağını bilemedi, çünkü yaşlı adam yanıt vermiyordu. Karanlıkta elini uzatıp Mosaku'nun yüzüne dokundu. Buz gibiydi! Mosaku kaskatı olmuştu, çünkü ölmüştü.

Şafak sökerken fırtına sona erdi. Tekneci güneşin doğuşundan az sonra kulübesine geldiğinde, Minokiçi'yi

Mosaku'nun donmuş cesedinin yanında öylece yatarken buldu. Onunla ilgilenip kendine getirdi. İyileşmesine rağmen Minokiçi bir süre daha o dondurucu gecenin acısını unutamadı. Yaşlı adamın ölümü onu çok üzmüştü. Buna karşın beyazlı kadından kimseye söz etmedi, iyileşir iyileşmez de işinin başına döndü. Her sabah kalkıp ormana gitmeyi, her akşam da evine, odunların satışına yardımcı olan annesinin yanma dönmeyi sürdürdü.

Ertesi kış bir akşam vakti eve dönerken, aynı yolda yolculuk eden bir kızla karşılaştı. Uzun, ince, çok güzel bir kızdı. Minokiçi'nin selamına kuş cıvıltılarını andıran bir sesle karşılık verdi. Yan yana yürüyerek sohbet etmeye başladılar. Kız adının O-Yuki³⁵ olduğunu, yakın zamanda annesiyle babasını kaybettiğini anlattıktan sonra, hizmetçilik gibi bir iş bulmakta ona yardımcı olabilecek uzak akrabalarının yaşadığı Yedo'ya³⁶ gitmekte olduğunu söyledi. Minokiçi bu garip kızdan hemen hoşlanmıştı, üstelik her bakışında onu daha güzel buluyordu. Kıza nişanlı olup olmadığını sordu, kız da gülerek olmadığını söyledi. Derken sorgu sırası kıza geldi, o da Minokiçi'ye evli ya da biriyle sözlü olup olmadığını sordu. Minokiçi yalnızca dul annesini geçindirmek zorunda olsa da, gençliği nedeniyle "onurlu bir gelin" in henüz söz konusu olmadığını söyledi. Bu sohbetten sonra uzun bir süre hiç konuşmadan yürüdüler; fakat, bir atasözünün de dediği gibi, *Ki ga areba, me mo kuçi hodo rii mono vo iu*: "İnsan isterse, dudaklar yerine gözler de yeterince şey anlatabilir." Köye vardıklarında, ikisi de birbirinden çok hoşnut kalmıştı. Minokiçi, O-Yuki' ye onu evinde konuk olarak ağırlayabileceğini söyledi. O-Yuki biraz nazlandıktan sonra genç adamla gitmeye razı oldu. Minokiçi'nin annesi onları pek sıcak bir tavırla karşıladı, güzel bir yemek hazırladı. O-Yuki o kadar hoş davranıyordu ki, Minokiçi'nin annesi kıza bayıldı ve onu Yedo yolculuğunu ertelemeye ikna etti. Tabii ki, O-Yuki de Yedo'ya asla gitmeyip evin "onurlu gelin" i olarak kaldı.

O-Yuki pek hayırlı bir gelin olmuştu. Beş yıl kadar sonra, Minokiçi'nin annesi bu dünyadan ayrılırken son nefesini vermeden önce söylediği tek şey, oğluyla gelininin iyiliğini ve mutluluğunu dilemekti. O-Yuki, Minokiçi'ye erkekli kızlı tam on tane çocuk verdi; hepsi de duru tenli, güzel çocuklardı.

Köy ahalisi, onlardan farklı olduğu hissedilse bile, O-Yuki'yi olağanüstü bir insan olarak kabullenmişti. Kırsal alanda yaşayan kadınların çoğu erken yaşlansa da, on tane çocuk doğurmuş olan O-Yuki köye ilk geldiği günkü kadar taze ve genç görünüyordu.

Bir gece, çocuklar yattıktan sonra, Minokiçi kâğıttan bir fenerin ışığında dikiş diken O-Yuki'yi seyretti, sonra da şunları söyledi:

"Seni çehrene ışık vurmuş bir halde dikiş dikerken gördüğümde, aklıma on sekiz yaşlarında bir delikanlıyken başımdan geçen garip bir olay geldi. O zaman da senin kadar güzel ve ak çehreli biri görmüştüm; aslında sana çok benziyordu."

O-Yuki gözlerini işinden ayırmadan yanıt verdi: "Anlatsana. Nerede görmüştün onu?"

Bunun üzerine Minokiçi karısına teknececinin kulübesinde geçirdiği korkunç geceyi, gülümseyip fısıldayarak üzerine eğilen beyaz kadını ve yaşlı Mosaku'nun nasıl sessizce öldüğünü anlattı ve şöyle devam etti:

"Uykuda ya da uyanık, senin kadar güzel bir insan gördüğüm tek an odur. Ama tabii ki o bir insan değildi. Ondan korkmuştum, hem de çok korkmuştum... O kadar beyazdı ki! Aslında, gördüğümün rüya mı yoksa Karların Kadını mı olduğundan hiçbir zaman emin olamadım."

O zaman O-Yuki elindeki dikişi bir kenara fırlatıp kalktı ve Minokiçi'nin oturduğu yere yaklaşarak suratına haykırdı:

"O bendim, ben, ben, ben! Evet, ben, Yuki! Ve bununla ilgili tek bir laf bile edersen seni öldüreceğimi söylemiştim sana! Şurada uyuyan çocukların başı adına yemin ederim ki, seni şuracıkta öldürürdüm de! Artık onlara çok çok iyi

bakman gerekecek ve herhangi bir nedenle senden Őikâyet edecek olurlarsa, sana hak ettiğin gibi davranacağım!”

Bu sözleri haykırırken O-Yuki’nin giderek incelen sesi esen rüzgârın sesine, kendi de parlak beyaz bir sise dönüŐtü ve çatıdaki kiriŐlere doğru yükselerek baca deliğinden uçup gitti. Bir daha da onu gören olmadı.

AOYAGI'NİN ÖYKÜSÜ

Bummei devrinde (1469-1486), Noto Prensi Hatakeyama Yoşimune'nin hizmetinde çalışan Tomotada adında genç bir samuray yaşıyordu. Tomotada aslen Eçizen vatandaşıydı, ama çok genç yaşlarda Noto'nun *daimyo*'sunun sarayında hizmet etmek üzere alınıp silah kullanmak için Prens'in gözetiminde eğitilmişti. Büyüdüğünde iyi bir öğrenci, iyi bir asker olduğunu kanıtlayarak Prens'in övgülerini kazanmaya devam etti. Canayakın kişiliği, başarıdan başarıya koşması, yakışıklı bir genç olması sayesinde samuray arkadaşlarının da hayranlığını ve sevgisini kazanmıştı.

Henüz yirmili yaşlarındayken Tomotada, özel bir görevle Hatakeyama Yoşimune'nin akrabalarından biri olan Kyoto'nun yüce derebeyi Hosokava Masamoto'nun yanına gönderildi. Eçizen'den geçerek gitmesi emredilince genç adam yolu üstünde olan dul annesini ziyaret etmek için izin aldı.

Yola çıktığında yılın en soğuk dönemi başlamıştı; arazi karla kaplıydı ve Tomotada güçlü bir at üstünde seyahat ediyor olmasına karşın çok yavaş ilerlemek zorundaydı. İzlediği yol dağlık bir bölgeden geçiyordu, oralarda bulunan pek az sayıda yerleşim birimi de birbirinden oldukça uzağa dağılmış haldeydi. Yolculuğunun ikinci gününde, saatlerce at sürüp yorulduktan sonra, hedeflediği konaklama yerine ancak gecenin ilerleyen saatlerinde varabileceğini fark ederek dehşete düştü. Endişelenmekte haklıydı, çünkü yoğun bir kar fırtınası ve keskin bir soğuk başlamıştı, atı da

iyice yorulmuş görünüyordu. Ama tam o sıkıntılı anında Tomotada'nın karşısına hiç beklemediği bir şey çıktı: Yakında, söğüt ağaçlarıyla kaplı bir tepeciğin üstünde saz damlı bir kulübe görünmüştü. Yorgun hayvanı eve kadar yürümeye zorladı, sonra da, rüzgâr girmesin diye kepenkleri sıkıca kapatılmış kapıya sertçe vurmaya başladı. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı, karşısında yakışıklı bir yabancı görünce sevecen bir sesle haykırdı: "Ah, ne yazık! Genç beyefendi böyle bir havada yola çıkmış! Lütfedin de içeri girin, genç efendim."

Tomotada atından inip hayvanı evin arkasında bir köşeye bağladıktan sonra eve girdiğinde, bambu tahtalarının ateşi önünde ısınmaya çalışan yaşlı bir adamla genç bir kız gördü. Saygılı bir tavırla onu ateşin önünde ısınmaya davet ettiler. Ardından yaşlılar bir yandan konuklarına yolculuğuyla ilgili sorular sorarken bir yandan da ona pirinç rakısı ısıtmaya ve yemek hazırlamaya koyuldular. Bu sırada genç kız bir paravanın ardında kaybolmuştu. Kızın kılık kıyafeti perişan, uzun saçları darmadağınık olsa bile, Tomotada onun olağanüstü güzelliği karşısında şaşır kalmıştı. Bu kadar güzel bir kızın böylesine ıssız ve sefil bir yerde ne aradığını merak etmekten kendini alamadı.

Yaşlı adam ona şöyle dedi:

"Saygıdeğer efendim, en yakın köy bile çok uzakta, kar yağışı çok yoğunlaştı. Rüzgâr dersiniz pek keskin, yol ise kötü mü kötü. Bu yüzden, gece vakti yola çıkmak büyük olasılıkla tehlikeli olur. Kulübemiz size göre değil, burada sizi rahat bir biçimde ağırlamamız mümkün olmayacak, ama belki de geceyi şu sefil damın altında geçirmeniz sizin için daha güvenli olur. Atınıza da iyi bakarız." Genç kızı yeniden göreceğini düşünerek gizlice sevinen Tomotada bu alçakgönüllü öneriyi kabul etti. Basit ama oldukça zengin bir sofraya hazırlanmıştı; genç kız da paravanın arkasından çıkarak pirinç rakısı ikram etti. Üstünü değiştirmiş, kaba olsa da temiz bir ev elbisesi giymiş, saçlarını tarayıp düzeltmişti. Oğlanın kadehini doldurmak üzere eğildiğinde, Tomotada

onun daha önce hiçbir kadında görmediği bir güzelliğe sahip olduğunu, her hareketinde başka bir zarafet sergilediğini görerek iyice şaşırdı. Oysa yaşlılar onun adına özür dilemeye başlamışlardı: “Efendim, kızımız Aoyagi³⁷ burada, dağ başında kendi kendine büyüdü, hizmet etme konusunda hiçbir şey bilmiyor. Yalvarırız, cehaleti ve kusurları için bizi bağışlayın.” Tomotada hemen, böylesine alımlı bir genç kız tarafından hizmet gördüğü için kendini şanslı hissettiğini söyleyerek itiraz etti. Hayran bakışlarının genç kızın kızarıp bozarmasına neden olduğunu fark etse de gözlerini ondan alamıyordu, bu yüzden önündeki yiyecek içeceklere dokunmadı bile. Anne ise, “Sevgili Efendim,” dedi, “önünüze koyduğumuz köylü işi şeyler en âlâsından olmasa bile, biraz yiyip içmeye gayret edeceğinizi umuyorduk; zira insanın içine işleyen rüzgâr yüzünden donmuş olmalısınız.” Bunun üzerine, yaşlı insanları üzmemek istemeyen Tomotada elinden geldiğince yiyip içtiyse de, ikide bir kızaran genç kızın çekiciliği genç adamın üstündeki etkisini hiç kaybetmemişti. Onunla konuştuğunda, sözlerinin de en az yüzü kadar tatlı olduğunu anladı. Annesiyle babası bir zamanlar üst sınıftan insanlardı mutlaka; çünkü dağlarda büyümüş olmasına karşın genç kız iyi yetişmiş bir küçükhanım gibi davranıyor ve konuşuyordu. Sonra ansızın, yüreğindeki mutluluğun etkisi altındaki genç adam, genç kıza dönüp bir şiir okudu:

*“Tadzunetsuru,
Hana ka tote koso,
Hi wo kurase,
Akeni ni otoru
Akane sasuran?”*

(“Yola çıkmıştım bir ziyaret için, çiçek gibi bir şeyle karşılaştım; işte o yüzden günümü yanında geçirdim. Nedendir bilmem, güneş batmadan hemen önce günbatımının renkli ışığı öylesine parlar... gerçekten bilmem.”)³⁸

Genç kız ise bir an bile duraksamadan ona yine bir şiirle yanıt verdi:

*“İzum hi no
Honomeku iro vo
Vaga sode ni
Tsutsumaba asu mo
Kimiya tomaran.”*

("Batan güneşin solgun ışıklarının rengini giysimin yeniyle kapatırsam, o zaman efendim sabah olunca da kalır belki burada.")

Bunun üzerine Tomotada gösterdiği ilginin genç kız tarafından olumlu karşılandığını anladı ve onun duygularını yansıttığı şiir dolu dizelerin sanatsal başarısından daha az etkilenmiş olsa da, o dizelerin güven verici içeriği nedeniyle pek memnun oldu. Artık karşısındaki köylü kız kadar güzel, onun kadar akıllı hiçbir kızla tanışamayacağını ve gönlünü kazanamayacağını çok iyi biliyordu, içinden bir ses telaş içinde haykırıyordu sanki: "Tanrıların karşına çıkardığı bu fırsatı iyi değerlendirmelisin!" Kısacası, genç adam o derece büyülenmişti ki, hiç düşünmeden yaşlılara dönüp adını, sülalesini, ait olduğu sınıfı, Noto prensinin hizmetindeki mevkiini söyleyerek, kızlarıyla evlenmek istediğini açıklayıverdi.

Hemen genç adamın önünde iki büklüm olup bir yandan şükranlarını, öte yandan şaşkınlıklarını belirterek onu selamladılar. Ama birkaç dakikalık duraksamadan sonra baba şöyle bir yanıt verdi:

"Onurlu Efendimiz, siz yüksek mevkide birisiniz, belli ki daha yüksek mevkilere erişeceksiniz. Muhterem Efendimiz'in bize sunduğu bu şeref çok büyük, bu yüzden ne derin minnet duyguları içinde olduğumuzu anlatmak olanaksız. Fakat bizim şu cahil, görgüsüz, eğitim görmemiş köylü kızımızın sizin gibi soylu bir samurayın karısı olabileceğini düşünmek mümkün değil. Bu meseleyi dile getirmek bile uygun olmaz. Ama mademki kızı beğendiniz, köylülüğünü bağışlayabiliyorsunuz ve kabalığı sizi rahatsız

etmiyor, onu size alçakgönüllü bir hizmetkâr olarak vermek bizi çok memnun eder. Bundan böyle yüce zevkinize hizmet edecektir; lütfen onu kabul edin.”

Ertesi sabah fırtına dinmişti, güneş pırıl pırıl bir gökyüzüne doğdu. Aoyagi’nin giysisi yeni günbatımının renklerini sevgilisinin gözünden gizlemiş olsa bile, genç adam artık fazla oyalanmak istemiyordu. Öte yandan kızla birlikte gitme isteğinden de vazgeçemiyordu. Bu yüzden, yolculuğu için her şey hazırlandığında kızın anne babasıyla bir kez daha konuşmak istedi:

“Şimdiye kadar bana sunduğunuz bunca şeyden sonra fazlasını istemek nankörlük olacak, ama sizlerden kızınızı bana eş olarak vermenizi bir kez daha rica ediyorum. Artık ondan ayrılmak benim için çok zor; o da benimle gelmek istiyorsa, kendisini olduğu gibi kabul etmeye hazırım. Benimle gelmesine izin verirsiniz, sizleri kendi anne babam gibi bağrıma basacağım. Bu arada, zarif konukseverliğinize karşı şu küçük armağanı da kabul edin.”

Böyle diyerek mütevazı ev sahiplerine bir kese dolusu altın *ryo* uzattı. Ama birkaç kez genç adamın önünde yerlere kapanan yaşlı adam armağanı yavaşça iterek şöyle dedi:

“Nazik Efendim, altın bizim işimize yaramaz. Ayrıca, bu soğukta yapacağınız uzun yolculuk sırasında paraya ihtiyacınız olacaktır. Burada satın alacağımız hiçbir şey yok ki, istesek de harcayamayız bunca parayı... Kıza gelince... Zaten armağan olarak verdik size, artık sizindir. Dolayısıyla, onu alıp götürmek için bizden izin almanıza gerek yok. Zaten size eşlik etmek için can attığını, varlığına katlandığınız sürece hizmetkârınız olarak kalmak istediğini söyledi. Saygıdeğer Efendimiz’in onu kabul etmesi bizi mutlu kıldı; tek arzumuz, bizi düşünerek üzülmemenizdir. Böyle bir yerde yaşadığımızdan, gerektiği gibi çeyiz hazırlığı yapamadık, düzgün kılıklar sağlayamadık kızımız için. Üstelik artık yaşlandık, herhalde çok geçmeden ondan ayrılmak zorunda kalacağız. İşte bu yüzden, onu yanınıza almak istemeniz doğrusu büyük bir şans oldu.”

Tomotada armağanı kabul etmeleri için boşuna yalvardı onlara, ama parayla hiç ilgilenmediklerini sonunda fark etmişti. Öte yandan, kızlarının geleceğini ona emanet etmek konusunda çok istekli olduklarını da anlamıştı, bu yüzden de kızı yanında götürmeye karar verdi. Böylece kızı atın sırtına yerleştirdi ve yaşlılara veda ederken şükran duygularını bir kez daha dile getirdi.

Baba, "Onurlu Efendim," diye yanıt verdi, "şükran duyması gereken biri varsa o da biziz, siz değilsiniz. Kızımıza iyi davranacağınızdan eminiz, geleceği konusunda hiçbir endişemiz kalmadı."

(Japonca özgün metnin burasında, anlatımın doğal akışı tuhaf bir kesintiye uğruyor, bu yüzden bir tutarsızlık var. Tomotada'nın annesinden, Aoyagi'nin anne babasından ya da Noto'nun daimyo 'sundan hiç söz edilmez olmuş. Belli ki yazan kişi yorulup ya da sıkılıp öyküyü aceleyle getirerek çalakalem sonuna ulaşmaya çalışmış. Onun atladıklarını tamamlayacak ya da yapısal hatalarım düzeltecek değilim, yapabileceğim tek şey, öykünün bundan sonrasının başıyla tutarlı görünebilmesi için bazı açıklamalar getirmek. Öyle görünüyor ki Tomotada Aoyagi'yi kaptığı gibi Kyoto'ya götürmüş, bu yüzden de başı belaya girmiş; ama çiftin daha sonra nerede yaşadığı hakkında hiçbir bilgi yok.)

... O sıralarda bir samuray, efendisinin izni olmadan evlenemezdi. Tomotada da görevini tamamlamadan bu izni almayı beklemiyordu. Ayrıca, Aoyagi'nin güzelliğiyle dikkatleri üstüne çekerek tehlikeli durumlar yaratabileceği, bunun da kızı elinden almalarına yol açabileceği düşüncesiyle korkuya kapılmakta haklıydı. Bu yüzden kızı Kyoto'daki meraklı gözlerden saklamaya uğraşıyordu. Ama bir gün Hosokava'nın adamlarından biri Aoyagi'yi fark etti, onun Tomotada'yla ilişkisi olduğunu anlayınca da durumu *daimyo*'ya haber verdi. O sırada genç bir prens olan ve güzel yüzlü kızlara düşkünlüğüyle bilinen *daimyo* kızın saraya getirilmesini emredince Aoyagi alelacele saraya götürüldü.

Tomotada tarifsiz dertlere düşmüştü, ama durumu değiştirecek hiçbir gücü olmadığını biliyordu. O yalnızca ta uzaklardaki bir *daimyo*'nun naçiz habercisiydi ve şimdilik, arzuları emir sayılan, çok daha güçlü bir *daimyo*'nun insafına kalmıştı. Üstelik Tomotada kötü kaderini hazırlayacak kişiyi kendi eliyle getirip askerlik hayatının yasalarınca şiddetle cezalandırılan maceralı bir ilişkiye girmekle budalaca davrandığını biliyordu. Onun için, zayıf olsa da, tek bir umut vardı: Aoyagi'nin kaçmayı becerip onunla birlikte uzaklara gitmesi, o da kız istiyorsa elbette. Uzun uzun düşündükten sonra, kıza bir mektup göndermeyi denemeye karar verdi. Bu tehlikeli bir çaba olacaktı elbette. Kıza gönderilen mektup dönüp dolaşıp *daimyo*'nun eline geçebilirdi; üstelik saray ahalisinden birine aşk mektubu göndermek bağışlanamaz bir hakaret sayılırdı. Ama yine de bu tehlikeyi göze almaya kararlı olarak, Çin şiiri biçiminde bir mektup yazıp kıza göndermenin yollarını aramaya başladı. Şiir yalnızca yirmi sekiz harften oluşuyordu, ama o yirmi sekiz harfle tüm tutkusunu, kızı kaybetmekten duyduğu tüm acıları dile getirmeyi başarmıştı:

Koşi o-son gocin vo ou;

Ryokucu namida vo tarete rakin vo hitataru;

Komon hitotabi irite fukaki koto umi no gotoşi;

Kore yori şoro kore rocin.

("Genç prens mücevherler gibi ışıldayan gelinin peşi sıra gidiyor şimdi;

Güzel kızın dökülen gözyaşları üstünü başını sıırılsıklam ediyor.

Ama Yüce Efendi denizin en derin yerlerinden de derinlerine işlemiş kızın, onu büyülemiş.

Bu yüzden terk edilmiş, umarsız bir tek ben kaldım, ortalıklarda gezinip duran yalnızca ben varım artık.")

Şiirin gönderildiği günün gecesinde, Tomotada'nın Prens Hosokava'nın huzuruna çağrıldığı haberi geldi. Genç adam hemen güvenine ihanet edildiğinden kuşkulandı, üstelik mektup *daimyo*'nun eline geçmişse en ağır cezayı almaktan

kurtulacağına ilişkin hiç umudu yoktu. “Hemen öldürölmemi emredecek,” diye düşündü Tomotada, “ama zaten Aoyagi yanımda değilse ölmüşüm, yaşamışım ne fark eder? Ayrıca, madem ölüm cezası alıyorum, hiç olmazsa Hosokava’yı öldürmeyi deneyebilirim.” Kılıcını kınına sokup bu düşünceler içinde sarayın yolunu tuttu.

Huzura kabul edildiğinde, Prens Hosokava’nın tahtında oturduğunu, çevresinin de tören kılıklarına bürünmüş yüksek rütbeli samuraylarla çevrili olduğunu gördü. Hepsi de heykel gibi sessiz duruyordu. Tomotada bağlılığını sunmak üzere yaklaştığında, fırtına öncesi durgunluğu anımsatan o uğursuz sessizlik genç adama pek ürpertici geldi. Ama Hosokava ansızın tahtından kalktı, aşağı indi ve genç adamı kolundan tutarak şiirin ilk dizelerini okumaya başladı: “*Koşi o-son gocin vo ou...*” Tomotada, Prens’in yüzüne baktığında, gözlerinin sevgi dolu yaşlarla dolmuş olduğunu gördü.

Sonra Hosokava şunları söyledi:

“Birbirinizi bu kadar çok sevdiğiniz için, akrabam Noto Prensi adına evlenmenize izin verme karar aldım. Hemen şimdi, huzurumda evliliğiniz törenle kutlanacak. Konuklar toplandılar, armağanlar da hazırlandı.”

Prensin işaretiyle yandaki dairenin sürme kapılan itilerek açıldı ve Tomotada sarayın ileri gelenlerinden birçoğunun evlilik töreni için orada toplanmış olduğunu, Aoyagi’nin ise gelinliğini giymiş, onu beklediğini gördü. Genç kız böylece ona geri verilince, pek neşeli, pek görkemli geçen düğün töreni başladı. Prens ve saraylı konuklar genç çiftte değerli armağanlar verdiler.

* * *

Düğünden sonraki beş yıl boyunca Tomotada ile Aoyagi birlikte mutlu bir yaşam sürdürdüler. Ama bir sabah, kocasıyla eve ilişkin bir konuyu konuşurken, Aoyagi ansızın bir çığlık attı ve bembeyaz olup taş gibi hareketsiz kaldı. Birkaç dakika sonra, zayıf bir sesle kocasına, “Terbiyesizce atılmış o çığlık için özür dilerim,” dedi, “ama öylesine ansızın saplandı

ki o acı... Sevgili kocacığım, kaderimiz bizi mutlu bir beraberlik için birleştirmişti. Sanırım o mutlu beraberlik yalnızca bir yaşam boyu değil, daha uzun sürecek, yani biz yeniden bir araya geleceğiz. Ama şimdiki varlığımızda birlikteliğimiz sona erdi, ayrılmamıza pek az kaldı. Yalvarırım benimle birlikte *Nembutsu*³⁹ duası oku, çünkü ölüyorum ben."

Pek şaşırان kocası, "Ah! Ne acayip şeyler geliyor aklına!" diye bağırdı. "Kendini biraz kötü hissediyorsun, hepsi o, sevgilim! Biraz uzanıp dinlensene; rahatsızlığın hemen geçer."

Kadın ise, "Hayır, hayır!" diye yanıtladı. "Ölüyorum ben! Evhamlandığımı sanma, öleceğimi biliyorum! Artık gerçeği senden saklamanın hiçbir anlamı kalmadı, sevgili kocacığım: Ben insan değilim. Benim ruhum bir ağacın ruhu, yüreğim bir ağacın yüreği, hayatımı bana ağacın özsuğu sağlıyor. İşte tam şu acımasız dakikalarda biri ağacı kesiyor, o yüzden ölümden kaçmam mümkün değil! Ağlayacak gücüm bile kalmadı! Çabuk, aman çabuk ol, benim için *Nembutsu* oku. Çabuk! Ah!"

Acı içindeki genç kadın bir kez daha çığlık atarak güzel başını yana çevirdi ve yüzünü giysisinin yeline saklamaya çalıştı. Aynı anda tüm bedeni garip bir biçimde yıkılmaya başladı; çöktü, çöktü, çöktü, yerle bir oldu. Tomotada ona destek olup ayakta durmasına yardım etmek istemişti, ama destek olacak bir şey yoktu ki artık! Yerde, döşemenin üstünde o güzelim yaratıktan geriye giysisinden ve saçına taktığı takılardan başka bir şey kalmamış, gövdesi ortadan yok olmuştu.

Tomotada kafasını kazıtıp Budist yeminler ederek gezgin bir rahip oldu, imparatorluğun tüm eyaletlerini dolaştı ve uğradığı kutsal yerlerde hep Aoyagi'nin ruhu için dualar etti. Hac yolculuğunun bir yerinde Eçizen'e geldiğinde, sevgilisinin annesiyle babasının evine uğramak istedi. Ama tepeler arasındaki o ıssız köşeye ulaştığı zaman, kulübenin

artık bildiği yerde olmadığını gördü. Evin bir zamanlar durduğu yeri belirten bir işaret bile yoktu; olması gereken yerde yalnızca, biri genç bir ağaca, öteki ikisi ise yaşlı ağaçlara ait olduğu anlaşılan üç tane söğüt kütüğu duruyordu, belli ki genç adam gelmeden çok önce kesilmişlerdi.

Tomotada bu söğüt kütüklerinin yanına, üstünde dualar yazılı olan bir anıtmezar yaptırdı ve orada Aoyagi'yle anne babasının ruhları için birçok Budist ayini düzenledi.

CİU-ROKU-ZAKURA

*Uso no yona, -
Ciu-roku-zakura
Saki ni keri![40](#)*

İyo eyaletinin bir bölgesi olan Vakegori’de hem çok eski hem de çok ünlü bir kiraz ağacı vardır; bu ağaca *Ciu-roku-sakura*, yani "On Altıncı Günün Kiraz Ağacı" denir; çünkü yalnızca her yılın birinci ayının on altıncı günü (eski ay takvimine göre) çiçek açar. Yani çiçeklenme dönemi Büyük Soğuk zamanına rastlar; oysa normal olarak bir kiraz ağacı çiçeklenmek için bahar aylarını beklemelidir. Ama *Ciu-roku-sakura* kendine ait olmayan, daha doğrusu bir zamanlar başka bir canlıya ait olan bir hayatın çiçeklerini vermektedir. Bu ağacın içinde bir adamın hayaleti bulunur.

Bu adam İyolu bir samuraydı; ağaç da onun bahçesinde bulunuyordu. O sırada ağaç tam zamanında, yani mart sonlarında ya da nisan başlarında çiçekleniyordu. Adam çocukluğunda o ağacın altında oynamıştı; annesi babası, büyükannesi, büyükbabası ve onların ataları yüzlerce yıldan beri ağacın çiçeklenen dallarına, parlak renkli kâğıtlara yazılmış, övgü dolu şiirler asarlardı. Bir gün geldi, adam da çok yaşlandı; üstelik çocukları bile ölmüştü. Dünya üstünde o ağaçtan başka hiçbir şeyi kalmamıştı. Heyhat! Bir yılın yaz aylarında ağaç sararıp soldu, sonra da öldü.

Yaşlı adam ağacının ardından derin bir yasa gömüldü. Derken iyi yürekli komşuları onu avutmak için genç, çok da güzel bir kiraz fidanı bulup bahçesine diktiler. Yaşlı adam çok sevinmiş gibi görünerek onlara teşekkür etti. Oysa aslında yüreği hâlâ kederle doluydu, çünkü eski ağacını o kadar çok seviyordu ki, hiçbir şey onun yerine geçemiyor, adamı avutamıyordu.

Sonunda aklına pek mutlu edici bir fikir geldi; yok olan ağacını kurtaracak çareyi bulmuştu. (O gün birinci ayın on altıncı günüydü.) Doğru bahçesine çıktı, sararıp solmuş ağacın önünde eğildi ve onunla konuşarak şunları söyledi: "Şimdi sana yalvarıyorum; lütfet de bir kez daha çiçek aç; çünkü senin uğruna öleceğim." (Zira, genel inanişâ göre, insan kendi canından vazgeçerek tanrıların yardımıyla bir başka insana ya da başka bir yaratığa, hatta bir ağaca can verebilir, böylece bir canlıdan ötekine hayat geçebilir; buna *migavari ni tatsu*, yani "başkasının yerine geçmek" denir.) Yaşlı adam sonra ağacın altına ak bir bez ve birçok örtü yaydı, hepsinin üstüne oturarak samuray usulü *hara-kiri* yaptı. Bunun üzerine adamın hayaleti ağacın içine girerek hemen o saatte ağacı çiçeklendiriverdi.

Her yılın birinci ayının on altıncı gününde, kar mevsiminde ağacın çiçeğe durması işte bu yüzdendir.

AKINOSUKE'NİN DÜŞÜ

Yamato eyaletinin Toiçi bölgesinde Miyata Akinosuke adında bir *goşi* yaşırdı. (Japonya'nın derebeylik dönemlerinde asker çiftçilerden oluşan seçkin bir sınıf vardı; bunlara *goşi* denirdi.)

Akinosuke'nin bahçesinde, hava bunaltıcı derecede sıcak olduğu zaman altında dinlenmeye çekildiği büyük, yaşlı bir sedir ağacı vardı. Çok sıcak bir günün öğleden sonrasında adam, kendi gibi *goşi* olan iki arkadaşıyla birlikte sedir ağacının altında oturup gevezelik eder, içki içerken ansızın üstüne bir ağırlık çöktü; kendini o kadar uyuşuk hisseder olmuştu ki, dostlarından kendini bağışlamalarını rica ederek hemen oracıkta kestirmeye karar verdi. Sonra ağacın altına uzandı ve şöyle bir düşünce gördü:

Bahçesinde, aynı yerde uzanmış yatarken, yakındaki tepeden aşağı inen ve büyük bir *daimyo*'nun maiyetine benzeyen bir kabile görünce yerinden doğruldu. O güne dek benzerini görmediği, üstelik çok kalabalık olduğu ilk bakışta anlaşılan bu kabile evine doğru ilerliyordu. Kafilenin ön sıralarında, zengin giysiler içindeki genç adamların parlak mavi ipekten halatlarla çekerek sürdüğü, pırıl pırıl cilalı bir *goşo-guruma*, yani kraliyet arabası gördü. Kabile iyice yaklaşp evin az ötesinde durakladı; zengin giysiler içinde, belli ki mevki sahibi bir adam kableden ayrılıp ilerleyerek Akinosuke'ye yaklaştı, yerlere kadar eğilerek şöyle dedi:

"Onurlu Efendim, Tokoyo *Kokuo*'sunun⁴¹ bir *kerai*'si (kul, vasal) olarak huzurunuzdayım. Yüce Efendim kral, onun adına sizi selamlamak ve emirlerinize amade olduğumu bildirmek üzere gönderdi beni. Hem de sarayını şereflendirmenizi arzu ettiğini söylemem emredildi. Bu yüzden lütfen buyurun, onurunuza layık olması için özellikle seçilen bu arabaya hemen binin."

Bunları duyunca Akinosuke uygun bir yanıt vermeye çalıştı, ama o kadar şaşırılmış ve utanmıştı ki dili tutulmuş, aklı başından gitmişti sanki; bu yüzden de *kerai* ne dediyse onu yapmaktan başka bir şey gelmedi elinden. Arabaya girip oturdu; *kerai* de yanına yerleşerek sürücülere işaret etti. Sürücüler ipekten halatları çekerek arabayı güneye doğru çevirdiler ve yolculuk böylece başladı.

Kısa bir süre sonra araba Çin tarzında yapılmış, iki katlı bir cümle kapısının (*romon*) önünde durunca Akinosuke pek şaşırıldı, o kapıyı daha önce hiç görmemişti. *Kerai* arabadan inip, "Gideyim de konuğumuzun teşrifini haber vereyim," diyerek ortadan kayboldu. Akinosuke bir süre bekledikten sonra, üst sınıfa mensup olduklarını gösteren mor ipekliler giymiş, görkemli şapkalar takmış, soylu edalı iki adamın cümle kapısından çıktıklarını gördü. Bu adamlar onu saygıyla selamladıktan sonra, arabadan inmesine yardım ettiler ve önce cümle kapısından, ardından da geniş bir bahçeden geçirerek doğudan batıya doğru kilometrelerce uzanıyormuş gibi görünen sarayın girişine kadar ona eşlik ettiler. Akinosuke olağanüstü güzellikte, görkemli büyüklükte bir kabul salonuna alındı. Rehberleri onu şeref koltuğuna oturtular, kendileri ise saygılı bir biçimde çekilerek uzak bir köşeye oturdular. Bir yandan da, tören giysileri içindeki hizmetkârlar içecekler ikram ediyorlardı. Akinosuke içeceğini yeni almıştı ki, mor giysili iki hizmetkâr önünde eğilerek onu selamladılar, saray âdetlerine göre lafı biri bırakıp öteki alarak, şöyle konuştular:

“Buraya neden çağrılmış olduğunuzu açıklama şerefi bize verildi... Yüce Efendimiz kral, damadı olmanızı arzu ediyor... Hemen, bugün evlenmenizi buyurdu... Yüce Prenses, kralımızın kızı ile... Birazdan sizi arz odasına götüreceğiz... Orada Efendimiz Hazretleri sizi kabul etmek üzere bekliyor... Ama bütün bunlardan önce sizi giydirmeliyiz...Tören için en uygun giysilerle...”[42](#)

Hizmetkârlar bunları söyleyerek ayağa kalktılar ve altın kakmalı büyük bir dolabın yerleştirilmiş olduğu, duvardaki bir girintiye doğru ilerlediler. Dolabı açıp içinden pahalı kumaşlardan yapılmış giysiler ve kuşaklar ile bir *kamun*, yani kraliyet başlığı çıkardılar. Bütün bunlarla Akinosuke’ye prenlere layık bir damatlık giydirdiler; ardından, sarı ipekten giysilere bürünüp siyah bir devlet başlığı takmış Tokoyo *Kokuo*’sunun, *daiza*’sına[43](#) oturmuş beklediği arz odasına götürüldü. Saray erkânı *daiza* nın sağında ve solunda, rütbe sırasına göre oturmuştu; hepsi de bir tapınaktaki görkemli resimler gibi sessiz ve hareketsizdi. Akinosuke ortalarına doğru ilerleyip saray adabına uygun olarak kralın önünde üç kez yere kapandı. Kral onu övücü sözlerle selamladıktan sonra şunları söyledi:

“Huzurumuza getirilmenizin nedeni size açıklanmış bulunuyor. Biricik kızımızın resmen kocası olmanıza karar verdik. Düğün töreni birazdan başlayacaktır.”

Kralın konuşması biter bitmez neşeli bir müzik duyuldu; ardından da hepsi birbirinden güzel saraylı hanımlar perdenin arkasından çıkıp gelinin beklediği odaya kadar Akinosuke’ye eşlik ettiler.

Oda çok büyüktü, ama düğün törenine katılmak isteyen konuklarla tıklım tıklım dolmuştu. Akinosuke, kral kızının karşısına yerleştirilmiş yastığın üstünde diz çökerek yerini alırken hepsi önünde eğildi. Gelin cennetten çıkmış gibi bir genç kızdı, giysileri de yaz günlerinin gökleri kadar güzeldi. Düğün töreni büyük bir coşkuyla yapıldı.

Düğünden sonra yeni evli çift sarayın başka bir bölümünde onlar için hazırlanmış daireye götürüldüler, burada soylu kişilerin kutlamalarını kabul ettiler; armağanların ise haddi hesabı yoktu.

Birkaç gün sonra Akinosuke yeniden kralın huzuruna çağırıldı. Bu kez daha da büyük övgülerle karşılandı ve kral ona şunları söyledi:

"Krallığımızın güneybatısında Raişu denilen bir ada vardır. Seni bu adaya vali olarak atamış bulunuyoruz. Oradaki insanların hem yumuşak başlı, hem de çok sadık olduklarını göreceksin; ama oradaki yasalar henüz Tokoyo yasalarına tümüyle uyumlu hale getirilemediği gibi, halkın alışkanlıkları da yeterince düzeltilemedi. Oradaki toplumsal durumu elinden geldiğince düzeltereğine ilişkin olarak sana olan güvenimiz tamdır; adanın halkını sevgiyle ve akılla yönetmeni istiyoruz. Raişu'ya yapacağın yolculuk için gerekli hazırlıklar tamamlandı bile."

Böylece Akinosuke'yle karısı, Tokoyo Sarayı'ndan yola çıkarak soylulardan ve saray görevlilerinden oluşan bir kafilenin eşliğinde deniz kıyısına vardılar. Burada, kralın tahsis ettiği devlete ait bir gemiye bindiler. Rüzgâr da onlara yardım edince sağ salım Raişu Adası'na vardılar. Adanın iyi yürekli insanları onları karşılamak için kıyıda birikmişlerdi.

Görevine hemen başlayan Akinosuke işinin hiç de zor olmadığını fark etti. Valiliğinin ilk üç yılında yasaların yapılması ve uygulanmasıyla uğraştıysa da, ona yardımcı olan becerikli danışmanları sayesinde yaptığı işten asla yakınmadı. Bütün bunlar bittiğinde, yapması gereken fazla bir şey kalmayınca törenlere ve geleneksel kutlamalara katılarak vakit geçirmeye başladı. Ülke o kadar sağlıklı, öylesine verimliydi ki, ne hastalık görülüyor ne de kıtlık çekiliyordu. Halkı da uysal, iyi yürekli olduğundan kimse yasalara karşı çıkmıyordu. Akinosuke, Raişu Adası'nda yirmi yıl daha kalıp halka hizmet ederek yaşamının yirmi üç yılını burada geçirmiş oldu; bu süre içinde yaşamına hiçbir gölge düşmemiş, hiçbir üzüntü yaşamamıştı.

Ama valiliğinin yirmi dördüncü yılında başına büyük bir felaket geldi: Ona beşi erkek, ikisi kız, toplam yedi çocuk veren karısı hastalanıp öldü. Büyük bir tören düzenlendi ve cenaze adanın Hanryoko bölgesinde güzel bir tepenin üstüne gömüldü. Mezarın başucuna da görkemli bir anıt yaptırıldı. Ama Akinosuke karısının ölümüne öyle üzülmüştü ki, artık yaşamak istemediğini düşünüyordu.

Yas dönemi bittiğinde Tokoyo Sarayı'ndan Raişu Adası'na bir *şışa*, yani kraliyet habercisi geldi. Akinosuke'ye başsağlığı mesajı getirdiğini bildirdikten sonra *şışa* ona şunları söyledi:

“Efendimiz, Tokoyo’nun yüce kralı, size şimdi tekrar edeceğim sözleri söylememi buyurdu: ‘Artık seni kendi ülkeneye, halkına geri göndereceğiz. Yedi çocuğuna gelince; onlar kralın torunlarıdır ve buna göre yetiştirilecekler. Bu yüzden de onları merak ederek kendini üzme sakın.’”

Ferman böyle olunca, Akinosuke boyun eğerek adadan ayrılmak üzere hazırlanmaya başladı. Eşyasını toplayıp danışmanlarıyla, güvendiği memurlarıyla vedalaşmayı bitirdiğinde büyük bir törenle limana götürüldü. Sonra, kendisi için gönderilmiş olan gemiye bindi ve masmavi bir gökyüzü altında mavi denize açıldılar. Rai-şu Adası’nın silueti de önceleri mavi görünüyordu, sonra griye döndü, ardından da tümüyle, hem de sonsuza dek gözden kayboldu. Derken Akinosuke ansızın uyandı - kendi bahçesindeki sedir ağacının altında!

Bir an için akıllı karışmış, afallamıştı. Sonra iki arkadaşının hâlâ orada olduğunu, içki içip sohbet ettiklerini gördü. Şaşkın gözlerle onlara bakıp yüksek sesle söylendi: “Ne garip!”

Arkadaşlarından biri gülerek, “Akinosuke düş görmüş olmalı,” dedi. “Bu kadar garip ne gördün, Akinosuke?”

O zaman Akinosuke onlara gördüğü düşü, Tokoyo diyarındaki Raişu Adasında yirmi üç yıl kaldığını anlatınca arkadaşları pek şaşırdılar, çünkü birkaç dakikadan fazla uyamadığını biliyorlardı.

Arkadaşı goşi'lerden biri şöyle dedi:

“Gerçekten de tuhaf şeyler görmüşsün. Sen kestirirken biz de garip bir şey gördük aslında. Küçük, sarı bir kelebeğin senin başının üstünde uçuşup kanatlarını çırpışını seyrettik. Sonra yanında yere kondu, ağacın yakınına; tam konduğu sırada, koskocaman bir karınca deliğinden çıkıp kelebeği yakaladığı gibi delikten içeri sürükledi. Sen uyanmadan hemen önce aynı kelebeğin o delikten çıktığını, sonra senin üstünde yeniden kanat çırpmaya başladığını gördük. Derken ansızın yok oldu; nereye gittiğini bilmiyoruz.”

Öteki *goşi*, “Belki de Akinosuke’nin ruhuydu,” dedi, “onu ağzından içeri uçarken gördüğüme eminim. Ama o kelebeğin Akinosuke’nin ruhu *olması* bile, gördüğü düşü açıklamaya yetmiyor.”

İlk konuşan, “Belki karıncalar açıklayabilir,” diye lafa karıştı. “Karıncalar tuhaf yaratıklardır, aslında cin oldukları bile söylenir. Neyse... Zaten şurada, sedir ağacının altında büyük bir karınca yuvası var.”

“Aman, gidip bakalım!” diye bağırdı Akinosuke; bu fikir onu çok heyecanlandırmıştı. Hemen bir kürek aramaya gitti.

Sedir ağacının çevresinde ve dibinde bulunan toprağın, pek tuhaf bir biçimde, şaşırtıcı büyüklükteki bir karınca kolonisi tarafından kazılmış olduğu hemen anlaşılıyordu. Üstelik karıncalar kazdıkları yerlere saman, çamur ve yaprak sapları kullanarak minicik yapılar yerleştirmişlerdi ve ortaya çıkan yapı topluluğu şaşırtıcı derecede bir minyatür kasabayı andırıyordu. Ötekilerden epeyce büyük bir yapının ortasında, küçük karıncalar sarımsı kanatları, kara bir kafası olan çok büyük bir karıncanın çevresinde dönüp duruyorlardı.

Akinosuke, “İşte, düşümde gördüğüm kral!” diye bağırdı. “Bu da Tokoyo Sarayı! Amma olağandışı bir şey bu! Raişu da sarayın güneybatısında, şu büyük kökün solunda olmalı... Evet! İşte burada! Ne garip! Artık Hanryoko Tepesi’ni de, Prenses’in mezarını da bulacağımdan eminim.”

Karınca yuvasının yıkıntılarını karıştırıp durduktan sonra, üstünde Budist anıtlarına benzeyen bir çakıl taşının durduğu küçük bir tümsek keşfetti. Tümseği kazdığında ise, çamura bulanıp gömülmüş dişi bir karınca ölüsünü ortaya çıkardı.

RIKI-BAKA

Adı Riki'ydi ve kuvvet anlamına gelirdi; ama herkes ona Basit Riki ya da Aptal Riki anlamına gelen "Riki-Baka" diyordu, çünkü sonsuz bir çocukluk yaşamak üzere doğmuştu. Aynı nedenle, hatta sinek telini kibritle tutuşturup evde yangın çıkardığında, sonra da alevleri seyrederek neşeyle ellerini çırpıtığında bile herkes ona iyi davranırdı. On altı yaşındayken uzun boylu, güçlü bir delikanlıydı, ama akli iki yaşının saflığında kalmış olduğundan, hep çok küçük çocuklarla oynardı. Mahallenin dört ila yedi yaş arasındaki çocukları onunla oynamak istemiyorlardı; çünkü onların oynadığı oyunları ya da söylediği şarkıları bir türlü öğrenemiyordu. En sevdiği oyuncak, üstüne binip at gibi sürdüğü bir süpürge sopasıydı; evimin önündeki yokuşta bir aşağı bir yukarı koşturup kahkahalar atarak süpürge sopasıyla saatlerce oynayabilirdi. Ama sonunda, yaptığı gürültü sorun olmaya başlayınca, gidip başka yerde oynamasını söylemek zorunda kaldım. Hemen boyun eğdi bana, sonra da süpürge sopasını hüznle ardından sürükleyerek çekip gitti. Ateşle oynamasına izin verilmedikçe hiçbir zararı dokunmayan, her zaman yumuşak başlı görünen bu çocuk, insanların ondan yakınmasına neden olacak bir şey yapmazdı. Sokağımızdaki yaşamla ilişkisi, çoğunlukla bir köpeğin ya da bir tavuğunkinden öteye geçmezdi. Sonunda iyice ortadan kaybolduğunda onu özlediğim söylenemez. Riki'yi merak etmemi gerektirecek bir bahane ortaya çıkmadan önce kim bilir kaç ay geçmişti.

Mahallemize yakacak getiren yaşlı oduncuyu gördüğümde, “Riki ne âlemde?” diye sordum. Riki'nin, odunları taşımada ona yardım ettiğini anımsamıştım.

"Riki-Baka mı?" diye yanıtladı yaşlı adam. "Ah, Riki öldü, zavalıcık! “Evet, ansızın ölüp gideli bir yıl kadar oluyor; doktorların dediğine göre beyinde bir hastalık varmış. Zavallı Riki hakkında tuhaf bir öykü de anlatılıyor.

"Riki öldüğünde annesi oğlanın sol avucuna ‘Riki-Baka’ diye adını yazmış. Bunu yaparken de ‘Riki’yi Çince karakterlerle, ‘Baka’yı ise *kana*⁴⁴ harfleriyle yazmış nedense. Sonra da dünyaya yeniden, ama daha iyi bir halde gelebilmesi için bir sürü dua okumuş.

Derken, üç ay kadar önce Kocimaçi’de,⁴⁵ Nanigaşi-Sama’nın onurlu malikânesinde, sol avucunda bazı yazılarla bir oğlan çocuğu doğmuş; yazılar kolayca okunur gibiymiş: RİKİ-BAKA!

Bunu gören ev sakinleri, bu doğumun birilerinin dualarına karşılık olabileceğini düşünerek her yere haber gönderip soruşturmaya başlamışlar. Sonunda, sebze satan bir adam onlara Uşigome Mahallesi’nde bir zamanlar Riki-Baka adında zavallı bir çocuğun yaşamış olduğu, geçen sonbaharda da öldüğü haberini getirince Riki’nin annesini aramak üzere iki hizmetkârlarını göndermişler.

Bu iki hizmetkâr Riki’nin annesini bulup ona olan biteni anlatınca kadın Nanigaşi malikânesinin çok zengin, çok ünlü bir yer olduğunu bildiğinden pek memnun kalmış. Ama hizmetkârlar Nanigaşi-Sama’nın ailesinin çocuğun avucundaki ‘Baka’ sözcüğü yüzünden pek öfkeli olduğunu söyleyerek, ‘Senin Riki nereye gömüldü?’ diye sormuşlar. Kadın onlara, ‘Zendoci Mezarlığı’nda gömülü,’ demiş. O zaman, ‘Lütfen, çocuğun mezarından bir avuç toprak verir misin bize?’ diye sormuşlar.

Bunun üzerine kadın iki hizmetkârla birlikte Zendoci Tapınağı’na gidip Riki’nin mezarını göstermiş; hizmetkârlar

oradan biraz mezar toprağı alıp bir *furoşiki*⁴⁶ içine sarmışlar, Riki'nin annesine de 10 yen⁴⁷ kadar bir para vermişler."

"İyi ama, ne yapacaklarmış o toprağı?" diye sordum.

"Eh," diye yanıtladı yaşlı adam, "çocuklarının, avucuna o ad kazınmış halde büyümesine izin vermeyeceklerini sen de biliyorsun. Ve bir çocuğun gövdesinde o biçimde beliren yazıları çıkarmanın tek yolu vardır; *daha önce doğup ölenin mezarından alınan toprakla yeni doğanın cildini ovuşturman gerekir.*"

Hİ-MAVARİ

Evin arkasındaki ağaçlarla kaplı tepede Robert'la cadı halkaları⁴⁸ arıyoruz. Robert sekiz yaşında, iyi huylu ve çok akıllı; bense yedi yaşımı biraz geçmişim ve Robert'a büyük bir saygı besliyorum. Pırıl pırıl bir ağustos günü. Sıcak hava tatlı ve keskin reçine kokularıyla dolu.

Cadı halkası bulamıyoruz, ama otların arasında bir sürü kozalak buluyoruz. Farkına varmadan bir cadı halkası içinde uyuyunca yedi yıl ortadan kaybolan, arkadaşları onu büyüden kurtarınca da yiyip içmeyen ve konuşmayan bir adama ilişkin eski bir Gal öyküsü anlatıyorum Robert'a.

"Biliyorsun, iğne yaprakların uçlarından başka şey yemezlermiş," diyor Robert.

"Kim?" diye soruyorum.

Robert, "*Kiciriler*," diye yanıtlıyor.

Bu açıklama beni hayret ve dehşetle donduruyor sanki. Ama o sırada Robert ansızın bağılıyor:

"Bak, bir arpçı! Eve doğru geliyor!"

Sonra, arpçıyı dinlemek için tepeden aşağı koşuyoruz. Ne arpçı ama!.. Resimli kitaplardaki ak saçlı halk ozanlarına hiç benzemiyor. Kara yağız, hırpani, çatık kara kaşları altından kapkara gözleriyle bize bakan bir serseri. Ozandan çok duvarcı ustasına benziyor, giysileri de fitilli kadifeden!

"Acaba Gal dilinde mi şarkı söyleyecek?" diye mırıldanıyor Robert.

Herhangi bir yorumda bulunamayacak denli düş kırıklığı içindeyim. Arpçı kocaman bir alet olan algısını bizim kapının önüne yerleştiriyor, sonra kirli parmaklarının birkaç hareketiyle çalgıyı deniyor, öfkeli bir homurtuyu andıran bir sesle gırtlğını temizliyor ve başlıyor:

İnan bana, bugün hayranlıkla seyrettiğim
gençliğin o tüm çekici güzelliğı... [49](#)

Vurguları, tavrı, sesi, her şeyi içimi tarif edilemez bir tiksintiyle dolduruyor, beni ilk kez tanıştığım o dehşet verici kabalıkla sarsıyor. Avaz avaz bağırarak, “O şarkıyı söylemeye ne hakkın var!” demek istiyorum. Çünkü o şarkıyı benim küçücük dünyamın en sevgili, en güzel varlığının dudaklarından dinlemişim; bu kaba, adi adamın aynı şarkıyı söylemesi beni kötü bir şaka kadar sinirlendiriyor, bir hakaret kadar öfkeliendiriyor. Ama bunlar bir an sürüyor. İkinci dizinin son sözcüklerini söyledikten sonra o boğuk, hayvani ses ansızın titreşerek tanımlanması zor bir yumuşaklığa bürünüyor, sonra görkemli bir değişime uğrayıp büyük bir orgun pes sesleri kadar dolgun, zengin tonlarla ılık bir duygu yayıyor ve daha önce hiç tatmadığım bir coşku adeta gırtlğıma sarılıyor. Ne biçim bir büyü bu? Bu sokak serserisi nasıl bir gizem geçirmiş eline? Ah! Dünya üzerinde böyle şarkı söyleyebilen biri daha var mıdır acaba? Şarkıcının görüntüsü titreyip bulanıklaşıyor; ev, avlu, gördüğüm her şey gözlerimin önünde dalgalanmaya başlıyor. Yine de içgüdüsel olarak o adamdan korkuyorum, adeta nefret ediyorum ve gücüyle beni öylesine etkilemeyi başardığı için utanıp kızarıyorum.

Altı peni alıp zenginleşerek teşekkür bile etmeden giden arpçının ardından, Robert kafamı daha da karıştırarak, “Seni ağlattı,” diyor şefkatle, “ama sanırım bir Çingene’ydi o. Çingeneler hem kötü insanlardır hem de büyücüdürler. Haydi gel, ormana dönelim.”

Tekrar amlıĝa tırmanıyoruz, orada güneş ışıklarıyla yer yer lekelenmiş otların üstüne kp kente ve denize bakıyoruz. Ama daha önce yaptığımız gibi oynamıyoruz; büyücünün sihri ikimizi de etkisi altına alacak kadar güçlü. Sonra ben, “Belki o da bir cindi,” diyerek cüretli bir yorum yapıyorum, “ya da peri?” “Hayır,” diyor Robert, “yalnızca bir ingene'ydi. Ama bu da yeterince kötü zaten. Biliyorsun, ocuk çalar bunlar.”

Orada, yalnız başımıza ne büyük bir tehlike altında olduĝumuzu ansızın fark ederek, “Ya buraya gelirse ne yaparız?” diyerek yutkunuyorum.

“Yo, cesaret edemez,” diye yanıtlıyor Robert. “Biliyorsun, gündüzleri yapamazlar.”

(Daha dn Takata Köyü yakınlarında, Japonların bizimle aynı adı verdikleri bir iek gördüm: *Hi-mavari*, yani “Günebakan”. O zaman, kırk yıla yakın bir süre önceden gelen gezgin arpının sesini anımsayarak ürperdim:

Günebakan, batarken tanrısına döner,

O doĝarken dndĝ aynı bakışla.[50](#)

Ta uzaklardaki Galler’in bir tepesinde güneş ışıklarının lekelediĝi gölgeler geldi gözümün önüne ve kız ocuĝuna benzeyen çehresi, altın bukleleriyle Robert bir an için yanımda beliriverdi. Cadı halkaları arıyorduk... Ama gerçek Robert’ın tüm varlıĝı uzun zaman önce zengin bir başka dünyaya gmş, gizemli bir şeye dönüşmek zorunda kalmıştı. *Hiç kimsede, insanın dostları uĝruna canını vermesinden daha büyük bir sevgi yoktur.*)[51](#)

HORAI

Derinlik duygusu veren mavilik yukarılarda yitip gidiyor, deniz ve gökyüzü parlak bir pus içinde birbirine karışıyor. Gün bir bahar günü, saat ise sabahın bir saati.

Yalnızca gökyüzü ve deniz, gök mavisi bir azamet... On planda dalgacıklar gümüşsü bir ışıkla parlıyor, köpükler küçük girdaplar yapıyor. Ama az ötede hiçbir hareket, hiçbir şey görünmüyor. Yalnızca renkler var: Suyun donuk maviliği uzaklara doğru genişleyerek havanın mavisi içinde eriyip kayboluyor. Ufuk çizgisi yok gibi, önünüzde yalnızca uzaya doğru uzanan, içbükey bir boşluk... Tepenizde devasa bir kubbe oluşuyor, renkler yükseklerde iyice koyulaşıyor. Uzaklarda, mavinin orta yerinde soluk, çok soluk bir halde kuleleriyle, hilal gibi kıvrılmış kenarlı yüksek çatılarıyla bir saray görüntüsü var. Tuhaf, eski bir görkemin gölgeleri, anılar kadar yumuşak bir gün ışıyla aydınlanıyor.

... Tanımlamaya çalıştığım şey bir *kakemono*, yani ipek üzerine boyanmış bir Japon resmi, evimin bir köşesinde duvara asılı duruyor, adı da "serap" anlamına gelen *Şinkiro*. Ama bu serapta görünen şekiller yanılgıya meydan vermeyecek kadar belirgin. Bunlar kutsal Horai'nin ışıltılı cümle kapıları, şunlar da Ejderha Kral'ın sarayının hilalli çatıları. Tarzları ise (her ne kadar günümüz Japon fırçasıyla betimlenmiş olsalar da) iki bin yüz yıl öncesinin Çin üslubuna uygun...

O dönemin Çince kitaplarında saray hakkında şunlar anlatılmış:

Horai'de ne acı vardır ne de ölüm. Üstelik kış mevsimi de yoktur. Bu saraydaki çiçekler asla solmaz, meyveler asla bitmez; bu meyveleri bir kez tadan biri artık asla acıkmaz ve susamaz. *So-rin-şi*, *Riku-go-aoi*, *Ban-kon-to* gibi, tümü de hastalık hallerine iyi gelen büyümlü bitkiler ile, ölümleri diriltten sihirli ot *Yo-şin-şi*, Horai'de yetişir; bu sihirli ot, bir damlası insana sonsuz gençlik sağlayan büyümlü bir suyla sulanır. Horai'nin insanları pirinçlerini küçük, çok küçük kaplardan yerler; ama ne kadar yerseniz yiyin, kabın içindeki pirinç, onu yiyen kişi doyana kadar asla bitmez. Horai'nin insanları içkilerini küçük, çok küçük kadehlerden içerler; ama insan ne çok içerse içsin, sarhoşluğun tatlı sersemliğine kavuşup içmekten vazgeçene kadar bu kadehlerin dibini getirmeyi asla başaramaz.

Şin Hanedanı dönemine ilişkin olarak yalnızca bunlar değil, daha neler neler anlatılır durur. Ama oturup da tüm bu efsaneleri kaleme almış kişiler Horai'yi serap olarak bile gördüklerini söyleyecek olurlarsa, onlara inanmamak gerekir. Zira aslında yiyeni ömür boyu tok tutacak büyümlü meyveler yoktur, ölümleri diriltten sihirli ot, onu sulayacak büyümlü su da yoktur. İçindeki pirincin asla bitmediği kaplar, içkisi tükenmeyen kadehler de gerçek değildir. Üzüntünün ve ölümün Horai'nin kapısını hiç çalmadığı, kış mevsiminin olmadığı da doğru değildir. Horai' nin kışları çok soğuktur, rüzgârı insanın iliğini kemiğini dondurur, kar yığınları Ejderha Kral'ın sarayının çatısına kadar yükselir.

Yine de Horai'de olağanüstü güzel şeyler vardır; bunların en güzeli şimdiye dek hiçbir Çinli yazar tarafından kaleme alınmadı. Horai'nin havasından söz ediyorum. Oraya özgü bir havadır bu. Bu hava sayesinde başka yerlerdeki güneşlerden *daha beyaz* parlayan Horai'nin güneşinden, asla göz kamaştırmayan, şaşırtıcı parlaklıkta ama yumuşacık ışıklar yayılır. Bu hava orada insanların yaşamaya başladığı döneme ait olmasa gerek, bu hali çok eskilere uzanıyor. Öyle eskilere ki, korkarım ne kadar geriye gidilebileceğini kestiremiyorum bile. O hava nitrojen ile oksijen karışımı

değildir. Orada solunan şey havadan yapılmış bile değildir, milyarlar ve milyarlarca kuşaktan insanın hayaletinin, bizimkilere hiç benzemeyen biçimde düşünmüş kişilerin ruhlarının birbirleriyle kaynaşıp oluşturdukları yarı saydam bir maddedir. Ölümlü biri bu havayı soluduğu zaman ruhların coşkusu kanına karışır, zamana ve mekâna ilişkin kavramları yeniden oluşarak ruh hali hemen değişir, böylece onlar bir zamanlar ne gördüyse yalnızca onu görebilir, ne hissettilerse yalnızca onu hissedebilir, ne düşündülerse yalnızca onu düşünebilir. Algılamadaki bu değişiklikler, uykuya dalarmış gibi, yumuşak bir geçişle olur. İşte bu insanların algılarından hareket edilirse Horai şöyle tanımlanabilir:

Horai'de kötülük bilinmediği için insanların yürekleri asla yaşlanmaz. Yürekleri hep genç olunca da Horai insanları, tanrılar aralarına hüznü salmadıkça, doğumlarından ölümlerine dek gülümserler. Üzüntüleri bitinceye kadar yüzlerini örterler. Horai'de herkes, sanki aynı evin sakinleriymiş gibi birbirini sever, birbirine güvenir. Kadınlarının konuşmaları kuş cıvıltıları gibidir; çünkü yürekleri de kuşların ruhu kadar hafiftir. Genç kızlar dans ederken giysilerinin yenleri kelebeklerin yumuşacık kanatlarının çırpınına benzer. Horai'de hüznün dışında hiçbir şey saklı, gizli değildir; çünkü utanılacak bir şey yapılmaz. Kilit de kullanılmaz, çünkü hırsızlık olduğu görülmemiştir. Gündüzleri olduğu gibi geceleri de kapılar açık kalır, çünkü korku duymak için hiçbir neden yoktur. Horai insanları peridir, ama ölümlüdür, bu yüzde Ejderha Kralın sarayı dışındaki her şey acayip, tuhaf ve küçüktür; ve bu peri milleti pirinçlerini gerçekten çok küçük kaplardan yer, içkilerini de küçük, çok küçük kadehlerden içer...

O hayaletli havayı soluyanlara böyle geliyor sanılabilir, ama hiç de değil. Zira ölümlerin incelikte işlediği o büyü yalnızca ideal olanın tılsımıdır, eski bir umudun dokunaklı cazibesidir. Bu umuttan geriye kalan bir şey birçok yürekte,

bencil olmayan yaşamların yalın güzelliğinde yerini bulmuştur, bu da kadın şefkatidir.

Batı'dan gelen kötücül rüzgârlar Horai üzerinde esip duruyor. Ve heyhat! O sihirli hava da rüzgârların önünde sürüklenip azalıyor. Artık o hava orada burada yama gibi duruyor ya da Japon ressamların yaptığı manzara resimlerindeki uzun parlak duman şeridi gibi görünüyor. Horai'yi tanımak isterseniz, o cinli dumanın altında izleri kalmıştır belki, ama başka yerde bulamazsınız. Unutmayın ki Horai'nin bir adı da Şinkiro'dur; bu da serap, yani elle tutulamayan görüntü demektir. Artık bu görüntü de, resimler, şiirler ve düşlerden başka bir yerde bir daha asla görülmemek üzere solup gidiyor.

BÖCEKLER ÜSTÜNE ÇALIŞMALAR

KELEBEKLER

I

Japon edebiyatında “Rosan” diye bilinen Çinli bilginin başına konan talih kuşu bir gün de benim başıma konar, diye bir umudum vardır hep. Zira bu adam semavi kız kardeşler olarak bilinen iki genç kızın hayaletleri tarafından pek sevilirmiş ve bu kızlar on günde bir onu ziyaret edip kelebeklerle ilgili öyküler anlatırlarmış. Kelebeklere ilişkin olağanüstü Çin öyküleri vardır, hayaletli öykülerdir üstelik ve ben onları öğrenmek istiyorum. Ama bırakın Çince yazıyı sökmeyi, Japonca’yı bile asla doğru dürüst okuyamayacağım. Zorlukla altından kalkabildiğim az sayıdaki Japon şiiri çevirisinde bile Çin öykülerindeki kelebeklere ilişkin o kadar çok gönderme var ki, Tantalos işkencesi⁵² gibi işkence çekiyorum sanki. Ve tabii genç kız hayaletleri lütfedip de benim gibi kuşkucu birini ziyaret etmeye kalkmaz.

Örneğin, kelebeklerin çiçek sanıp peşine düştükleri güzeller güzeli, mis kokulu Çinli genç kızın öyküsünü baştan sona öğrenmek istiyorum. İmparator Genso’nun, diğer adıyla Ming Hvang’ın kendisi için sevgili seçtiği kelebekleri hakkında da bir şeyler öğrenmek istiyorum. Görkemli bahçesinde içkili partiler düzenleyerek olağanüstü güzellikte kadınlar davet eder, sonra kafesteki kelebekleri konukların arasına salarmış. Kelebekler hanımlar arasında en

güzeli hangisiyse ona gidince, bu hanım İmparatorun gözdesi olurmuş. Ama Genso Kotei, Çinlilerin Yang-Kvei-Fei dedikleri Yokihi adlı hanımla tanıştıktan sonra kelebeklere kadın seçme eziyeti çektirmez olmuş; ama talihsiz bir kararmış bu, çünkü Yokihi İmparatorun başını fena halde belaya sokmuş... Bundan başka, Japonların Soşu dedikleri Çinli bilgenin deneyimleri hakkında daha fazla bilgi edinmeyi çok isterdim. Soşu düşünde kelebek olduğunu görmüş ve bu düşü görürken bir kelebeğin tüm duygularını aynen yaşamış. Ruhu gerçekten de bir kelebeğin gövdesine girmiş; uyandığında ise içindeki kelebek duyguları öylesine canlıymış ki, insan gibi davranamaz hale gelmiş... Son olarak da, Çin’de bazı kelebeklerin imparatorla muhafızlarının ruhları olduğunun resmen kabul edilmesine ilişkin yasanın metnini bulmak istiyorum.

Bazı şiirleri saymazsak, Japon edebiyatında kelebeklere ilişkin birçok şeyin Çin kökenli olduğu anlaşılıyor. Hatta Japon sanatında, şarkılarında, âdetlerinde kendini son derece hoş ifade eden, kelebek konusundaki gelenekselleşmiş ulusal estetik kaygının bile Çin öğretisinden kaynaklanmış olması pekâlâ mümkün. Japon ozanlarının ve ressamlarının neden *Çomu* (Kelebek Düşü), *Iço* (Yalnız Kelebek) gibi takma adlar (*geimyo*) kullandıkları da Çin öğretisinin etkisiyle açıklanabilir. Günümüzde bile dansçı kızlar *Çohana* (Kelebek Çiçeği), *Çokiçi* (Kelebek Şansı) ya da *Çonosuke* (Kelebek İyiliği) gibi *geimyo*’lar kullanırlar. Bırakın sahne adlarını, "Kelebek" anlamına gelen *Koço* ya da *Ço* gibi gerçek adlar (*yobirîa*) hâlâ kullanılır. Elbette bazı ayırıksı, garip örnekler dışında, ilke olarak yalnızca kadınlara verilen adlardır bunlar. Mutsu eyaletinde, ailenin en küçük kızına, modası geçmiş tuhaf bir sözcük olan ve Mutsu lehçesinde kelebek anlamına gelen "Tekona" denmesi gibi eski, acayip bir geleneğin hâlâ sürdürüldüğünü de söylemeden geçemeyeceğim. Eskiden bu sözcük güzel bir kadın anlamına da gelirmiş.

Kelebekler konusundaki bazı garip Japon inanışlarının da Çin kaynaklı olduğu akla gelebilir, ama bu inanışlar belki Çin'den bile eskidir. Bunların arasında bence en ilginç olanı, *yaşayan* bir insanın ruhunun kelebek şeklinde ortada dolaşması. Bu inanıştan hareket edilerek pek hoş hayaller kurulmuş. Örneğin, oturma odanıza bir kelebek girip de bambu paravana konduğunda, sevgilinizin sizi görmeye geldiğini düşünebilirsiniz. Kelebeğin yaşayan bir insanın ruhu olması korkulacak bir şey değil. Yine de, akıl almaz sayıda kelebeğin oluşturduğu sürülerin ortalığa korku saldığı biliniyor; Japon tarihinde böyle bir olay da var. Taira-no-Masakado⁵³ ünlü isyanı için gizliden gizliye hazırlanırken Kyoto'da öylesine büyük bir kelebek sürüsü belirmiş ki, bu görüntünün başlarına büyük bir bela getireceğini düşünen halk korkuya kapılmış. Belki de o kelebekler savaşta ölecek olan binlerce kişinin ruhlarıydı ve savaş öncesinde duydukları ölüm korkusuyla telaşa kapılmışlardı.

Japon inanışına göre, bir kelebeğin yaşayan kişinin olduğu kadar ölü birinin de ruhu olması mümkündür. Geleneksel inanışta, ruhların bedenden ayrılırken kelebek biçimini aldığı düşünülür; bu yüzden de eve giren bir kelebeğe nazik davranmak gerekir.

Japon tiyatrosunda bu inanışa ve ona ilişkin başka inançlara bağlı birçok göndermeye rastlanır. Örneğin, *Tonde-deru-Koço-no-Kanzaşi*, yani "Koço'nun Uçan Firketesi" adında ünlü bir oyun vardır. Güzel bir kadın olan Koço, iftiralar ve bunlara bağlı kötü muamele yüzünden kendini öldürür. İntikamını almak isteyen adam iftira atanı arayıp durur. Neyse ki ölü kadının firketesi bir kelebeğe dönüşür de, hainin saklandığı evin üstünde uçarak intikamın alınması için rehberlik eder.

Düğünlerde boy gösteren kocaman kâğıt kelebeklerin (*o-ço* ve *me-ço*) ise ruhani bir anlamı olduğunu sanmayın sakın. Bunlar yalnızca yaşanan birlikteliğin neşesini simgeler; yeni evli çiftin beraberce, güzel bir bahçede bir

aşağı bir yukarı uçuşan, ama asla birbirinden ayrılmayan bir çift kelebek gibi bir hayat geçirmesi umudunu yansıtır.

II

Kelebekler üstüne yazılmış *hokku*'lardan⁵⁴ küçük bir seçme yaptığımızda, Japonların konunun estetik yanıyla ilgili tutumlarını anlayabiliriz. Bazıları bir resim gibidir, on yedi hecelik küçük, renkli betimlemeler. Kimileri ise hoş fantezilerden, iyi niyetli önerilerden öteye geçmez. Ama okur çeşitliliğin farkına varacaktır. Belki kimileri de bu dizeleri pek beğenmeyecektir. Vecizeler içeren Japon şiirinin tadı yavaş yavaş anlaşılır. Bu dizelerin yapıları da ancak sabırlı bir çalışmadan sonra değerlendirilebilir. Tez canlı eleştiriciler on yedi hecelik şiirler hakkında ciddi laflar edilmesinin "saçmalık olacağını" söylerler. Peki, o zaman Crashaw'un, Kana'daki düğün şenliklerinde görülen mucizeye⁵⁵ ilişkin ünlü dizesine ne demeli?

*Nympha pudica Deum vidit, et erubuit.*⁵⁶

Yalnızca on dört hecelik ölümsüz bir şiir. On yedi Japon hecesiyle bunun kadar görkemli, hatta çok daha görkemli şeyler ortaya çıkmıştır, hem de bir kez iki kez değil, belki binlerce kez... Öte yandan, edebi kaygılardan öte nedenlerle seçilmiş olan aşağıdaki *hokku*'da pek de görkemli şeyler bulunmuyor:

*Nugi-kakuru*⁵⁷

Haori sugata no

Koço kana!

(Çıkarılan bir *haori* kelebek biçimi alır!)

Torisaşi no

Sao no cama suru,

Koço kana!

(Ah, kelebek kuş avcısının direğinin çevresinde dolaşıp duruyor![58](#))

*Tsurigane ni
Tomarite nemuru
Koço kana!*

(Tapınağın çanına tünemiş, uyuyor kelebek.)

*Neru-uçi mo
Asobu-yume vo ya
Kusa no ço!*

(Uyuyor olsa bile düşleri oyunla doludur, ah, otların kelebeği![59](#))

*O ki, o ki yo!
Vaga tomo ni sen,
Neru-koço!*

(Uyan! Uyan! Yoldaşım yapacağım seni, ey uykucu kelebek.[60](#))

*Kago no tori
Ço vo urayamu
Metsuki kana!*

(Ah, kafese kapatılmış şu kuşun gözlerindeki hüznü ifade! Kelebeği kıskanıyor!)

Ço tonde

*Kaze naki hi to mo
Miezari ki!*

(Rüzgârlı bir gün gibi görünmese de [61](#), kelebeklerin kanat çırpışları!)

*Rakkva eda ni
Kaeru to mireba
Koço kana!*

(Dökülen çiçeğin dala geri döndüğünü görmüştüm, ama, vay! Meğer bir kelebekmiş! [62](#))

*Çiru-hana ni
Kamsa arasou
Koço kana!*

(Kelebek dökülen çiçeklerin hafifliğini nasıl da kıskanıyor! [63](#))

*Çoçoya!
Onna no miçi no
Ato ya saki!*

(Şu kadının yoluna çıkan kelebeğe bakın; bir önünden çırpıyor kanatlarını, bir arkasından!)

*Çoço ya!
Hana-nusubito vo
Tsukete-yuku!*

(İşte Kelebek! Çiçek hırsızının peşinden gidiyor!)

*A ki no ço
Tomo nakereba ya;*

Hito ni tsuku.

(Zavallı güz kelebeği! Kendine -kendi türünden- bir yoldaş bulamayınca, insan peşinde koşar.)

*Ovarete mo,
İsoganu furi no
Çoço kana!*

(Ah, kelebek! Peşinden koşan olsa bile hiç de acelesi varmış gibi görünmez.)

*Ço va mina
Ciu-şiçi-haçi no
Sugata kana!*

(Kelebeklere gelince, hepsi de on yedi-on sekiz yaşlarında görünür.[64](#))

*Ço tobu ya
Kono yo no urami
Naki yo ni!*

(Kelebek, şu yeryüzünde düşmanlık [ya da “kıskançlık”] hiç yokmuş gibi, nasıl da eğleniyor!)

*Ço tobu ya,
Kono yo ni nozomi
Nai yo ni!*

(Ah, kelebek! Varoluşunun şu halinden başka bir şey istemezmiş gibi eğlenip duruyor.)

Nami no hana ni

*Tomari kanetaru,
Koço kana!*

(Dalgaların [köpük] tomurcuklan üstüne konmayı
beceremeyen kelebeğe ne yazık!)

*Mutsumaşi ya!
Umare-kavaraba
Nobe no ço.[65](#)*

([Bundan sonraki yaşamımızda] Kır kelebeği olarak
dünyaya gelirsek, belki o zaman birlikte mutlu olabiliriz!)

*Nadeşiko ni
Çoço şiroşi
Tare no kon?*

(Pembe çiçeğin üstünde beyaz bir kelebek var; merak
ettim, kimin ruhu acaba?)

*İçi-niçi no
Tsuma to miekeri
Ço futatsu.*

(Bir günlük karım nihayet bir çift kelebek gibi göründü
gözüme!)

*Kite va mau,
Futan şidzuka no
Koço kana!*

(Birbirlerine dans ederek yaklaşırlar; ama ikisi sonunda
karşılaştığında pek suskundur kelebekler!)

Ço vo ou
Kokoro-moçitaşı
İtsumademo!

(Acaba kelebek kovalayacak yüreğim [isteğim] hep olacak mı?)[66](#)

Kelebekler hakkındaki şiir örneklerinin yanı sıra, aynı konuda Japon düzyazı çalışmaları arasında pek tuhaf bir örnek var. Serbest bir çevirisini yapmaya giriştiğim, orijinali *Muşi-İsame* ("Böcek Öğütleri") adlı ilginç kitapta bulunan bu metin, bir kelebeğe verilen söylev biçiminde yazılmış. Aslında toplumsal yükseliş ve çöküşün manevi yönü üzerine öğretici bir taşlama bu:

Şimdi, bahar güneşi altında rüzgârlar pek tatlı, çiçekler pespembe açmış, çimenler yumuşacık, insanların yürekleri pek hoşnut. Her yerde kelebekler neşe içinde kanat çırpıyor; herkes kelebekler üzerine Çince ve Japonca dizeler yazıyor.

Ve bu mevsim, Ey Kelebek, gerçekten de senin en gönençli dönemin; şimdi öylesine alımlı, öylesine göz alıcısın ki, tüm dünyada senden alımlı hiçbir şey yok. Bu yüzden de tüm öteki böcekler sana hayran, aralarında seni kıskanmayan biri bile yok. Yalnızca böcekler değil, insanlar da sana hayran, onlar da seni kıskanıyorlar.

Çinli Soşu düşünde senin kılığına büründüğünü görmüş; Japon Sakoku öldükten sonra senin biçimine bürünüp o halde hayalet olmuş. Uyandırdığın kıskançlık yalnızca böceklerde ve insanoğlunda görülmüyor, ruhu olmayan nesneler bile senin biçimini alıyorlar; kelebeğe benzemeye çalışan arpa otuna baksana.

İşte bu yüzden, kendi kendine, "Şu yeryüzünde benden üstün hiçbir yaratık yok!" diyerek gururla dikmişsin başını. Ah! Yüreğindeki tahmin ediyorum; kendi kendinden o kadar memnunsun ki... işte bu nedenle her rüzgârın önüne düşüp hafifçe sürüklenabiliyorsun, işte bu nedenle

durduğun yerde duramıyorsun, çünkü aklında hep aynı düşünce var: "Tüm dünyada benden talihli hiç kimse yok."

Ama şimdi dur da kendi tarihin üstüne düşün biraz. Anımsamak yararlı olacak, çünkü senin tarihinde bayağılık da var. Nasıl bir bayağılık mı? Eh, biliyorsun işte, doğduktan sonra uzunca bir süre biçiminle böbürlenecek halde değildin. Sıradan bir böcektin o sıralarda, tüylü bir kurtçuktun, görünüşün tepeden tırnağa iğrençti, üstelik çıplaklığını örtebilecek tek bir giysin bile yoktu. O sıralarda gören herkes tiksiniyordu senden. Gerçekten de kendinden utanmakta haklıydın. O kadar utanırdın ki, çerçöp toplayıp onların içine saklanırdın. Sonra da, içine gizlenebileceğin bir yuva yapıp dala asardın. O zaman da seni gören herkes, "Yağmurluk böceği!" (*Mino-muşî*)⁶⁷ diye bağıırdı. Yaşamının o döneminde nice günahlar da işledin. Güzelim kiraz ağaçlarının yumuşacık yeşil yaprakları altında buluştuğun dostlarınla olağanüstü bir çirkinlik sergilerdiniz. O kiraz ağaçlarının güzelliğini seyretmek için ta nerelerden gelen insanların meraklı gözlerini incitir, çirkinliğinizle onları üzerdiniz. Bunların ötesinde de ne suçlar işlemiştin... Yoksul, çok yoksul insanların tarlalarında *daikon*⁶⁸ yetiştirdiklerini, kızgın güneş altında *daikon* ile uğraşırken yüreklerinin acıyla dolduğunu iyi bilirdin. Yine de arkadaşlarını kandırıp daikon yapraklarının ve o yoksul insanların diktiği başka bitkilerin üstünde toplardın onları. Büyük bir açgözlülükle yaprakları talan eder, tümünü kemirip iğrenç bir hale sokarken o yoksul insanların çektiği eziyet umurunuzda bile olmazdı. Evet, bir zamanlar böyle şeyler yapan, böyle bir yaratıktın sen.

Artık alımlı görünüşünle ortalıkta salınıyorsun, eski dostlarından nefret ediyorsun, onlardan biriyle karşılaştığında tanımamış (tam çevirisi: "Bilmiyorum ki bu kim?") gibi bir tavır takınıyorsun. Artık yalnızca varlıklı ve üst sınıftan dostların olsun istiyorsun. Ah! Eski günlerini çabucak unuttun, öyle değil mi?

Birçok kişi senin geçmişini unutmuş, şimdiki zarif görünüşünün, beyaz kanatlarının çekiciliğine kapılmıştır; kimileri de hakkında Japonca ya da Çince dizeler yazar durur. Yüksek sınıftan hanımlar eski haline bakmaya bile dayanamazken, şimdi seni hoşnutlukla seyrediyorlar; saçlarındaki tokaya konmanı istiyor, yelpazelerini yolunun üstüne çıkararak seninle karşılaşmayı umuyorlar. Oysa bu durum senin hakkındaki hiç de hoş olmayan eski bir Çin öyküsünü anımsatıyor bana: imparator Genso döneminde imparatorluk sarayında yüzlerce, hatta binlerce güzel hanım varmış. Sayıları o kadar çokmuş ki, aralarından hangisinin en güzel olduğuna karar vermek bile zor oluyormuş. Bu yüzden şöyle bir are bulmuşlar: Bu birbirinden güzel kadınlar bir araya toplanıyor, sen de onların arasında uçmak üzere zgr bırakılıyormuşsun. Sa tokasının üstüne konuğun hanımefendi imparatorluk odasına çağrılma onuruna erişiyormuş. O dönemde hoş bir yasa varmış: Birden fazla imparatoriçe olamazmış. Ama senin yüzünden imparator Genso ülkeye çok kötülükler etmiş. Zira senin aklın hafiflikte, hoppalıktadır; oradaki güzel kadınlar arasında bazıları temiz yürekli, iyi niyetli olsa bile sen güzellikten başka bir şeye bakmazsın. Elbette dış görünüşü en güzel olanları seiyordun. Bu yüzden de kadınların çoğu namuslu, ahlaklı düşünecek yerde, erkeklerin gözüne güzel görünebilmek için ne yapacağını bilemez oldu. Senin hoppa düşüncelerin yüzünden imparator Genso sonunda ıstırap içinde, acınılası bir halde öldü. Aslında senin gerçek kişiliğin başka konulardaki tutumundan da anlaşılabilir. Örneğin, her dem yeşil meşe, am gibi bazı ağaçlar vardır, yaprakları sararıp dökülmez, her zaman yeşil kalır. Bunlar cesur yürekli, güçlü kişilikleri olan ağaçlardır. Oysa sen onları kaskatı ve şekilci bulursun, görünüşlerinden nefret edersin, semtlerine bile uğramazsın. Sen kiraz ağacına, *kaido*'ya⁶⁹, şakayık çiçeğine, sarı gllere konmayı seversin; onları sevip şımartmaya çalışmanın tek nedeni gösterişli çiçekleri

olmasıdır. Emin ol ki bu tutumun çok uygunsuz. Konduğun bitkilerin gerçekten güzel çiçekleri var, ama açlığı gideren meyveleri yok, üstelik o bitkiler gösteriştten, lüksten hoşlananlara yüz verirler. Senin zarif biçiminden, kanatlarını çırpışından hoşlanmalarının tek nedeni bu zaten; o yüzden sana iyi davranıyorlar.

Şimdi, bahar mevsiminde, varlıklı kişilerin bahçelerinde neşeyle dans ediyor, çiçek açmış kiraz ağaçlarının arasında salınıp duruyorsun ve kendi kendine, “Bu dünyada hiç kimse hayattan benim kadar zevk almıyor, kimsenin benimkiler kadar mükemmel dostları yok. Kim ne derse desin, şakayık da, altın renkli güller de benim sevgililerim. Onların bir dediğini iki edemem; çünkü bana hem gurur hem de zevk veriyorlar,” diyorsun. Söylediklerin bunlar işte. Oysa çiçeklerin bol olduğu bu zarif mevsim çok kısa sürer, tüm çiçekler kısa zaman içinde kuruyup dökülür. Sonra, yaz sıcakları bastırdığında, yalnızca yeşil yapraklar kalacak. Derken güz rüzgârları esmeye başlayacak; bir sürü yaprak yağmur gibi, *parari-parari* diye yerlere dökülecek. O zaman, tıpkı şu atasözünün dediği gibi senin kaderin de son derece bahtsız olacak: *Tanomi ki no şita ni anne furu* (Yağmurda sığındığım ağaçtan bile su sızar). Çünkü kök kemiren eski dostun tırtılları aramaya başlayacak, eski deliklerine sığınmak için izin isteyeceksin. Ama artık kanatların olduğundan o deliklere sığamayacağın gibi, ne cennette ne de cehennemde başını sokabileceğin bir yer bulabileceksin. Tüm yeşil çayırların sararıp solduğunu göreceksin; üstelik damağını ıslatabileceğin bir damla çiy bile olmayacak. Artık ölmeye yatmaktan başka çaren kalmayacak. Hepsi senin uçarılığın, hoppalığın yüzünden. Yine de, vah, vah! Ne yürekler acısı bir son!

III

Daha önce söylediğim gibi, kelebekler hakkındaki Japon öykülerinden birçoğunun Çin kaynaklı olduğu anlaşılıyor.

Ama aralarında iyi bildiğim biri var ki, muhtemelen Japon kökenli olan bu öyküyü Uzakdoğu'da "romantik aşk" olmadığına inananlar için anlatmakta yarar olduğunu düşünüyorum.

Başkentin dış mahallelerinden biri olan Sozanci'de, tapınağın arka bahçesindeki mezarlıkta, Takahama adlı yaşlı bir adamın yaşadığı küçük bir kulübe vardı. Cana yakın tavırları nedeniyle mahallelinin sevdiği bir adamdı bu, ama hemen hemen herkes onun azıcık kaçık olduğunu düşünürdü. O sıralarda, Budist yemini etmemiş olan erkeklerin evlenip çoluk çocuğa karışması beklenirdi. Ama dinsel bir yaşamı seçmemiş olmasına karşın Takahama bir türlü evlenmeye razı olmamıştı. Bir kadınla aşk ilişkisi kurduğuna da hiç rastlanmamıştı. Neredeyse elli yıl boyunca yalnız başına yaşamıştı.

Bir yaz gününde hastalanıp yatağa düştü. Fazla ömrü kalmadığını anlamıştı. Bunun üzerine, dul bir kadın olan baldızına haber yollayarak pek sevdiği yirmi yaşlarındaki yeğenini de alıp gelmesini bildirdi. İkisi de hemen geldiler ve yaşlı adamı yaşamının son saatlerinde rahat ettirmek için ellerinden geleni yaptılar.

Bunaltıcı bir günün öğleden sonrasında, dul kadın ve oğlu yatağının yanına oturmuş ona bakarken, Takahama uyuyakaldı. Tam da o sırada odaya kocaman, beyaz bir kelebek girdi, gelip hasta adamın yastığının üstüne kondu. Yeğen bir yelpazeyle kelebeği kovaladı; ama kelebek gerisin geriye yastığa döndü. Tekrar kovalandı, ama üçüncü kez dönüp yastığa kondu. Bunun üzerine yeğen kelebeği önce bahçeye, sonra açık kalan kapıdan mezarlığa kadar kovaladı. Ama kelebek delikanlıdan kaçarken uzaklara gitmek istemiyormuş gibi görünüyor ve o kadar tuhaf şeyler yapıyordu ki, çocuk bunun gerçek kelebek olmayıp bir *ma*⁷⁰ olabileceğinden kuşkulandı. Kelebeği yeniden kovalamaya başladı ve onu mezarlığa kadar izledi. Kelebek bir kadın mezarına kadar gidip orada gözden kayboldu. Çocuk boşuna

arandı durdu. Sonra da mezar taşını dikkatle inceledi. Taşın üstünde soyadıyla birlikte "Akiko" adını gördü. Mezar taşındaki yazılara göre bu kadın on sekiz yaşında ölmüştü. Üstündeki tarihten mezar taşının elli yıl önce yaptırıldığı anlaşılıyordu; zaten her yerini yosunlar bürümüştü. Öte yandan birinin mezara iyi baktığı da belliydi; çünkü üstünde taze çiçekler vardı ve su haznesi de yeni doldurulmuştu.

Hasta odasına döndüğünde genç adam amcasının artık soluk almadığını öğrenince şaşkına döndü. Ölüm onu uykusunda yakalamıştı ve ölünün yüzü gülümsüyor gibiydi.

Genç adam annesine mezarlıkta gördüklerini anlattı.

Dul kadın, "Ah!" diye bağırdı. "Bu Akiko olmalı!"

Yeğen de, "İyi ama Akiko kimdi, anne?" diye sordu.

Dul kadın şöyle yanıtladı:

"Sevgili amcan gençliğinde, komşunun kızı olan, Akiko adındaki güzel bir kızla nişanlanmıştı. Akiko kararlaştırılan düğün gününden hemen önce veremden öldüğünde sözlüsü büyük bir yasa büründü. Akiko'nun cenazesi kaldırıldıktan sonra, asla evlenmemek üzere yemin etti, sevgilisine yakın olabilmek için de mezarlığa bitişik bu evi yaptı. Tüm bunlar neredeyse elli yıl önce oldu. Bu elli yıl boyunca, amcan yaz kış demeden her gün mezarın başına gidip dua etti, mezar taşını sildi, adaklar sundu. Ama bu konunun açılmasını hiç istemez, olan biten hakkında hiç konuşmazdı. Demek ki sonunda Akiko gelip onu almış. O beyaz kelebek Akiko'nun ruhuydu."

IV

İmparatorluk sarayında kelebek kılığına girmiş dansçılar tarafından yapılan ve Kelebek Dansı (*Koço-Mai*) denen çok eski bir Japon dansının varlığından söz etmeyi az kalsın unutuyordum. Bu dansın günümüzde de yapılıp yapılmadığını bilmiyorum. Pek zor öğrenilen bir dans olduğu söylenilir. Dansın gerektiği gibi yapılması için bazı hareketleri iyi bilen, her adımı geleneksel kurallara göre

atabilen, her duruşu bilen altı dansçı gerekirmiş. Davullar, trampetler, küçük büyük flütler ve Batı'da bilinmeyen bir tür panflütle çalınan ezgiye uyarak çok ağır hareketlerle birbirlerinin çevresinde dönerlermiş.

SİVRİSİNEKLER

Kendimi korumak amacıyla Dr. Howard'ın *Mosquitoes* (Sivrisinekler) adlı kitabını okuyordum. Sivrisinekler tarafından düpedüz infaz edilmekteyim. Bizim mahallede bunların birkaç türü var; ama aralarından yalnızca biri ciddi biçimde işkence uyguluyor. Gümüşü renkte benekleri ve çizgileri olan, küçük, iğneli bir yaratık bu. Soktuğu zaman elektrik çarpmış gibi keskin bir acı veriyor; vızıltısı ise az sonra hissedilecek acının habercisi sanki, insanın beynine işleyen cinsten. İnsan bir kokuyu duyunca, kokan şeyin tadını anımsar ya; işte o vızıltı duyulunca da o keskin acı anımsanıyor. Bu sivrisineğin Dr. Howard'ın *Stegomyia fasciata* ya da *Culex fasciatus*⁷¹ dediği türe benzediğini düşünüyorum; çünkü tüm davranışları *Stegomyia*'ninkilere benziyor. Örneğin, geceleri değil gündüzleri ortalıkta dolaşıyor, öğleden sonraları ise iyice rahatsız edici oluyor. Ayrıca, bahçemin hemen arkasındaki çok eski bir Budist mezarlığından geldiğini keşfetmiş bulunuyorum.

Dr. Howard'ın kitabında, sivrisineklerden kurtulmak istenirse, içinde üredikleri su birikintisine azıcık petrol ya da gazyağı dökülmesi gerektiğinden söz ediliyor. Çarenin etkin olabilmesi için haftada bir “her beş-altı metrekaarelik alana 25-30 gram, daha küçük alanlaraysa orantılı miktarda dökmek” gerekirmiş... Ama *bizim* mahallenin koşulları göz önüne alındığında bu çare uygulanabilir mi acaba?

İşkencecilerimin Budist mezarlığından geldiğini söylemiştim. Bu eski mezarlıktaki neredeyse her mezarın önünde bir su toplama yeri ya da *mizutame* denen sarnıç bulunur. Çoğunlukla bu *mizutame* mezar taşının kaidesine oyulmuş uzunca bir girintiden ibarettir; ama kaidesinde böyle bir girinti olmayan zengin mezarlarına ayrıca tek parça taştan oyulmuş bir su haznesi eklenmiş, bunun üstüne de aile arması ya da simgesel işlemler yapılmıştır. İyice düşük sınıftan, *mizutame'si* olmayan mezarlarda ise suyu bardağa ya da başka bir kaba koyarlar; çünkü ölülerin suyu eksik olmamalıdır. Ayrıca çiçeklerini de eksik etmemek gerekir; bu yüzden her mezarın önünde bambu bardaklar ya da başka cinsten vazolar bulunur ve tabii ki içleri su doludur. Mezarlıkta tüm bunlar için gerekli suyun sağlandığı bir de kuyu vardır. Mezarlar ölünün ailesi ya da dostları tarafından ziyaret edildiğinde, haznelerle kaplar taze suyla doldurulur. Ama bu kadar eski bir mezarlıkta binlerce *mizutame*, on binlerce vazo bulunduğundan, tüm bunların içindeki suyun her gün tazelenmesi mümkün değildir. Bir süre sonra o durgun suda hayat başlar. Derince hazneler pek sık kurumaz, çünkü Tokyo'nun yağışlı havası on iki ayın dokuzunda onları suyla dolu tutmayı başarır.

İşte bu haznelerde ve vazolarda büyüyor, çoğalıyor düşmanlarım. Ölülerin suyunda milyonlarcası doğuyor, üstelik Budist inançlarına göre bazıları, daha önceki yaşamlarında yaptıkları yüzünden cezalandırılmış ölülerin *Ciki-ketsu-gaki*⁷² ya da kan emici *preta*⁷³ biçiminde yeryüzüne dönmüş ruhları olabilir. Her neyse, *Culex fasciatus'un* kötü niyetleri, vızıldayıp duran o benekli gövdeye uğursuz bir insan ruhunun sıkışmış olduğu konusundaki kuşkularımı kanıtlıyor zaten.

Şimdi, gazyağı meselesine dönersek: İçinde yaşadıkları durgun suyun yüzeyini gazyağı tabakasıyla kaplayarak bir sivrisinek sürüsünü yok edebileceğimizi biliyoruz. Çıkan kurtçuklar gazyağını soluyunca ölüyor, yumurtalarını

bırakmak için suya konmaya çalışan dişi sivrisinekler ise anında telef oluyor. Dr. Howard'ın kitabında belirtildiğine göre, elli bin nüfuslu bir Amerikan kasabasını sivrisineklerden kurtarmanın bedeli üç yüz doları geçmezmiş!

Son derece bilimsel ve ilerici olan Tokyo Belediyesi ansızın tüm Budist mezarlıklarındaki su yüzeylerinin düzenli aralıklarla gazyağı tabakasıyla kaplanmasını buyursa, acaba neler olurdu, merak ediyorum. Gözle görülen görülmeyen her türlü hayatın sona erdirilmesini yasaklayan bir din böyle bir buyruğa boyun eğebilir mi? Ve Tokyo mezarlıklarındaki milyonlarca *mizutame* ile on milyon kadar bambu vazoya her hafta gazyağı dökmek için harcanacak emek ve para hesaplanabilir mi? Mümkün değil! Kenti sivrisineklerden temizlemek için eski mezarlıkları yerle bir etmek gerek; bu da mezarlıkların bağlı olduğu Budist tapınakları yıkmak demek; o zaman da lotuslu havuzları, Sanskritçe yazılarla dolu anıdan, eğimli köprüleri, kutsal koruları, gizemli gülüşlü Buddhalarıyla bir sürü güzelim bahçenin yok olmasını göze almak gerekir! Yani, *Culex fastiatus* denen sivrisineğin yok edilmesi için atadan kalma inançların şiirselliği feda edilmek zorunda; ödenmesi gereken çok büyük bir bedel bu!

Öte yandan, zamanı gelince eski tarzda bir Budist mezarlığa gömülmek isterim doğrusu; bu sayede çevremdeki hayaletler modaya uyup uymamakla ilgilenmeyen, Meici döneminde çıkarılan uyum yasalarına, yapılan bir sürü değişikliğe kulak asmayan eski kuşaktan olurlar. Bahçemin arkasındaki şu eski mezarlık bu iş için pek uygun. Oradaki her şey pek güzel, ortalığa olağanüstü ve şaşırtıcı tuhaflıkta bir güzellik hâkim. Her bir ağacı, her bir taşı, şimdilerde yaşayan hiçbir beyinde izine rastlanmayan bazı eski, çok eski idealler tarafından biçimlendirilmiş. Oradaki gölgeler bile bu zamanın ve bu güneşin değil de, buhardan, elektrikten, mıknatıstan, hatta gazyağından haberi olmamış, unutulmuş bir dünyanın eseri gibi. Ayrıca oradaki çanın gümbürtülerinin, benim on dokuzuncu yüzyıllı

tarafımdan çok farklı bir biçimde insanı duygulandıran, ayrıksı bir tonlaması var; o duygular beni tatlı bir biçimde ürkütüyor. Duyduğum şey dalga dalga yükselen çan sesi değil de, ruhumun derinliklerinden bir çırpınış, bir çabalayış gibi; anılar milyonlarca, ama milyonlarca doğumun ve ölümün karanlığı içinden aydınlığa ulaşmaya çalışıyormuş gibi bir duygu uyanıyor içimde. Sesini her zaman duyabileceğim kadar yakınında yaşamak isterim o çanın. Öte yandan, *Ciki-ketsu-gaki* olarak dünyaya yeniden gelmek üzere lanetlenebileceğimi düşünüyorum ve bambu bir vazoda ya da bir *mizutame*'nin içinde doğmak, yani iyi niyetli bir deyişle, tiz perdeden o dokunaklı şarkımı söyleyerek sevdiğim insanları sokuvermek istiyorum.

KARINCALAR

I

Geceki fırtınadan sonra bu sabah gökyüzü tertemiz ve masmavi. Hava, o nefis hava, şiddetli rüzgârın kırıp sürüklediği sayısız çam dalından yayılan tatlı reçine kokularıyla dolu. Rüzgârın güneye dönmesi nedeniyle ortalık pek sakin; Lotos *Sutra*'sına övgüler düzen kuşun yakındaki bambu korusundan gelen incecik ötüşünü duyuyorum. Epeyce geciken yaz mevsimine kavuştuk artık; Japonya'ya özgü, alışılmadık renklerde kelebekler uçuşuyor; semi'ler⁷⁴ cırlıyor; arılar vızıldıyor; tatarcıklar güneş ışığında dans ediyor; karıncalar da hasar gören yuvalarını onarmakla meşgul... Anımsadığım bir Japon şiirini mırıldanıyorum kendi kendime:

*Yuku e naki:
Ari no sumai ya!
Go-getsu ame.*

(Artık zavallı yaratığın gidecek yeri de yok! Beşinci ayın yağmuru altında yazık bu karınca yuvalarına!)

Oysa bahçemdeki iri, kara karıncaların hiç de zavallıya benzer bir halleri yok. Koca ağaçların köklerinden söküldüğü, evlerin parçalanıp uçtuğu, yolların yolluktan

çıktığı fırtınayı inanılmaz bir biçimde savuşturdular. Oysa, kasırgadan önce, yeraltı kentlerinin kapılarını tıkamaktan başka gözle görünür bir önlem de almamışlardı. Bugün emeklerinin zaferle sonuçlandığını görünce karıncalar üstüne bir deneme yazmaya karar verdim.

İncelememin başına eski Japon edebiyatından duygusal ya da fizikötesi bir şeyler koyabilseydim çok sevinecektim. Ama konu hakkında yardımlarını istediğim Japon arkadaşları buldukları, hiç önemi olmayan birkaç dize dışında, hep Çin kaynaklıydı. Bunlar da çoğunlukla tuhaf öykülerdi ve birinden söz etmeye değermiş gibi geldi bana, *faute de mieux*.⁷⁵

* * *

Çin'deki Taişu eyaletinde, yıllar boyunca her gün aynı tanrıçaya ateşli bir biçimde tapınan sofı bir adam varmış. Bir sabah yine dualar edip dururken, sarılar giymiş çok güzel bir kadın odasına girmiş, adamın önünde durmuş. Çok şaşırın adam, kadına neden haber vermeden içeri girdiğini, ne istediğini sormuş. Kadın da şöyle yanıtlamış: "Ben bir kadın değilim, uzun zamandır sadık bir biçimde tapındığın tanrıçayım. Şimdi de sadakatinin karşılıksız kalmayacağını söylemek için karşıdayım. Karınca dilinden anlar mısın?" Sofu adam, "Ben yoksul sınıftan cahil biriyim, bilge değilim ki..." diye yanıtlamış. "Azıcık bilgili insanların laflarını bile anlamıyorum..." Bu sözleri duyan tanrıça gülümsemiş ve koynundan tütsü kutusuna benzeyen küçük bir kutu çıkarmış. Kutuyu açıp parmağını içine sokmuş, bir çeşit yağ alarak adamın kulaklarına sürmüş. Kadın, "Şimdi yapman gereken tek şey karınca aramak," demiş, "bulduğun zaman da eğil, iyice yaklaş onlara, konuştuklarına kulak ver. Ne dediklerini anlayacaksın ve duydukların işine yarayacak... Yalnız, karıncaları ürkütecek ya da sinirlendirecek bir şey yapmamak için özen göstermen gerek." Sonra da tanrıça ortadan kaybolmuş.

Adam hemen harekete geçip karınca aramaya koyulmuş. Daha kapıdan çıkar çıkmaz, evin sütunlarından birini destekleyen taşın dibinde iki karınca görmüş. Onlara doğru eğilerek kulak kabartmış. Konuştuklarını duyduğunu, üstelik ne dediklerini anladığını fark edince pek şaşırmış. Karıncalardan biri, “Haydi gel, daha sıcak bir yere gidelim,” diye önermiş. Öteki ise, “Neden sıcak bir yer istiyorsun?” diye sormuş. “Buradan memnun değil misin?” Birinci karınca, “Burası hem soğuk hem nemli,” demiş. “Aşağıda büyük bir define gömülü. O yüzden güneş ışıkları toprağı ısıtamıyor.” Sonra iki karınca uzaklaşmış; dinleyen adam da hemen bir kürek bulmak için koşturmuş.

Sütunun dibini kazınca, altın paralarla dolu bir sürü küp bulmuş. Bu define sayesinde çok zengin bir adam oluvermiş.

Daha sonra, karıncaların ne konuştuklarını anlamak için sık sık dinlemiş onları, ama bir daha asla konuştuklarını duyamamış. Tanrıçanın sürdüğü sihirli yağ onların gizemli dillerini anlayabilmesini ancak bir gün boyunca sağlayabilmiş.

Şimdi, aynı o sofı Çinli gibi, ben de çok cahil olduğumu, doğal olarak karıncaların konuşmalarını anlamadığımı itiraf etmeliyim. Ama bilim perisi bazen sihirli değneğıyle gözlerime ve kulaklarıma dokununca kısa bir süre için kimsenin duymadığı şeyleri duyabiliyor, kimsenin anlamadığı şeyleri anlayabiliyorum.

II

Hristiyan olmayan birinin bizim uygarlığımızdan üstün bir uygarlık yaratmış olduğunu söylemek bazı çevrelerce nasıl günah sayılıyorsa, karıncalarla ilgili şimdi söyleyeceğim şeyler de kimilerince hiç hoş karşılanmayacak. Ama neyse ki benimle kıyaslanmayacak kadar akıllı başında bazı insanlar, böcekleri ve uygarlıkları Hristiyanlığın inayetinden bağımsız olarak ele alıyorlar. Bu bağlamda, yeni *Cambridge Natural History* (Cambridge Doğa Tarihi) dergisinde okuduğum,

Profesör David Sharp'ın karıncalar hakkındaki şu sözleri beni yüreklendirdi:

“Bu böceklerin yaşamı üzerine yapılan gözlemler son derece dikkate değer olgular ortaya çıkardı. Karıncaların bizlerin oluşturduklarından birçok yönden çok daha mükemmel bir ortak yaşam sanatı icra eden toplumlar ortaya çıkarabildiklerini görmezden gelmek gerçekten olanaksız. Ayrıca toplumsal yaşamı kolaylaştıran kimi çalışma biçimlerini ve sanatları da bizlerden önce bulmuş olduklarını kabul etmek gerekir.”

Eğitimli bir uzmanın bu ifadesini bazı çokbilmiş kişilerin tartışmaya açık olarak değerlendirecekleri kanısındayım. Çağdaş bilim insanları karıncalar ya da arılar konusunda duygusallığa pek yatkın olmasalar da, bu böceklerin toplumsal gelişme açısından “insanoğlunu aşmış” göründüklerini hiç tereddütsüz kabul ederler. Kimsenin romantik olduğunu iddia edemeyeceği Mr. Herbert Spencer ise Profesör Sharp'tan da ileri giderek, yaşamlarını gerçek anlamda bir özveri üstüne kurmuş olan karıncaların hem *ahlaksal* hem de ekonomik alanda insanoğlundan çok daha üstün olduklarını göstermekte. Üstelik Profesör Sharp karıncaya övgülerini dikkatli bir gözlemle de pekiştirmekte:

“Karıncanın yeteneklerini kullanışı insaninkine benzemez. Kendini bireyin değil türünün refahına adanmıştır, bu nedenle toplum için kendini feda edebilir ya da yine topluma hizmet etmek için uzmanlaşır.”

Bireyin gelişiminin kamunun refahı için feda edildiği toplumsal bir devlette bireyin doyumsuz kaldığını ileri süren düşünce insanlar için muhtemelen doğrudur. Zira insanoğlu evriminde henüz mükemmele ulaşmamıştır ve insan toplumu bireylerinin bundan sonraki gelişim aşamalarına ihtiyaç duymaktadır. Oysa toplumsal böceklere bakıldığında söz konusu düşüncenin tartışmaya açık olduğu görülecektir. Herbert Spencer, “Bireyin gelişimi, onun toplumsal işbirliğine en iyi biçimde uyum sağlamasından ibarettir,” diyor. “Bu da, sosyal refahı sağladığından, ırkın

sürdürülmesini sağlar.” Diğer bir deyişle, bireyin değeri *yalnızca* toplumla ilişkili olabilir; yani kamunun ne kaybedip ne kazanacağına bağlı olarak bireyin kamu yararına feda edilmesi söz konusu olacaktır. Öte yandan, birazdan göreceğimiz gibi, karınca toplumunun en dikkate değer özelliği ahlaksal kurallardır ve bunlar insanoğlunun takdir ölçütleri ötesindedir; çünkü karıncalar Mr. Spencer’ın “birbiriyle son derece iç içe geçmiş olarak yaşanan bencillik ile fedakârlığın uzlaştığı bir durum” olarak tanımladığı ahlaksal gelişim idealini gerçekleştirmişlerdir. Bir başka deyişle, olası tek zevkleri, bencil olmayan bir eylemden aldıkları hazdır. Yine Mr. Spencer’a göre, böcek toplumundaki bireysel etkinlikler çok kısıtlıdır: “Toplumsal refahı sağlamak amacıyla bireysel refah o denli ikinci plana atılmıştır ki, bireysel yaşam toplumsal yaşama hizmet etmek için yapılan hazırlıklardan öteye geçmez; yani birey beslenmeye ve dinlenmeye ancak, hizmet edebilmesini sağlayan gücü korumaya yetecek kadar zaman ayırır.”

III

Umarım okurlarım şu bilgilere de sahiptir: Karıncalar bahçecilik ve tarımla da uğraşırlar, mantar yetiştirmekte pek ustadırlar, (bildiğimiz kadarıyla) beş yüz seksen dört farklı tür hayvanı evcilleştirmişlerdir, sert kayaları delerek tüneller açabilirler, yavrularının sağlığını tehdit edebilecek hava değişimlerine karşı önlem alabilirler; ayrıca bu böceklerin ortalama yaşam süreleri sıradışı biçimde uzundur, aralarından bazı gelişmiş türler yıllarca yaşayabilirler.

Ama asıl anlatmak istediklerim bunlar değil. Aslında karıncaların müthiş terbiyelerinden, korkunç ahlaklarından söz etmek istiyorum.⁷⁶ Bizlerin en ürkütücü davranış ideallerimiz bile karıncalarinki yanında hiç kalır. “Karınca” diyerek elbette ki tüm karınca ailesini değil, gelişmiş türleri kastediyorum. Günümüzde bilinen karınca türlerinin sayısı

iki bini geçiyor ve bu türler toplumsal örgütlenme açısından evrimsel olarak değişik aşamalarda bulunuyorlar. Biyolojik açıdan büyük önem taşıyan, ahlak konusuyla olan tuhaf ilişkisi de bir o kadar önemli olan belirli sosyal olgular, ancak evrimin en yüksek aşamasındaki karınca topluluklarında en iyi şekilde incelenebilir.

Karıncanın uzun yaşamı boyunca edindiği göreceli deneyimin olası değeri hakkında son yıllarda yazılanlardan sonra, sanırım pek az kişi karıncanın bireysel karakterini yadsımaya cüret edecektir. Bu küçücük yaratığın yepyeni bir sürü zorlukla karşılaşıp tümünü aşma, o güne dek edindiği deneyimlerin dışında kalan ortamlara uyum sağlama konusunda sergilediği zekâ, dikkate değer ölçüde bağımsız düşünebilme gücüne sahip olduğunu gösterir. Öte yandan, tümüyle bencilce bir yönde karar verecek bir kişiliği olmadığı da kesindir. "Bencil" sözcüğünü alişilmiş anlamıyla kullanıyorum. Bir karıncanın ağzl, duygusal, yedi ölümcül günaha, hatta kabahat işlemeye eğilimli olması düşünülemez bile. Romantik, ideolojik, şiirsel bir karıncanın ya da fizikötesi çözümler peşinde koşan bir karıncanın varlığı da söz konusu olamaz elbette. Hiçbir insan kafasının karınca aklının mutlak gerçekçi niteliğini çözmesi mümkün değildir. Az önce belirtildiği gibi, hiçbir insan karınca kadar pratik zekâ geliştiremez. Üstelik bu fevkalade pratik zekâ ahlaksal hatalar yapmayı da bilmez. Karıncanın dinsel inançları olmadığını kanıtlamak herhalde çok zor olacaktır. Ayrıca, böyle inançlara hiç ihtiyaı olmadığı da ortadadır. Ahlaksal zayıflık göstermeyi bilmediğinden "ruhsal rehberlik" gereği de duymaz.

Karınca toplumunun karakterini ve karınca ahlakını ancak belli belirsiz bir biçimde algılamamız mümkün. Bunu yapmak için de, insan toplumunun ve insan ahlakının olası görünmeyen bir durumunu hayal etmeye çalışmamız gerek. Diyelim ki, yeryüzü durmaksızın deli gibi çalışan insanlarla dolu ve bunların tümü de kadın... Bu kadınların hiçbirini, onu güçlü tutacak miktarın dışında, gereksiz bir parça daha

yiyecek almaya ikna edemezsiniz. Yine bu kadınlar sinir sistemlerini ayakta tutmaya yeten süre dışında, bir saniye bile fazla uyumazlar. Tümü de öylesine kendine özgü bir yapı oluşturmıştır ki, gereksiz küçük bir savaşımla bile işlevselliklerini altüst etmeye yeter.

Bu dişilerin günlük çalışmaları arasında yol yapmak, köprü kurmak, ağaç kesmek, bir sürü yapı inşa etmek, bahçecilik ve tarım, yüzlerce tür hayvanın barınmasını ve beslenmesini sağlamak, çeşitli kimyasal ürünler yapmak, sayısız yiyeceğin saklanmasını ve depolanmasını sağlamak, ırkının çocuklarını büyütmek bulunur. Tüm bu emek, hiçbir vatandaşının, *res publica*¹⁷ dışında, “mülkiyet” konusunu aklına bile getirmediği bir topluluğun refahı için verilir; topluluğun tek amacı ise, neredeyse tümü kız olan gençlerini doyurmak ve eğitmektir. Çocukluk dönemi uzun sürer; çocuklar uzun bir süre yalnızca aciz değil, üstelik biçimsizdirler, ayrıca öylesine kırılgandırlar ki, hava sıcaklığındaki küçücük bir değişimden bile etkilenirler. Neyse ki bakıcıları sağlık kurallarından haberdardır. Her bakıcı havalandırma, dezenfeksiyon, drenaj, rutubet ve mikropların tehlikesi gibi konular hakkında bilgi sahibidir. Bizim mikroskop altında görebildiğimiz mikroplar herhalde onlar için gözle görülür haldedir. Gerçekten de, temizlik ve bakım kuralları o kadar iyi kavranmıştır ki, bakıcılardan hiçbiri çevresinin sağlık koşullarıyla ilgili hata yapmaz.

Sonu gelmeyen bu çalışmaya karşın hiçbir işçi pasaklı dolaşmaz, hepsi tepeden tırnağa bakımlıdır, çünkü kendilerine de günde birkaç kez bakım yaparlar. Ama her işçi dünyanın en güzel tarakları ve fırçaları bileğine bağlı olarak doğduğundan, hiç kimse ayna karşısında zaman harcamaz. İşçiler kendilerini tertemiz tutmak dışında, çocukları düşünerek evlerinde ve bahçelerinde de kusursuz bir düzen sağlamak zorundadırlar. Deprem, yanardağ püskürmesi, sel ya da kötü bir savaş dışında hiçbir şey, toz

alarak, süpürerek, ovalayarak, dezenfekte ederek geçen günün düzenini bozamaz.

IV

Gelelim daha garip olgulara:

Zahmetli bir çalışmanın aralıksız sürdürüldüğü bu dünya (Vesta rahibelerinininki gibi) dışı bir dünyadır. Arada bir erkeklerin de topluma kabul edildikleri olur, ama ancak bazı mevsimlerde mümkündür bu; ayrıca bu erkeklerin işçilerle ya da yapılan işle hiçbir ilgileri olamaz. Erkekler, toplumsal bir tehlike karşısında olmadıkça, bir işçiyle konuşmayı akıllarına bile getiremezler, işçiler de bir erkekle konuşmaya asla yanaşmazlar; çünkü bu tuhaf dünyada erkekler ne dövüşmeyi ne de çalışmayı becerebilen alt sınıftan yaratıklardır ve icabında onlara gerek duyulduğu için, kullanışlı belalar olarak katlanılırlar. Dişiler arasında bir bölümü, yani Ana'nın Gözdeleri, belirli bir mevsimde, lütfedip çok kısa bir süre için erkeklerle çiftleşirler. Ana'nın Gözdeleri çalışmaz, koca kabul ederler. işçi ise bir erkekle yan yana gelmeyi düşünemez bile. Bunun nedeni, böyle bir arkadaşlığın zaman kaybı olacağı ya da işçinin yüz verilmemesi gereken şeyler diyerek erkeklerden iğrenmesi değildir, işçi dişilerin üreme yetenekleri olmayışıdır. Öte yandan, bazı işçilerin kendiliğinden üreme yetenekleri vardır ve babasız çocuklar doğurabilirler. İşçiler, "anaç" olarak nitelendirilebilecek sağduyuları, şefkatleri ve sabırlarıyla, ahlaksal içgüdüleri açısından gerçekten dışı özellikleri gösterebilirler de, Budist efsanelerinde anlatılan Ejderha-Kadın gibi, tüm cinsellikleri yok olmuştur.

Avcı yaratıklara ya da devlet düşmanlarına karşı savunma yapabilmeleri için işçilerin silahları vardır; dahası, büyük bir askeri güç tarafından korunurlar. Savaşçılar işçilerden o denli büyüktür ki (en azından bazı türlerin topluluklarında), ilk bakışta ikisinin aynı türden olduklarına inanmak zordur. Asker karıncaların işçilerden yüzlerce kez büyük olduklarına

sıklıkla rastlanır. Ama tüm bu askerler Amazonlardır, daha doğrusu yarı dişi karıncalardır. Gayet azimli bir biçimde çalışabilirler, ama savaşmak ve ağır işler yapmak üzere yaratıldıklarından, beceriden çok kuvvet gerektiren işlere yoğunlaşırlar.

(Evrimleşirken askerlik ve işçilik için erkekler yerine neden dişilerin seçildiği sorusunun yanıtlanması görüldüğü kadar kolay olmasa gerek. Yanıt bulamayacağımdan eminim. Ama bu kararı doğal ekonominin vermiş olması mümkün. Birçok yaşam biçiminde, dişiler cüsse ve enerji olarak erkeklerden çok üstündür. Karınca örneğinde de, dişinin sahip olduğu büyük çaptaki yaşam kaynağının hızla ve etkin bir biçimde dönüştürülerek özel bir savaşçı sınıfın gelişmesinde kullanılmış olması mümkündür. Üretken dişinin yaşam yaratmak için kullanacağı tüm enerjinin, bu örnekte saldırgan bir güce ya da çalışma kapasitesine dönüştürüldüğü görülüyor.)

Sayıcı pek az olan Ana'nın Gözdeleri, yani gerçek dişiler, kraliçeler gibi yaşar. Onlara öylesine yoğun ve sürekli bir hizmet sunulur ki, arzu edebilecekleri bir şey kalmaz. Var olmanın doğurmak dışındaki her türlü yükünden arındırılmışlardır. Gece ve gündüz boyunca her türden bakım görürler. Yalnızca onlar bol bol, alabildiğine zengin bir biçimde beslenirler; dünyaya getirecekleri yavruların sağlığı için soylular gibi yemelerine, içmelerine, dinlenmelerine dikkat edilmesi gerekir. Fizyolojik yapıları böylesi bir oburluğa *ad libitum*⁷⁸ izin verecek özellikler taşır. Dışarı pek seyrek olarak ve yanlarına mutlaka güçlü bir eşlikçi alarak çıkarlar; zira gereksiz yere yorulmalarına ya da tehlikelerle karşılaşmalarına izin verilemez. Herhalde dışarı çıkmayı pek de istemezler. Türlerinin tüm faaliyeti çevrelerinde yoğunlaşmakta, herkes bu Anaların ve onların yavrularının sağlığı için tüm zekâsını, gücünü ve emeğini seferber etmiş, harıl harıl uğraşmaktadır.

Öte yandan bu Anaların kocaları, yani erkekler, o kullanışlı belalar, karınca ırkının en aşağılanan, en hor görülen yaratıklarıdır. Bizzat gözlemlediğime göre, yalnızca belirli bir mevsimde ortaya çıkarlar ve hayatları çok kısa sürer. Soylu bir evlilik için tasarlanmış olsalar bile, bazıları soylu geçmişleriyle böbürlenme olanağı bile bulamaz. Zira soylu olarak doğmamışlardır, kendi kendine çoğalabilen bakirelerden doğmuş çocuklar olmaları nedeniyle de aşağılanırlar. Karınca toplumunun hoşgörüsüyle baktığı erkek nüfusu, Ana'nın Gözdelerine, kocalık hizmeti yapacak kadarıyla sınırlandırılmıştır; bu yüzden hiç de kalabalık sayılmazlar. Bu az sayıdaki erkek karınca da görevleri biter bitmez yok olurlar. Bu olağanüstü dünyada doğa yasalarının anlamı, Ruskin'in öğretilerinde olduğu gibi, zahmetsiz hayatın suç olduğu ilkesine dayanır; erkekler ise işçi ya da savaşçı olarak hiçbir işe yaramadıkları için, var oluşlarının değeri ancak bir anlıktır. Ayrıca,

Tezcatlipoca⁷⁹ şenliklerindeki Aztek genci gibi, önce yirmi günlük bir balayı süresi tanınıp sonra kalbi sökülerek kurban edilmezler. Biraz daha talihlidirler. Düşünün ki, bazı delikanlılar yetiştirilirken şunlar kendilerine açıkça bildirilir: Bir gece için kraliyet ailesine damat olacaklar, zifaf gecesinde sonra yaşama hakları sona erecek, evlilik her biri için ölüm demek olacak, üstelik genç dul kanları onlar öldükten sonra kim bilir kaç kuşak daha yaşayacak ve arkalarından asla yas tutmayacaklar!

V

Oysa tüm bunlar “Böcekler Dünyasının Duygusal Öyküsü”ne giriş bile olamaz.

Bu şaşırtıcı uygarlığın özellikleri arasında, cinselliğin bastırılması en çarpıcı olanıdır. Karınca yaşamının gelişmiş biçimlerinde, bireylerin çoğunluğu için cinsellik tümünden yok olmuştur. Hemen hemen tüm karınca toplumlarının üst

sınıflarında cinsel yaşamın yalnızca türün devamı için duyulan ihtiyaçla kısıtlanmış olduğu görülür. Öte yandan ahlaksal kuralların biyolojik olgulardan çok daha şaşırtıcı olduğu görülür; *zira cinselliğin bastırılmasının ya da kurallara bağlanmasının gönüllü bir eylem olduğu ortaya çıkmıştır!* En azından bazı türler tarafından gönüllü olarak yapılır. Öyle görünüyor ki, bu muhteşem yaratıklar belirli bir beslenme yöntemi kullanarak gençlerinin cinselliğini engellemeyi becermişler. Genelde, içgüdüler arasında en güçlüsü, zapt edilmesi en zor olanı diye tanımlanan cinselliği tümüyle denetim altına sokmayı başarmışlar. Cinsel yaşamın yalnızca türün yok olup gitmemesi amacı güdülerek belirli sınırlar içine hapsedilip katı biçimde kısıtlanması, karınca türünün yaşamsal ekonomi uygulamalarından yalnızca biri ve en ilginç olanıdır. “Bencil” sözcüğünün genel kullanımına uygun olan her türlü bencil zevk de aynı biçimde, yani fizyolojik değişim sayesinde baskı altına alınmıştır. Doğrudan ya da dolaylı olarak türlerinin yararına olanları dışında, doğal arzular nedeniyle ortaya çıkabilecek hiçbir tatmine izin yoktur; yaşamak için vazgeçilmez olan yeme ve uyuma ihtiyaçları bile sağlıklı bir etkinliğe yetecek kadar giderilir. Birey var olabilir, etkin olabilir, düşünebilir, ama tüm bunları kamu yararına yapmak zorundadır; kamu da Aşk ya da Açlık tarafından yönetilmeyi, kozmik yasaların elverdiğince koruyabildiği bir zafer duygusuyla reddetmektedir.

Birçoğumuz, geleceğimize yönelik olarak dinsel inançlar tarafından önerilen ödül umudu ya da ceza korkusu olmasaydı hiçbir uygarlığın yaşayamayacağı düşüncesiyle yetiştik. Bize, ahlaksal idealler üstüne kurulu yasaların ve bu yasaları uygulamak için etkin bir polis gücünün yokluğu halinde hemen hemen herkesin kendi çıkarını kollayacağı, başkalarının çıkarlarını zedeleyecek şeyler yapacağı öğretili. Bu durumda güçlüler zayıfları yok edebilir, merhamet ve şefkat ortadan kaybolabilir, tüm toplumsal doku paramparça olabilir, diye düşünürüz. Düpedüz

gerçekleri ortaya döken bu öğretiler, insan doğasının kusurlarını itiraf eder. Oysa binlerce, ama binlerce yıl önce bu gerçekleri ilk dile getirenler, bencilliğin *doğal olarak* imkânsız hale geldiği bir toplumsal yapıyı asla düşleyemediler. Bunu gerçekleştirmek ise dinseliliği hiç olmayan Doğa'ya düştü ve Doğa bize şöyle bir toplumun varlığını olumlu kanıtlarla sundu: üretken bir hayır işleme etkinliğinden alınan hazzın görev bilincini lüzumsuz kıldığı, içgüdüsel ahlak sayesinde her türlü etik kuralın yaygın olarak uygulandığı, her üyesi mutlak bir özveri sahibi bir toplum... Öylesine etkin bir biçimde iyilik dolu bir toplum ki, ahlak terbiyesi en gençleri için bile değerli zamanlarının kaybından başka bir şey ifade etmiyor.

Evrimci biri için bu olgular, ahlaksal idealizmin geçici olmaktan öte bir değer taşıyamayacağını, günümüz insanlık anlayışındaki anlamlarıyla erdemden, iyilikten, alçakgönüllülüğten daha iyi bir şey ortaya çıkarsa bunların yerini alabileceğini ifade edecektir. Yine evrimci biri, ahlak kavramları oluşturma'nın gerekli olmadığı bir dünyanın bu kavramlar tarafından yönetilen bir dünyadan daha iyi olup olamayacağını sorgulamak zorunda kalacaktır. Kendi kendine sorması gereken başka bir soru da şudur: Acaba dinsel kurallar, ahlak yasaları ve aramızda belirlediğimiz etik standartlar, bizlerin toplumsal evrimin henüz pek ilkel aşamalarında olduğumuzu kanıtlamıyor mu? Sorular birbirini izleyecektir: Acaba insanlık tüm ideallerini aşan bir etik durum yaratabilecek mi şu yeryüzünde? Öyle bir etik durum ki, şimdi kötü olarak adlandırdığımız her şey dumura uğrayıp yok olmuş, erdem dediklerimiz ise içgüdülere dönüşmüş... Etik kavramların ve kuralların tümüyle yararsızlaşacağı bir özveri hali... Tıpkı gelişmiş karınca toplumlarında halen olduğu gibi...

Çağdaş düşüncenin devleri bu konuyu epeyce düşünmüşler ve aralarından en büyüğü bu soruya olumlu yanıt vermiş. Herbert Spencer insanlığın etik düzeyinin

karınca toplumuyla kıyaslanacak bir duruma gelebileceğine olan inancını şöyle ifade etmiş:

“Alt düzey olarak kabul edilen yaratıklar arasında doğanın mizacının altüst edildiği ve böylece özverili eylemlerin bencillik eylemlerinin önüne geçmesinin sağlanabildiği örneklerle rastlandığına göre, bu örneklerle paralel koşulların oluşması halinde insanlar arasında da yine bu örneklerdeki davranışların paralelinde davranışlar ortaya çıkacağı tartışılmaz bir olgudur. Toplumsal böceklerin yaşamları bize bu konu üzerine çok iyi örnekler sunar; söz konusu örneklerde, başka bireylere hizmetten gocunmayan bir bireyin yaşamının ne görkemli bir düzeye çıkabileceğini görürüz. Ne arıların ne de karıncaların bizlerin algıladığı biçimde bir görev bilinçleri olduğu düşünülebilir; sürekli bir fedakârlık halinde olduklarını söylemek de mümkün değildir... (Sergiledikleri olgular) Bir örgütlenmenin bencilce sonuçlar için olduğu kadar özverili hedefler için de etkin hale getirilebileceğini gösterir. Bize öğrettikleri başka bir şey de, güdülen özverili amaçların başka bir bakış açısıyla bencilce görünebileceğidir. Başkaları yararına yapılan eylemler örgütlenmenin gereksinimlerini karşılar, bu yüzden de aralıksız *sürdürülmelidir*...

İnsanlığın tüm geleceği boyunca da insanın özsaygısının sürekli başkalarına duyulan saygı tarafından belirleneceği düşünülür; ama bırakın böyle olmasını, tersine, başkalarına saygı göstermek bir süre sonra öylesine zevk verecektir ki, doğrudan bencil tatmin duygusundan alınan zevkten çok daha üstün sayılacaktır... Ve öyle bir durum ortaya çıkacaktır ki, bencilce ve özverili davranışlar uzlaşacak, iç içe geçecektir.”

VI

Yukarıda söz edilen öngörü, tıpkı böcek toplumlarındaki uzmanlaşmanın yapısal belirtileri, değişik sınıflardan bireylerin farklılaşması gibi, insan doğasının da büyük bir

fizyolojik değişime uğrayacağı anlamına gelmiyor elbette. Geleceğin insan toplumu hayal edilirken, tembel azınlık olan seçkin Analara hizmet için çalışan yarı dişi işçilerin ve Amazonların çoğunluğu oluşturduğu bir insanlık düşünmemiz istenmiyor bizden. Mükemmelleşmiş bir sinir sistemine ve insanoğlunun üreme kapasitesinin büyük ölçüde azalmasına ilişkin genel görüşleri, böylesi bir ahlaksal evrimin büyük ölçüde bir fiziksel değişim anlamına geleceğini ima etse de, Mr. Spencer yapıtının "Gelecekteki İnsan Nüfusu" adlı bölümünde bile, üstün ahlaksal değerlerin ortaya çıkabilmesi için kaçınılmaz görünen fiziksel değişimler üzerine hiçbir ayrıntılı açıklamaya girişmiyor. Geleceğin insanlığında tüm yaşam sevincinin karşılıklı yarar ilkesiyle temsil edileceğine inanacak olursak, böcek biyolojisinin evrimsel gelişimindeki olgularla kanıtlanan fiziksel ve ahlaksal alandaki öteki değişimlerin olacağına da inanmamız gerekmez mi? Bilmiyorum. Ben Herbert Spencer'a taparcasına bir saygı duyarım. Spencer dünya üstünde bugüne dek az görölmüş nitelikte, büyük bir filozoftur. Bu yüzden de okurun *System of Synthetic Philosophy*'de⁸⁰ ileri sürüldüğünü düşünebileceği, oysa onun öğretilerine aykırı olan şeyler yazmak beni çok üzer. Bundan sonraki tüm hatalardan ben sorumluyum, tümünün günahı benim boynuma.

Mr. Spencer'ın öngördüğü ahlaksal değişimlerin ancak fizyolojik değişim desteği sağlanırsa mümkün olabileceğini, bunun bedelinin ise korkunç olacağını tahmin ediyorum. Böcek toplumları tarafından sergilenen o etik koşullar, ancak en gaddarca ihtiyaçlara karşın milyonlarca yıldır umarsızca sürdürölen çabalar sayesinde gerçekteşmiştir. İnsan ırkının da aynı acımasız süreçten geçerek bu ihtiyaçlarını karşılaması ve denetim altına alması gerekir. Mr. Spencer insanoğlunun olası en büyük zevklere ulaşacağı, aynı zamanda da olası en büyük acıları çekeceği dönemin henüz gelmediğini ileri sürmüştür. Anladığım kadarıyla, bu uzun

sürecek sıkıntının sonuçları arasında, insan zekâsında ve şefkatinde büyük bir gelişme görülecek ve bu zekâ artışının bedeli insan doğurganlığıyla ödenecektir. Anladığımıza göre, üreme gücündeki bu düşüş toplumsal koşulların en üst düzeyine ulaşılması için yeterli olmayacak, yalnızca insanoğlunun sıkıntılarının baş nedeni olan nüfus artışının baskısını azaltacaktır. *Tıpkı toplumsal böceklerin yaptığı gibi, cinsel yaşamın bastırılmasıyla ekonomik sorunların çözümü için bazı çareler bulunmadıkça*, insanoğlu mükemmel bir toplumsal dengeye ancak biraz yaklaşabilecek, ama asla tümüyle kavuşamayacaktır.

Diyelim ki böyle bir buluş yapıldı, çareler bulundu ve insan ırkı, gençlerinin çoğunluğundaki cinsel gelişimi durdurmayı başararak cinselliğin tükettiği enerjiyi daha üst düzeyde etkinliklere yöneltebildi... Bunun nihai sonucu, karıncalarda olduğu gibi bir polimorfizm⁸¹ durumu yaratabilir mi? Bu takdirde, gelecek kuşakların kadınları erkeklerden daha dikkate değer bir evrim geçirecek ve ortaya çıkan insan ırkı, çoğunluğu iki cinsiyete de ait olmayan üstün türler tarafından mı temsil edilecek?

Günümüzde bile nice insanın (dinsel olmasa da) hiç çıkar gözetmeyen nedenlerle kendilerini bekârlığa adadıkları düşünülürse, evrimsel olarak daha gelişmiş bir insanlığın, öncelikle kazanacağı bazı avantajları gözeterek, cinsel yaşamının büyük bir kısmını kamu refahı için memnuniyetle feda etmesi pekâlâ da olası görünüyor. Cinsel yaşamını karıncalar gibi son derece doğal bir tavırla denetim altına almayı başarırca, insanoğlunun kazanacağı avantajların başında ortalama yaşam süresindeki muazzam artış geliyor. Cinselliğine egemen olup onu denetimi altına alabilen üstün insanın, yüz yıldan fazla yaşayabilme düşünüyü gerçekleştirme olasılığı çok büyük.

Şimdi bile, yapabileceğimiz onca şeyi gerçekleştirmek için ömrümüzü pek kısa bulmaktayız. Sayıları sürekli, hem de hızla artan yeni buluşlar ve bilginin hiç duraksamadan

yeryüzüne yayılması nedeniyle, dünya üstündeki varlığımızın ne denli kısa olduğu düşüncesiyle giderek daha fazla üzüleceğiz. Günün birinde bilimin Simyacının İksiri'ni keşfedeceği umudu ise fena halde olanakdışı görünüyor. Kozmik güçler onları kandırmamıza izin vermeyecekler. Bize tanıdıkları avantajların tüm bedelini ödemek zorundayız. Hiç değişmeyen tek bir kural olduğunu anımsayalım: Her şeyin bir bedeli var. Belki de uzun ömrün bedeli karıncaların ödedikleriyle aynı olacak. Belki de, daha yaşlı başka bir gezegende bu bedel çoktan ödenmiştir ve üreme gücü, morfolojik olarak akla gelmeyecek biçimlerde değişime uğramış olan, türün diğer örneklerinden çok farklı yeni bir sınıfın doğrulmasıyla kısıtlanmıştır...

VII

Fakat, böcek biyolojisinin olguları insanın gelecekteki evrimi hakkında bunca bilgi verirken, acaba kozmik yasalar ile etik kurallar arasındaki ilişkilere dair daha geniş ölçekli bir şeyi de akla getirmiyor mu? Öyle görünüyor ki, ahlaksal deneyimlerden hareketle, insanoğlunun her devirde lanetlediği şeyleri yapmaya eğilimli yaratıkların tüm evrim aşamalarını geçerek üstün bir düzeye ulaşmalarına izin çıkmayacak. Yine öyle görünüyor ki, olası en büyük kudret fedakârlığın kudreti olacak ve üstün güçler zalimliğe ya da şehvete asla onay vermeyecekler. Belki hiç tanrı olmayacak; ama varlığın tüm biçimlerini oluşturan ve yok eden güçler tanrılardan daha zorlayıcı, daha dayatıcı davranacak. Yıldızlara bakıp insanlığın “dramatik eğilim”ini belirlemek mümkün değil; öte yandan kozmik süreç gösteriyor ki, insanlığın tüm etik sistemlerinde değer ölçütlerinin önceliği insan bencilliğine karşı olmaktır.

[←]

1. Bu yengeçler hakkında daha fazla bilgilenmek için "Kotto" adlı öykümü okuyabilirsiniz. (Yazarın notu.)

[←]

2. Ya da Şimonoseki veya Bakkan.

[←]

3. Dört telli bir lavta. Boçi denen, boynuzdan yapılma bir penayla çalınır.

[←]

4. Kötü ruhlu, tuhaf vücutlu cüce cinler.

[←]

5. X. yüzyıldan sonra Japonya'da ortaya çıkan güçlü toprak sahibi yöneticilere verilen ad.

[←]

6. Kapının açılmasını emrederken kullanılan saygın deyiş. Bir zamanlar, imparatorun gelişi nedeniyle kapının açılmasını isteyen samuraylar muhafızlara böyle seslenirmiş.

[←]

7. Bu kuşlar Uzakdoğu'da çok eskiden beri evlilik bağının simgesi olarak kabul edilir.

[←]

8.Akanuma “kızıl bataklık” anlamına gelirken, akanu-ma olarak okunduğunda “hiç ayrılmayacak gibi (zevk dolu) yaşanan ilişkimizin zamanı” anlamına gelir.

[←]

9.Büyük saygı göstermek amacıyla isimlere - soma eklenir.

[←]

10.Halk arasında cennetin tanımı olarak kullanılan bir Budizm terimi.

[←]

11.Bir Budizm terimi olan zokumyo (dünyevi ad) bir kişiye doğduğu zaman verilen addır; kaimyo (ölümünden sonraki ad) ya da homyodan (yasal ad) farklıdır, ölünün gömüldüğü yerdeki mezar taşına ve cemaatin gittiği tapınaktaki ölüm taşına, öldükten sonra verilen ad yazılır.

[←]

12.Budist tapınaklarda veya evlerde tapınma köşesi.

[←]

13.Japonca’da evli genç kadınlara hitap olarak kullanılır.

[←]

14.Bir daimyo’nun malikânesi veya arazisi.

[←]

15. Caki ya da aç ruhların acısını dindirmeyi amaçlayan Budist ayinidir.

[←]

16. (Jap.) Uşi-no-koku. Sabah 01.00-03.00 arasındaki iki saatlik süre.

[←]

17. Çin ve Japonya'da kimi hastalıkların tedavisi için cildin üstüne konarak yakılan bir madde ve bu maddenin elde edildiği bitki.

[←]

18. Japonya'da Meici (1852-1912) döneminde kullanılan bir para birimi.

[←]

19. Sözlük anlamı “insan eti yiyen iblis”tir. Öyküyü anlatan Japon burada bu sözcüğün Sanskritçe karşılığı olan rakşasa'yı da kullanmıştı. Bu sözcük de cikininki kadar geniş bir anlam yelpazesine sahiptir, çünkü bir sürü rakşasa vardır. Anlaşılan buradaki cikininki, eski Budist kitaplarda sözü edilen yirmi altıncı aç ruhlar sınıfını oluşturan Raramon-Rasetu-Gaki'lerden biridir.

[←]

20. “Beş çemberli” ya da “be; bölmeli taş”. Bu tür mezar taşlarının üstünde, beş mistik maddeyi -Esir,

Hava, Ateş, Su, Toprak- temsil eden değişik biçimli beş kat vardır.

[←]

21.Japon mitolojisinde, insanların yüzlerini çalan yaratık.

[←]

22.0-coçu, Japonların ummadıkları genç bir hanıma hitap ederken kullandıkları, "küçükhanım" anlamına gelebilecek bir sözcüktür.

[←]

23.Japon mitolojisinde gözü burnu ve ağzı olmayan, dümdüz yüzlü nopperabo, hayaletler ve şeytanlarla ilgili Japon inanışlarının önemli karakterlerindendir.

[←]

24.Karabuğdaydan yapılan bir tür makarna.

[←]

25.Sinirlenme ifade eden bir ünlem.

[←]

26.Ya!

[←]

27.Eikyo dönemi 1429'dan 1441'e kadar sürmüştür.

[←]

28. Budist rahiplerin harmanisine verilen ad.

[←]

29-a. Oda tabanına gömülü mangal.

[←]

29-b. Küçük çan sesine benzer cırıltısıyla tanınan çekirge.

[←]

30. Gündüz insan gibi görünürken, akşamları boynu olağanüstü uzayan hayalet.

[←]

31. Doğaüstü olaylar üstüne yazılmış Çin öykülerinden oluşan derleme.

[←]

32. Ziyaret edilen yerde üretilmiş ve seyahatten dönerken getirilen armağan.

[←]

33. (Jap.) Ne-no-Koku. Eski Japon zaman ölçü sistemine göre günün ilk saati. Gece yarısı ile saat 02.00 arasıdır.

[←]

34. Yaklaşık dört metrekare. Japonlar, iç mekânlarda ölçü olarak tatami denilen ve yaklaşık 90cm x 180cm ebatlarında yer alan hasırlarını kullanır.

[←]

35. Yuki Japonca “kar” demektir.

[←]

36. Veya Edo, Tokyo’nun eski adıdır.

[←]

37. (Jap.) Yeşil Söğüt.

[←]

38. Tomotada’nın bu şiirle söylemek istediği şöyle açıklanabilir: “Annemi ziyaret etmek üzere yolculuk yaparken, çiçek gibi bir varlıkla karşılaştım; sırf o güzelim insanın hatırı için günümü burada geçiriyorum. Güzelim, günbatımından önce yüzüne yayılan o pembelik de niye? Beni sevdiğin için mi yoksa?

[←]

39. Japonlara özgü dua biçimi namu Amida Butsu’dan gelir. Buddha Amitabha’nın saf ve kutsal topraklarında yeniden doğuşu ifade eder.

[←]

40. (Jap.) Şaka gibi, cin roku sokura’sı evvelinde açtı (çiçek verdi).

[←]

41. “Tokoyo” bilinmeyen ülke demektir; bazen, gidenlerin geri dönmediği, henüz keşfedilmemiş yer anlamına gelebilir; ya da Uzakdoğu masallarının periler  lkesi Horai Diyarı olabilir. Kokuo ise hükümdar demektir.

[←]

42. Geleneklere göre, son cümleyi iki hizmetk rın bir ağızdan söylemesi gerekir. Bu törensel davranışları Japon tiyatro sahnelerinde halen görmek mümkündür.

[←]

43. (Jap.) Büyük koltuk. Derebeyinin oturduğu taht ya da benzeri koltuk.

[←]

44. Japon fonetik alfabesi.

[←]

45. Tokyo’da bir mahalle.

[←]

46. Kıyafet veya hediye taşımayan yarayan pamuklu bohça.

[←]

47. 10 yen o dönemde önemli bir miktardı.

[←]

48. Ormandaki bazı ağaçların altında ya da çayırdaki oluşun, çember biçiminde sıralanmış mantarlara verilen ad.

[←]

49. Thomas Moore'un (1779-1852) "Believe Me If All Those Endearing Young Charms" adlı şiirinin ilk dizeleri. XIX. yüzyılda ünlü bir İrlanda halk şarkısıydı.

[←]

50. Thomas Moore'un aynı şiirinin son dizeleri.

[←]

51. Yeni Ahit, "Yuhanna", 15-13.

[←]

52. Yunan mitolojisinde Olympos tanrılarının hışmına uğrayan ve yeraltı ülkesinde sonsuz açlık, susuzluğa ve başına her an düşebilecek bir kayanın altında durmaya mahkûm olan ölümlü. Aldığı ceza Tantalos işkencesi diye bilinir.

[←]

53. Japon tarihinin ilk isyancılarından. 939 yılında amcasını bile öldürerek sürdürdüğü isyanda kendini imparator ilan edecek kadar başarı kazansa da, amcasının oğlu tarafından öldürüldü. Zamanla isyancı tavrı onu halkın gözünde yarı-tanrı düzeyine çıkardı. İçinde yalnızca kafatası bulunan mezarı, Tokyo'nun Otemaçi metro istasyonunun çıkışlarından birindedir.

[←]

54. Haiku. 5, 7 ve 5 heceli üç dizeden oluşan Japon şiir türü.

[←]

55. Hz. İsa'nın ilk mucizesi olan Kana'daki düğünde, şarap bitince suyu şaraba çevirmesi. "Yuhanna", 2:6-11.

[←]

56. (Lat.) Alçakgönüllü nymphe'yı görüp kızardı.

[←]

57. Daha çok nugi-kakeru diye yazılır ve "çıkarmaya başlamak" anlamına gelir. Dolayısıyla bu dizeler şöyle de çevrilebilir: "Haori'sini çıkaran bir kadın tıpkı bir kelebek gibi görünür." Haori, hem kadınların hem de erkeklerin giydiği, kollu pelerine benzeyen ipekli bir giysidir. Haori çıkarılırken parlak renkleri de göz önüne serilir ve bu hareket bir kelebeğin kanatlarını çırpmasını anımsatabilir.

[←]

58. Kuş avcısının direğine ökse sürülüdür. Bu dizede, kelebeğin direğin çevresinde dönerek ökseye bulandığı, böylece kuşları yaklaşmamaları için uyardığı söyleniyor. Cama suru "önlemek" anlamına gelir.

[←]

59. Kelebek dinlenme halinde olsa bile, sanki uçmayı düşünüyor gibi kanatları zaman zaman titreşir.

[←]

60. Ünlü Japon ozanı Başı'nun, baharın neşesini yansıtmak üzere yazılmış kısa bir şiiri.

[←]

61. Tam çevirisi, “rüzgârsız bir gün"dür. Burada anlatılmak istenen, hiç rüzgâr esmemesine karşın keleklerin çırpınan kanatlarının güçlü bir esinti varmış izlenimi bıraktığıdır.

[←]

62. Bir Budist atasözüne gönderme yapılıyor: Dökülen çiçek dala geri dönmez; kırık ayna artık asla bir şey göstermez.

[←]

63. Herhalde hafifçe çırpınarak dökülen kiraz çiçeği yaprakları ima ediliyor.

[←]

64. Yani hareketlerinin zarafeti, uzun, geniş kollu, güzel giysiler içindeki genç kızların zarafetini anımsatıyor. Eski bir Japon atasözü, Şeytan'ın bile on sekiz yaşındayken güzel olduğunu söyler.

[←]

65. Dizeler şöyle çevrilse belki daha iyi anlaşılır: “Birlikte mutlu olun mu diyorsunuz? Evet, bir sonraki yaşamımızda kır kelebeği olarak dünyaya gelirsek, o

zaman belki anlaşabiliriz!" Bu şiiri ünlü ozan İssa karısından boşanırken yazmış.

[←]

66. "Neşe içindeki bir çocuk gibi, basit şeylerle mutlu olabilme yeteneğim hiç bitmesin isterim," demek istiyor.

[←]

67. Tırtılın çevresindeki kabuğun, Japon köylülerinin giydiği mino denen hasır yağmurluğa benzemesi yüzünden bu ad verilmiş.

[←]

68. (Jap.) Çok büyük, beyaz bir turp cinsi.

[←]

69. (Lat.) Çin ve Japonya'da yetişen bir erik ağacı (Pyrus spectabilis).

[←]

70. (Jap.) Kötü ruh.

[←]

71. (Lat.) Sarıhumma bulaştıran bir sivrisinek türü.

[←]

72. Japon inanışlarında kan emici bir canavar olarak tanımlanır. Sivri dişleri, uzun tırnakları, kanlı gözleri

vardır, kara giysilerle dolaşır.

[←]

73. Budist ve Hindu inançlarına göre, insan gözüne görünmeyen çirkin doğaüstü yaratıklardır. Hırslı, açgözlü olan insanların ölünce preta'ya dönüştüklerine, açgözlülüklerini tatmin etmek için yeryüzünde dolaştıklarına, karınlarının hep aç olduğuna inanılır.

[←]

74. (Jap) Bir tür çekirge.

[←]

75. (Fr.) Hiç yoktan iyidir.

[←]

76. Japonca karınca anlamındaki ah kelimesinin yazılışı, böcek sözcüğünü ifade eden işaretin, terbiye sözcüğünü ifade eden işaretle birleşmesinden oluşur. Yani bu Çince karakterli böcek anlamına da gelir.

[←]

77. (Lat.) Kamuya ait olanlar. Roma'da Cumhuriyet döneminde devlete verilen ad.

[←]

78. (Lat.) İstenildiği kadar.

[←]

79. Azteklerin en güçlü tanrılarından biri.

[←]

80. Sentetik Felsefe Sistemi. Herbert Spencer'ın 1862'de yazmaya başladığı on ciltlik eseri. Evrim teorisinin farklı bilim dallarına uygulanmasını ele alır.

[←]

81. Çokbiçimlilik. Biyolojide, aynı türün bireyleri arasında görülen yapısal ya da işlevsel değişikliklerin tümü.